

T.C.
ÜSKÜDAR ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

NÖROBİLİM ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

***“TÜRK TOPLUMUNDA SAĞLIKLI BİREYLERİN YÜZ
İFADELERİNDEN OLUŞAN DUYGULARI TANIMLAMA TESTİ
OLUŞTURULMASI VE GEÇERLİLİK İLE GÜVENİLİRLİĞİNİN
UYGULANMASI”***

Fatma TURAN

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Cumhuri TAŞ

İSTANBUL-2016

T.C.
ÜSKÜDAR ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

NÖROBİLİM ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

***“TÜRK TOPLUMUNDA SAĞLIKLI BİREYLERİN YÜZLERİNDEN
OLUŞAN DUYGULARI TANIMLAMA TESTİ OLUŞTURULMASI VE
GEÇERLİLİK İLE GÜVENİLİRLİĞİNİN UYGULANMASI”***

Fatma TURAN

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Cumhuri TAŞ

İSTANBUL-2016

TEZ ONAY FORMU

T.C.
ÜSKÜDAR ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZ SAVUNMA SINAVI TUTANAĞI

GENEL BİLGİLER

Öğrenci No	: 134202005
Öğrenci Adı Soyadı	: FATMA TURAN
Anabilim Dalı	: NÖROBİLİM
Tez Danışmanı	: DOÇ.DR.CUMHUR TAŞ
Tezin Başlığı	: "Türk Toplumunda Sağlıklı Bireylerin Yüz İfadelerinden Oluşan Duyguları Tanımlama Testi Oluşturulması ve Geçerlilik ile Güvenilirliğinin Uygulanması"

Toplantı Tarihi	: 17 Mayıs 2016	Saati	: 09.00
-----------------	-----------------	-------	---------

Öğrenci Savunmaya : GELDI

Üniversitemiz Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili hükümleri uyarınca tez bilimsel olarak incelenmiş, adayın tez çalışmasını sunmasının ardından, adaya tez çalışması ile ilgili sorular yöneltilmiştir.

- Yapılan savunma sınavında adayın tez çalışması başarılı bulunarak **KABUL** edilmesine,
 Yapılan savunma sınavı sonunda tez çalışmasının **DÜZELTİLMESİNE**, düzeltme için adaya ay **EK SÜRE** verilmesine (*en fazla 3 ay*)
 Yapılan savunma sınavının sonunda tezin **REDEDİLMESİNE**

OY BİRLİĞİ OY ÇOKLUGU

Savunmada Tezin Başlığı : Değişmedi. Değişti.

Tezin Yeni Başlığı :

Öğrenci Savunmaya : GELMEDİ

Üniversitemiz Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili hükümleri uyarınca yukarıda belirtilen tarih ve saatte Tez Savunma Jürisi toplanmış ancak ilgili öğrenci savunma sınavına gelmemiştir. Adayın tez çalışmasını Jüri önünde sunmadığı için yapılan değerlendirmeler sonunda adayın tez çalışmasıyla ilgili aşağıdaki kararı,
 OY BİRLİĞİ ile REDDEDİLMİŞTİR.

Tez Sınavı Jürisi	Unvanı, Adı Soyadı	İmza
Başkan	Doç. Dr. Cumhur TAŞ	
Danışman Üye	Doç.Dr. Cumhur TAŞ	
Üye	Yrd. Doç.Dr. Meltem NARTER	
Üye	Yrd. Doç.Dr. Hüseyin ÜNÜBOL (Yedek)	
Üye	Yrd. Doç.Dr. Murat DEMİRER	

(Tüm durumlarda jüri üyelerinin tez değerlendirme raporları gerekir.)

Tarih : 17/05/ 2016

Sayı No :

Yukarıda kimlik bilgileri belirtilen ve Anabilim Dalımız Yüksek Lisans Programı öğrencisinin Tez Savunma Sınav Tutanağı ve eklerinin Enstitü Yönetim Kurulunda görüşülmesi hususunda bilgilerinizi ve gereğini arz ederim.

.....
Anabilim Dalı Başkanı

Not : Bu forma orijinal raporlar (bir nüsha) eklenecektir.

ÖZET

Amaç: Duygular yaşamı anlamlandırma, ona değer katma, karar verme ve uygulama aşamalarında yol gösterme gibi önemli işlevlere sahiptir. Duygular genelde yüz ifadelerine yansımaktadır. Yüzdeki duygu ifadelerini algılamak ve tanımak insanlar için temel sosyal-bilişsel becerilerin başında gelmektedir. Türkiye’de yapılmış Türk toplumundan seçilen bireylere ait duygusal yüz ifadelerinden oluşan bir duygu tanıma testinin bulunmayışı çalışmanın çıkış noktasını oluşturmuştur. Bu noktadan hareketle Türk toplumundaki bireylerin yüz ifadelerine bakılarak Türk toplumuna ait duygu tanıma testi veri seti oluşturulması ve bu veri setinin geçerliliği ile güvenilirlik çalışmasının yapılması amaçlanmaktadır.

Yöntem: Araştırmanın örneklemini Üsküdar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi ve Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksek Okulu’nda görev yapan akademik ve idari personelden basit seçkisiz örnekleme (simple random sampling) yöntemiyle seçilen, 18-60 yaş aralığında 72 katılımcı birey oluşturmaktadır. Araştırmanın uygulama aşamasında öncelikli olarak katılımcı bireyler (34 kadın, 38 erkek) sosyodemografik bilgi formunu doldurmuşlardır. Yanı sıra bu bireylere *Empati Ölçeği(EÖ)*, *Yüzde Dışavuran Duyguların Tanınması Testi –YDTT= (Facial Emotion Identification Test =FEIT)* ve *araştırmacı tarafından hazırlanmış “Türk Toplumunda Sağlıklı Bireylerin Yüz İfadelerinden Oluşan Duyguları Tanımlama Testi”* uygulanmıştır. Verilerin analizinde tanımlayıcı istatistiksel metotlar, SPSS 20 programı ve Microsoft Excel kullanıldı. Araştırmada yer alan ölçeklerin demografik değişkenlere göre farklılık gösterip göstermediğini incelemek için Pearson Korelasyon Katsayısı kullanıldı. Araştırmada kullanılan ölçeklerin sonuçları arasındaki farklılıkları tespit etmek için Wilcoxon test, Mann Whitney U, Kruskal Wallis testleri uygulandı. Elde edilen bulgular %95 güven aralığında ve %5 ($p<0,05$) anlamlılık düzeyinde değerlendirildi.

Bulgular: Katılımcıların yaş ortalaması 32,85, eğitim düzeyleri ise en az ön lisans seviyesindedir. Türk Toplumunda Sağlıklı Bireylerin Yüz İfadelerinden Oluşan Duyguları Tanımlama Testinde yer alan kızgın, hüznü, korkmuş, nötr ve tiksiniş yüz ifadelerini kadın katılımcıların erkek katılımcılara kıyasla daha yüksek oranda tanıdığı

görüldü. Yanı sıra kadın katılımcıların empati ölçeğinden aldıkları puanların erkek katılımcıların puanlarından daha yüksek olduğu bulundu. Genel olarak bulgular incelendiğinde katılımcıların eğitim düzeyi yükseldikçe EÖ puanlarının da yükseldiği tespit edildi.

Sonuç: Toplam puan açısından r değeri; $r=0.60$ bulundu. Bu sonuç “Türk Toplumunda Sağlıklı Bireylerin Yüz İfadelerinden Oluşan Duyguları Tanımlama Testi” nin güvenilirliğinin uygun olduğunu göstermektedir. Türkiye’deki yetişkin bireylerle yapılmış yüzde duygu tanıma çalışmalarından biri olması nedeniyle araştırmamızın tıp dizininde bu alanda yapılacak birçok çalışmaya katkı sağlayacağı düşünüyoruz.

Anahtar Kelimeler: Duygu, yüz ifadesi, Türk toplumu, güvenilirlik, geçerlilik.

ABSTRACT

Aim: Emotions have important functions like adding value to life and guidance in decision making and application processes. Emotions are usually reflected in facial expressions. Recognizing emotional facial expressions is one of the basic social-cognitive skills. The absence of a emotional facial recognition test, which consists of individuals selected from the Turkish community, is the starting point of this study. The aim is to form emotion recognition test data set by using Turkish individuals facial expressions and to study the reliability and validity of this data set.

Method: Study sample is selected via simple random sampling method and consists of Üsküdar University Faculty of Medical Sciences and Vocational School of Health Services staff that are 72 individuals with 18-60 age range. In the application phase of the study, participants(34 female, 38 male) were given the sociodemographic information form. Additionally, Empathy Scale (ES), Facial Emotion Identification Test (FEIT) and “Emotion Identification Test consisting of healthy members of Turkish Society” that is formed by researcher were applied to participants. In analyzing the data, descriptive statistical methods, SPSS 20 software and Microsoft Excel were used. In order to examine whether scales in the study differ according to demographic variables Pearson Correlation Coefficient was used. To detect differences between the results of the scales in the study Wilcoxon test, Mann-Whitney U and Kruskal-Wallis tests were used. The findings were evaluated with a 95% confidence level and 5% ($p < 0.05$) significance level.

Results: The mean age of the participants is 32.85 and education level is at least undergraduate level. It is observed that angry, sad, scared, neutral and disgusted facial expressions that are in the “Emotion Identification Test consisting of healthy members of Turkish Society” were recognized by higher proportion of female participants than male participants. Additionally ES scores of female participants were found to be higher than the scores of male participants. Overall findings were found to be elevated education level results in higher ES scores.

Conclusion: Overall r value; $r = 0.60$ was found. This result shows that reliability of “Emotion Identification Test consisting of healthy members of Turkish Society” is sufficient. Being one of the emotion recognition studies done with Turkish adults, we think that this research will contribute to many studies in this medical field.

Keywords: Emotion, facial expression, Turkish society, reliability, validity.

ÖNSÖZ / TEŞEKKÜR

Engin tecrübeleri ve ülkemiz adına yaptığı değerli çalışmalarıyla kendisini mesleki olarak birçok konuda örnek aldığım, akademik çalışmalarım sırasında hissettirdiği güven duygusu ile motivasyonumu her zaman yüksek tutmamı sağlayan Saygıdeğer Hocam Sayın Prof. Dr. Nevzat TARHAN'a,

Çalışmamda bilgi ve deneyimleri ile bana rehberlik eden, çalışmamdaki bulguların istatistiksel olarak değerlendirilmesinde büyük emeği olan, yoğun temposuna rağmen tüm tez sürecinde göstermiş olduğu destek ve yardımlarından dolayı değerli hocam ve tez danışmanım Sayın Doç. Dr. Cumhur TAŞ'a,

Yüksek lisans eğitimlerim süresince engin bilgi ve deneyimlerinden yararlandığım, akademik çalışmalarım sırasında kendisini pek çok konuda örnek aldığım, insani değerleri yaşantısı ile temsil eden değerli hocam Sayın Prof. Dr. Mehmet ZELKA'ya,

Yüksek lisans eğitimlerim süresince derslerine katılmaktan, kendisinin engin bilgi ve deneyimlerini dinlemekten büyük onur duyduğum, Anabilim Dalı Başkanımız ve değerli hocam Sayın Prof. Dr. Ali Oğuz TANRIDAĞ'a,

Yüksek lisans eğitimim süresince derslerine katılmaktan, kendisinin engin bilgi ve deneyimlerini dinlemekten büyük onur duyduğum, bilimsel etik anlayışını örnek aldığım değerli hocam Sayın Prof. Dr. Tayfun UZBAY'a,

Bugünlere gelmemde büyük emekleri olan ve hayattaki en büyük destekçim olan sevgili ablam Emine AKAY ve eniştem Arif AKAY'a, değerli aile büyüğüm Hacer BOLCAL'a,

Verdikleri sevgi ve güçle beni yüreklendiren, başından sonuna kadar gösterdikleri sabırla en büyük destekçilerim olan sevgili yeğenlerim Gül, Fatih ve Zuhul AKAY'a,

Çalışmalarım sırasında desteklerini esirgemeyip gönüllü olarak fotoğraf çekimlerine katılan bütünü arkadaşlarıma ve değerli büyüklerime,

SONSUZ SAYGI, SEVGİ VE TEŞEKKÜRLERİMİ SUNUYORUM.

BEYAN FORMU

Bu çalışmanın kendi tez çalışmam olduğunu, planlanmasından yazımına kadar hiçbir aşamasında etik dışı davranışımın olmadığını, tezdeki bütün bilgileri akademik ve etik kurallar içinde elde ettiğimi, tez çalışmasıyla elde edilmeyen bütün bilgi ve yorumlara kaynak gösterdiğimi beyan ederim.

25.Nisan.2016

Fatma TURAN

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT	iii
ÖNSÖZ / TEŞEKKÜR	v
BEYAN FORMU	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar DİZİNİ	ix
ŞEKİLLER DİZİNİ	x
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ	xi
1. GİRİŞ	1
2. GENEL BİLGİLER	4
2.1.Duyguların Tanımı:.....	4
2.2.Duyguların Nöroanatomisi:.....	5
2.3.Duygusal Yüz İfadeleri:.....	5
2.4.Duygusal Yüz İfadelerini Tanımanın Önemi:.....	10
2.5.Duygusal Yüz İfadelerinin Kültürel Farklılıkları:.....	13
2.6.Empati:	14
3. GEREÇ VE YÖNTEM	16
3.1.Evren ve Örneklem:.....	16
3.2.Araştırma Yöntemi:.....	16
3.3.Veri Toplama Yöntemi:.....	17
3.3.1.“Türk Toplumunda Sağlıklı Bireylerin Yüz İfadelerinden Oluşan Duyguları Tanımlama Testi” nin Hazırlık Aşaması:	17
3.3.2.Testin Uygulama Aşaması:	19
3.4.Veri Toplama Araçları:	20
3.4.1.Sosyodemografik Bilgi Formu:.....	20
3.4.2.Empati Ölçeği (EÖ)=Empathy Quotient (EQ).....	20

3.4.3.Yüzde Dışavuran Duyguların Tanınması Testi -YDIT (Facial Emotion Identification Test=FEI):	21
3.4.4.Türk Toplumunda Sağlıklı Bireylerin Yüzlerinden Oluşan Duyguları Tanımlama Testi	22
3.5.Araştırmanın Sınırlılıkları:	23
4. BULGULAR	25
5. TARTIŞMA	43
6. SONUÇ ve ÖNERİLER	49
6.1.Sonuçlar.....	49
6.2.Öneriler.....	57
7. KAYNAKLAR	59
8. EKLER	64
8.1.FORMLAR.....	65
8.1.1.BİLGİLENDİRİLMİŞ GÖNÜLLÜ ONAM FORMU.....	65
8.1.2.SOSYODEMOGRAFİK BİLGİ FORMU:	68
8.1.3.EMPATİ ÖLÇEĞİ	69
8.1.4.FEIT TESTİ.....	78
8.2.ETİK KURUL ONAYI.....	80
8.3.ÖZGEÇMİŞ:.....	81

TABLolar DİZİNİ

Tablo-1: Katılımcıların Sosyodemografik Özelliklerinin Dağılımı.....	28
Tablo-2: Katılımcıların Test-Retest Sonuçları Arasındaki İstatistiksel İlişkinin Değerlendirilmesi.....	30
Tablo-3 Katılımcıların Empati Ölçeği, FEIT Testi İle Türk Toplumunda Sağlıklı Bireylerin Yüz İfadelerinden Oluşan Duyguları Tanımlama Testi Düzenegi Arasındaki İstatistiksel İlişkinin Değerlendirilmesi.....	33
Tablo-4 Katılımcıların Empati Ölçeği Puanları ile FEIT Testinin Kendi İçindeki İstatistiksel İlişkinin Değerlendirilmesi.....	34
Tablo-5 Katılımcıların Türk Toplumunda Sağlıklı Bireylerin Yüz İfadelerinden Oluşan Duyguları Tanımlama Testinden Farklı Zaman Dilimlerinde Aldıkları Puanların İstatistiksel Olarak Karşılaştırılması.....	35
Tablo-6 Katılımcıların Türk Toplumunda Sağlıklı Bireylerin Yüz İfadelerinden Oluşan Duyguları Tanımlama Testi ile FEIT Testi Sonuçlarının İstatistiksel Olarak Karşılaştırılması.....	37
Tablo-7 Katılımcıların Empati Ölçeği Puanlarının Dağılımı.....	38
Tablo-8 Katılımcıların FEIT Testi Puan Dağılımı.....	40
Tablo-9 Katılımcıların Cinsiyet Farkına Göre Ölçeklerin Analizi.....	41
Tablo-10 Katılımcıların Eğitim Durumuna Göre Ölçeklerin Analizi.....	42
Tablo-11 Katılımcıların Medeni Durumuna Göre Ölçeklerin Analizi.....	43

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1: Katılımcıların Cinsiyet Dağılım Grafiği.....	25
Şekil 2: Katılımcıların Yaş Dağılım Grafiği.....	26
Şekil 3: Katılımcıların Eğitim Durumlarının Grafiği	27
Şekil 4: Katılımcıların Medeni Durumlarının Grafiği	27
Şekil 5: Katılımcıların Türk Toplumunda Sağlıklı Bireylerin Yüz İfadelerinden Oluşan Duyguları Tanımlama Testinden Farklı Zaman Dilimlerinde Aldıkları Puanların Grafiği.....	36
Şekil 6: Katılımcıların Empati Ölçeği Grafiği.....	38

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

BGOF: Bilgilendirilmiş Gönüllü Onam Formu

EÖ: Empati Ölçeği

EQ: Empathy Quotient

FEIT: Facial Emotion Identification Test

JACFEE: Japanese and Caucasian Facial Expressions of Emotion

OKB: Obsesif Kompulsif Bozukluk

POFA: Pictures of Facial Affect

TDK: Türk Dil Kurumu

YDTT: Yüzde Dışavuran Duyguların Tanınması Testi

YİTT: Yüz İfadelerini Teşhis Testi

1. GİRİŞ

Duygular yaşamı anlamlandırma, değer katma, karar verme ve uygulama aşamalarında yol gösterme gibi önemli işlevlere sahiptir.

Duygu; bir his ve bu hisse özel belirli düşünceler, biyolojik ve psikolojik durumlar ile bir dizi hareket eğilimi olarak tanımlanmaktadır (Goleman 1995). Duygu, Avrupa lisanlarında kullanılan “emotional” sözcüğü, ruhsal hayatı ve hareketi ifade etmektedir (Hacızade 2012).

Mayer, Salovey ve Caruso’ ya (2000) göre duygular; kişilerin çevreleriyle olan ilişkilerinde karşılaştıkları değişimlere verdikleri bilişsel, fizyolojik ve deneyimsel öğeler içeren tepkilerdir ve dört bileşenden meydana gelirler. Bu bileşenler şu şekilde sıralanabilir:

1-Duyguların farkına varma ve duyguları yüz ifadeleri, beden dili, ses tonu ve içerik yolu ile ifade edebilme becerisidir.

2-Duyguları tanımak ve ayırt edebilmektir.

3-Korku, mutluluk, öfke gibi temel duyguların yaşam deneyimleri aracılığıyla anlaşılabilmesidir.

4-Duyguların düzenlenmesi becerisidir.

Le Doux (2006) duyguların çıkış noktalarını sinir sistemi olarak ifade eder ve buradan hareketle duyguların altında yatan beyin mekanizmalarını keşfe çıkar. İnsan beyni herhangi bir uyarana karşılaştığında korku, şaşkınlık, neşe ya da rahatlama duyguları yönünde tepki verme eğilimindedir.

Paul Ekman, duygular ile ilgili birçok araştırma yapmıştır ve duyguların genellikle bilinç ile algılanmasından çok daha önce başladığını ileri sürmüştür. Ona göre bu nedenle duygusal durumların kontrol edilmesi de güçtür. Ekman bu durumu “duygular, aynen kontrolden çıkmış bir tren gibi güçlü ve durdurulması zordurlar” şeklinde anlatmaktadır. Paul Ekman, altı temel duygu olduğunu ifade eder (Ekman & Davidson 1993).

Bu duygular;

1. Öfke
2. Tiksinti (İğrenme)
3. Korku
4. Mutluluk
5. Üzüntü (Hüzün)
6. Şaşkınlık.

Duygular genellikle bireylerin yüz ifadelerine yansımaktadır. Ekman, bu duygulara göre yüz ifadelerinin de istemsiz olarak apansız oluştuğunu ve duyguları en iyi biçimde yansıttığını öne sürer. Duygu işleme süreçlerinin sosyal etkileşimin önemli bir parçası olduğu bilinmektedir ve bu süreçlerle ilgili yapılan araştırmalarda en sık olarak tanıma, hatırlama, deneyim, ifade etme kavramları incelenmektedir (Ekman & Davidson 1993).

Yüz ifadeleri hem insanlarda hem de hayvanlarda iletişimin öncül aracıdır (Darwin 1995). Duygular çoğunlukla yüz ifadelerine yansıyan süreçlerdir (öfke, sevinç gibi). Kavramsal mantık yürütmeyi önemsiz kılabacak biçimde nöronal mekanizmalar, başkalarının duygularının doğrudan anlaşılmasına imkân veren bir aynalama sistemini meydana getirirler. Ayna nöronlar, başkalarının duygu ifadelerinin zihinsel temsil ve taklidini gerçekleştirerek onların tanınması görevini yerine getirirler (Gallese 2003). Bir başka deyişle 'ben ve diğerrinin' algılanması pek çok noktada ortak gerçekleşir. Bebekler daha üç haftalıkken yüz hareketlerini taklit edebilir, sonraki iletişim becerileri ve öğrenme mekanizmaları bu taklit becerilerine kadar uzanır (Salah 2006).

Yüzdeki duygu ifadelerini algılama ve tanıma, insanlar için temel bilişsel ve sosyal yeteneklerin başında gelmektedir. Bireyler arasındaki ilişkiler, çatışma ve sosyal uzlaşma bu temel işlevin uzantıları durumundadır.

Zihinsel fonksiyonların yapı taşı oluşturan duygusal süreçler; günlük yaşamın da önemli bir parçasıdır ve düşünce, inanç, karar verme süreçleriyle etkileşim halinde olarak insan davranışlarına rehberlik ederler. Yanı sıra insanların çevreleriyle uyumlu olmalarını sağlarlar. Duygusal süreçler, kişilerin davranışlarını yönlendirmelerinin yanı sıra diğerr bireylerinde zihinsel süreçlerinin algılanmasına yardımcı olur ve sosyal ilişkilerin düzenlenmesinde önemli rol oynarlar (Salah 2006).

Aynı zamanda duygusal süreçler; oldukça geniş bir yelpazede yer alan fiziksel ve bilişsel farkındalık durumlarının eş güdümünü sağlarlar. Bu durum sayesinde algılama ve yorumlama süreçleri, bellek gibi çok kapsamlı ve karmaşık süreçlerin de bir parçası haline gelir. İnsanlar arasındaki iletişimde, yüz mimikleri ile ifade edilen duygular karşılıklı etkileşimin önemli bir parçasını oluşturur (Altunel ve ark. 2008).

Bu çalışmada, Ekman tarafından kültürden bağımsız olduğu öngörülen altı temel duygu (mutluluk, üzüntü, şaşkınlık, korku, kızgınlık ve iğrenme) ve nötr duygu referans alınarak Türk toplumunda yaşayan insanların yüz ifadelerinden duygu tanıma testi veri seti oluşturulması hedeflenmektedir. Duygu tanımlama testleri her ne kadar kültürden bağımsız gibi tanımlanmış olsa da yapılan çalışmalarda farklı kültüre mensup insan yüzlerinin kullanılmasının yanıtlar üzerinde karıştırıcı değişken etkisi olduğu gösterilmiştir.

Ülkemizde psikiyatrik hastalıkların tedavisi ile ilgili olarak yapılan birçok bilimsel çalışmada yüz ifadelerinden duygu tanıma aracı olarak; Paul Ekman tarafından 1976 yılında geliştirilen ve 6 farklı duygu ifadesi içeren 35 mm boyutunda siyah beyaz 110 dijital fotoğrafın olduğu bir resim serisi kullanılmaktadır (Pictures of Facial Affect/POFA) (Ekman & Friesen 1976). Duygu tanıma aracı her ne kadar evrensel olan duyguları içerse de Türkçe geçerlik ve güvenilirliği yoktur.

Türkiye’de hazırlanmış bir duyguları tanıma aracının ve Türk toplumundan seçilen bireylere ait temel duyguların yüz ifadelerinden oluşan bir duygu tanıma testinin olmaması çalışmanın çıkış noktasını oluşturmuştur. Bu noktadan hareketle Türk toplumundaki bireylerin yüz ifadelerine bakılarak duyguları tanımlama testi oluşturularak Türk toplumuna ait duygu tanıma testi veri seti oluşturulması ve bu veri setinin geçerliliği ile güvenilirliğinin yapılması amaçlanmaktadır.

Türkiye’deki erişkinlerle yapılmış ilk yüzde duygu tanıma çalışmalarından biri olması nedeniyle araştırmamızın tıp dizininde yetişkin bireylerle bu alanda yapılacak birçok çalışmaya katkı sağlayacağı düşüncesindeyiz.

2. GENEL BİLGİLER

2.1. Duyguların Tanımı:

Uzun yıllardır özellikle felsefeciler ve psikologlar “Duygu” teriminin kesin anlamı üzerinde tartışmaktadırlar. Bununla birlikte Oxford İngilizce sözlüğünde duygu kelimesi; “herhangi bir zihin, his, tutku çalkantısı ya da devinimi; herhangi bir şiddetli ya da uyarılmış zihinsel durum olarak tanımlamaktadır. (Goleman 1995).

Türk Dil Kurumu (TDK) ise duygu kelimesini; duyularla algılama, his, belirli nesne, olay veya bireylerin insanın iç dünyasında uyandırdığı izlenim, nesnelere veya olayları ahlaki ve estetik yönden değerlendirme yeteneği, kendine özgü bir ruhsal hareket ve hareketlilik gibi ifadelerle anlamlandırmaktadır (TDK 10.04.2016).

“Goleman (1995) ise duygu ifadesini bir his ve bu hisse özel belirli düşünceler, psikolojik ve biyolojik durumlar ile bir dizi hareket eğilimi anlamında kullanıyor ve ekliyor; karışımları, çeşitlilikleri, mutasyonları ve ayrıntılarıyla yüzlerce duygudan söz edebiliriz. Aslında duyguların ayrıntıları, onları tanımlayan kelimelerden çok daha fazladır.”

“Psikolojide, duygu çalışmaları ile ilgili ilk önemli atılım, duyguları ölçmenin güvenilir bir yolu geliştirildiğinde meydana gelmiştir (Ekman & Friesen 1976). 1970’ ler den bu yana, doğuştan gelen en az altı temel duygu tanımlanmış ve bu duygulara ilişkin yüz ifadelerinin de temel olarak doğuştan geldiği gösterilmiştir. Amerika’da ikinci sınıfta okuyan Japon bir üniversite öğrencisi, ya da Borneo’daki kabilelerin birinde yaşayan bir kişi, öfke, korku, üzüntü, iğrenme, şaşırma ya da neşe gibi duyguları uyandıran durumlarda aynı yüz ifadesini göstereceklerdir. Bu kişiler bir duyguyu tanımlamak için farklı kelimeler ya da kavramlar kullanabilirler fakat yüz ifadeleri aynı olacaktır.”(Greenberg 2015).

Ekman ve Friesen’e (1976) göre, temel duygular olumlu ve olumsuz olanlar olarak ikiye ayrılır. Mutluluk olumlu bir duygudur. Korku, öfke, tiksinti ve üzüntü olumsuz duygular olup insanların çoğu bu duygulardan hoşlanmaz. Şaşkınlık ise aynı anda olumlu ve olumsuz duyguları içinde barındırır. Mutlu bir insanı tanımak zor değildir aslında, mutluluk yüzün alt kısmı yani gözlerden aşağısı ile sergilenir. Mutluluk ifadesinin

yoğunluğu öncelikle dudak konumuyla belirlenir, ağız açık ya da kapalı, dişler görünür ya da değildir, burun altından ağız köşesine uzanan nazo-labial oluk belirgindir. Gülümseme ya da sırıtma ifadesinde, yanaklar yukarı doğru kalkar, aşırı gülümsemede ise bu ifadelere göz kenarları kırışık ya da kazayağı çizgileri eklenir. Keyif veren duygular şeklinde tanımlanan eğlenme, heyecan, rahatlama, hoşnut olma, kendinden geçme, haz içinde gülümsemeyi barındırır (Ekman & Friesen 1975, Ekman 2012).

2.2. Duyguların Nöroanatomi:

Beyin ve fonksiyonlarıyla ilgili yapılan çalışmalar her geçen gün artmasına rağmen günümüzde hala duyguların kaynağı ve beynin duyguları nasıl ürettiğine dair net bir açıklama yapılmamıştır. Yanı sıra duyguların; beynin kimyasal dengesi veya dengesizliği ile ilişkili olduğu, bilişlerle beraber hareket eden ve onlardan etkilenen bir boyutunun olduğu ifade edilebilmektedir (Fisher & Adams 1994). Yüz ve duygu tanıma ile ilgili beyin bölgeleri amigdala, superior temporal girus ve fusiform girus olarak sayılabilir. Bu beyin bölgelerinden amigdala hem yüz, hem de duygu tanıma ile ilgili iken, superior temporal girus daha çok duygu tanıma, fusiform girus ise daha çok yüz tanımayla ilgilidir (Adolphs 2002). Duygu tanıma işlevi için amigdala, hipokampus, insula, anterior singulat girus, ventral striatum, fusiform girus ve orbitofrontal korteksi içeren kortikal ve subkortikal beyin yapıları tanımlanmıştır (Kohler & Martin 2006). Bazı çalışmaların sonuçları değerlendirildiğinde duygusal yüz ifadelerinin tanıma sürecinde sol amigdalada aktivasyon olduğu tespit edildi (Morris et al. 1998).

Beyin fonksiyonları ile ilgili yapılan çalışmaların bulguları değerlendirildiğinde sonuç olarak duygular ve ilgili beyin alanları, üzüntü ve korkuda, sol amigdala (Le Doux 1996; Gorno – Tempini et al. 2001); öğrenmede, sol insula ve bazal ganglia yapılar (Adolphs, Tranel and Damasio 1994); öfkede anterior singulat ve sağ orbitofrontal korteks; mutluluk duygusunda bilateral orbitofrontal korteks; duygu ayırt etme ve duygu işleme sürecinde sağ prefrontal korteks ve statik (durgun) yüzlerde de fusiform girustaki aktivasyonlar sonucu, bu alanların duygulara özelleşmiş alanlar olduğu belirtilmektedir.

2.3. Duygusal Yüz İfadeleri:

Ekman her bir duygunun kendine özgü ortaya çıkış şekli olduğunu ancak her bir duygu için tek bir ifade şekli, duygusal durum olmadığını, duygu ile ilişkili bir “aile (familia)” olduğunu öne sürmüştür. Her duygunun, üyesi olduğu ailenin belirli bir

karakteristik özelliğini taşıdığını örneğin öfkenin yaklaşık 60'a yakın sıkıntıdan öfkeye uzanan ifade çeşidi olduğunu belirtmiştir. Temel duygular nörolojik olarak kalıtımla büyürler ve yüz kaslarının hareketlerini sağlarlar (Ekman 1992).

“İnsan vücudunun en dikkat çeken yeri yüz ve yüzde en çok dikkati çeken kısımda gözlerdir. Yalnız yüz ifadelerini anlamak görüldüğü kadar kolay olmaz çünkü yüz karmaşık bir iletişim sistemi oluşturur. Yapılan araştırmalar sonucunda birbirinden tam olarak ayırt edilebilen sekiz alın ve kaş, sekiz göz ve göz kapaklarıyla on ağız ve dudak ifade durumu olduğu tespit edilmiştir. Yüz ifadelerinin bu kadar değişkenlik göstermesi, onların karmaşık ve zor bir iletişim sistemi olmasının birinci nedenidir. Yüz ifadelerini anlama zorluğunun ikinci nedeni de, yüz ifadelerinin hızlı bir şekilde değişebilmesidir. Film tekniklerinden yararlanılarak yapılan araştırmalar, bir kişinin yüzündeki ifadenin saniyenin beşte biri kadarlık bir zaman dilimi içerisinde değişebildiğini göstermiştir. (Cüceloğlu 2001). Yanı sıra bir yüz de aynı anda birkaç farklı ifade görülebilmektedir. Örneğin bazen gülümserken yüz ifadesi üzüntülü de olabilir veya hem doğallıkla gülümseme arası vb. durumlar görülebilir. Bu nedenle, yüzdeki en küçük mimikler ve detaylar oldukça önemlidir.

Yüzün üst kısmı daha çok kızgınlık, korku, şaşkınlık ve üzüntü duygularını, alt kısmı ise iğrenme ve mutluluk duygularını ifade etmektedir (Gouta 2000, Akpınar 2010). Japon ve Amerikalı üniversite öğrencilerinin katılımcı olduğu ve Amerika da yapılan bir araştırmada; katılımcı bireylere duygu ifadesi olan illüstrasyon resimler ve gerçek yüz fotoğrafları gösterilmiştir. Araştırma bulguları değerlendirildiğinde; Japon katılımcıların duygularını gizleme gayreti içinde oldukları fark edilmiştir. Amerikalı katılımcıların yüz ifadelerinden duyguları anlamaya çalışırken daha çok ağız hareketlerine dikkat ettikleri, Japon katılımcıların ise daha çok gözlere ve bakışlara odaklandıkları belirtilmiştir (Yuki et al. 2007).

Altı temel duygusal yüz ifadesi ve sayısız bileşimleri özellikle üç büyük yüz bölgesinde ortaya çıkar ve bu ifadeler; şaşkınlık, korku, iğrenme, öfke, mutluluk ve üzüntüdür. Aynı duygular çeşitli bileşimler halinde de görülebilir. Örneğin, şaşkınlık ve korku, öfke ve tikslenme aynı anda yaşanabilir ve yüze yansiyabilir. Yüz ifadeleri bazen o kadar hızlı değişirler ki onları yakalamak oldukça zor olabilir (Robertson 2004). Üç büyük yüz bölgesi kaş, gözler ve yüzün alt kısmıdır. Yüz ifadelerinin doğru anlaşılabilmesi için bu bölgelerin özelliklerinin bilinmesi ve gözlenmesi gerekir. Yapılan bir araştırmada neşe ve mutluluk ifadelerinin en iyi ağız ve gözle, öfke ifadesinin kaş ve

dudak şekliyle, şaşkınlık ifadesinin ise en iyi gözlerle ifade edildiği tespit edilmiştir (Cüceloğlu 2001, Dinçer 1998).

Aşağıda 6 temel duyguya ait yüz ifadelerinin özellikleri anlatılmaktadır:

Mutluluk:

Mutluluk ya da sevinç pozitif bir duygudur. Mutluluk, kişinin bir gereksinimi karşılandığında veya kişi hedefe ulaştığında duyulan hoş bir histir. Mutluluk, bir anlamda iyi, sevinçli, neşeli ya da durumundan memnun olma durumudur. Mutluluğun sebepleri ve kriterleri sürekli değişebilmektedir. Yanı sıra mutluluk; yaşın ilerlemesiyle birlikte, yeni gereksinimler ve gayeler ortaya çıkması nedeniyle değişikliğe uğrayacaktır. Mutluluğun insan davranışına yansıyan en iyi göstergesi ise gülümsemedir. Mutlu insanın, dikkati ve konsantre olma yeteneği de daha yüksek olmaktadır (Schober 2003, Kondrad & Hendl 2001, Akpınar 2010).

Mutluluk duygusunda yüz bölgelerinin aldığı şekiller aşağıdaki gibi sıralanabilir:

Kaşlar: Kaşlar hafifçe aşağı doğru, alın olabildiğince düzdür.

Gözler: Parlak, yarı kapalı (kısık), gülme durumunda ise neredeyse tamamen kapalı olabilir. Dış kenarları kırışık ve gözün alt kısımlarında torbalanmalar görülebilir.

Yanaklar: Yukarı kalkık, gözün alt kısmına doğru çekilmiş ve yüz enine genişlemiştir.

Burun: Uzanmış izlenimi verir yada kırışık görünebilir.

Ağız : Köşeleri yukarı kalkık, tebessüm ederken kapalı veya hafif aralık, gülerken köşeleri yukarı ve geriye çekilmiş, dişler görünür durumda, üst dudak gergin vaziyettedir (Dökmen 1986, Schober 2003, Kondrad & Hendl 2001, Akpınar 2010).

Üzüntü:

Tarhan (2010)'a göre üzüntü, herhangi travmatik bir olay karşısında görülen ilk ve hoş olmayan bir duygudur. Üzüntü, herhangi bir kayıp durumunda verilen tepki olarak ifade edilebilir. Akut üzüntünün ana belirtileri arasında; yorgunluk, bitkinlik, iştahsızlık, uykusuzluk, dikkati toplamakta zorlanma ve konsantre olamama hali yer almaktadır. Üzüntü duygusu yüzde en çok göz bölgesinde gözlemlenir. Yanı sıra boynu bükük durma, ağlamaklı yüz ifadesi, bakışların aşağıya doğru kayması ve kişinin omuzlarının düşük durması da üzüntü belirtileri arasında görülür (Akpınar 2004).

Üzüntü duygusunda yüz bölgelerinin aldığı şekiller aşağıdaki gibi sıralanabilir:

Alın: Ortasında yatay ve dikey çizgiler vardır.

Kaşlar: Kaşlar gergin görünümde, birbirine yaklaşmış ve kaşların iç köşeleri yükselebilir veya hafifçe aşağı iner durumdadır.

Gözler: Göz kapakları kasılmış ve gözler yarı kapalı olabileceği gibi üst kapaklar aşağıya sarkmış olabilir.

Ağız: Kapalı ise köşeleri aşağı sarkmış, üst dudağın ortası yukarı doğru çekilmiş, açık ise dudaklar gergindir, titreme olabilir (Dökmen 1986, Schober 2003, Kondrad & Hendl 2001, Akpınar 2010).

Öfke:

Öfke evrensel bir duygu olmakla birlikte kişinin; planları, istekleri ve gereksinimlerine ulaşması engellendiğinde, haksızlık, adaletsizlik ve kişide benliğine yönelik bir tehdit algısı oluştuğunda ortaya çıkan temel duygulardan biridir (Kısaç 1997). Öfke duygusuyla ilgili olarak Ekman ve Friesen (1976), birçok öfke durumunun farklı kültürlerde yaşayan insanlarda bile aynı tarzda ortaya çıktığını belirtmişlerdir. Öfke durumunda fizyolojik olarak bazı değişiklikler meydana gelir. Örneğin; nabız hızlanır, kan basıncı değişiklikleri gözlemlenir, derideki duyu hissi artar (Kondrad & Hendl 2001, Akpınar 2010).

Öfke duygusunda yüz bölgelerinin aldığı şekiller aşağıdaki gibi sıralanabilir:

Kaşlar: Çatılmış ve bu nedenle aşağı doğru çekilmiş vaziyettedir.

Gözler: Açılmış ve bir noktada sabitlenmiş olabileceği gibi, gözler kızarmış ve pupillalar (göz bebekleri) küçülmüş olabilir.

Ağız: Kapalı ise dudaklar gerilmiş ve dişler sıkılmış, açık ise dudaklar kalkık ve öne doğru uzatılmış durumdadır (Dökmen 1986, Schober 2003, Akpınar 2010).

Korku:

Korku, tehdit içeren veya bilinmeyen bir durum karşısında hissedilen huzursuzluk ve telaş hali olarak ifade edilebilir. Korku duygusuna neden olan faktörler kişiden kişiye değişiklik gösterebilir (Kondrad & Hendl 2001). Darwin korkulu bir kişi de karşılaşılabilecek değişiklikleri şu şekilde tanımlamıştır: Heykel gibi hareketsiz ve nefessiz kalma ya da tam tersi bir durum olarak hızlı hızlı nefes alıp verme, soğuk terler dökme, deri renginin soluklaşması, saçların dikleşmesi, kasların ve özellikle dudakların

titremesi, ağız kuruluğu oluşması, göz kürelerinin dışarı fırlaması görülebilir (Kondrad &Hendl 2001, Akpınar 2010).

Korku duygusunda yüz bölgelerinin aldığı şekiller aşağıdaki gibi sıralanabilir:

Alın: Çizgiler çaprazlamasına buruşuktur.

Kaşlar: Yukarı kalkmıştır.

Gözler: Açılmış, bakışlar bir noktaya odaklanmış, pupillalar (göz bebekleri) genişlemiş ve alt göz kapağı gergin hale gelmiştir.

Yanaklar: Alt kısmı ağzın hareketine uygun şekilde aşağı ve geri doğru çekilmiştir.

Burun: Burun delikleri genişlemiştir.

Ağız: Açık, katılaşmış, ağzın köşeleri geriye doğru çekilmiş ve aşağı doğru sarkmış bir görüntüye sahiptir (Dökmen 1986, Schober 2003, Kondrad & Hendl 2001, Akpınar 2010).

Tiksinme:

Tiksinme, genel olarak kötü tatların alınması nedeniyle ortaya çıkan bir duygudur ve sıklıkla yüzün alt kısmında gözlemlenir. Tiksinme duygusu, öğürme refleksinin kişinin yüz ifadesine yansması olarak ta ifade edilebilir (Akpınar 2010).

Tiksinme duygusunda yüz bölgelerinin aldığı şekiller aşağıdaki gibi sıralanabilir:

Kaşlar: Aşağı doğrudur fakat çatılmamıştır.

Gözler: Alt göz kapağı hafif kalkıktır, gergin durumda değildir ve gözler hafif kapalıdır.

Yanaklar: Kalkık durumdadır.

Burun: Yukarı doğru çekilmiş, üst kısmı kırışmıştır .

Ağız: Açık ise üst dudak yukarı çekilmiş, kapalı ise üst dudak yukarı, ağız köşeleri aşağı doğru ve geri çekilmiş vaziyettedir. Dil dışarı çıkmış olabilir (Dökmen 1986, Schober 2003, Akpınar 2010).

Şaşkınlık:

Şaşkınlık duygusu, ani ve umulmadık görsel-işitsel olaylarda kendini gösteren bir ifadedir. Şaşkınlık ifadesi, mutluluk ya da üzüntü gibi bir duygudan önce kısa süreliğine ortaya çıkmaktadır. Sonrasında ise mutluluk ya da üzüntü gibi diğer bir duyguya dönüşebilmektedir (Akpınar 2004).

Şaşkınlık duygusunda yüz bölgelerinin aldığı şekiller aşağıdaki gibi sıralanabilir:

Alın: Yatay çizgiler vardır.

Kaşlar: Yukarı doğru kaldırılır, çok belirgin şekilde kavislidir ve köşeli bir şekil alır.

Gözler: Olabildiğince açık ve yuvarlaktır.

Ağız : Açık, aşağı doğru sarkmış ve "O" harfi şeklini almıştır (Dökmen 1986, Schober 2003, Akpınar 2010).

2.4. Duygusal Yüz İfadelerini Tanımının Önemi:

İnsanlar birbirleriyle sağlıklı iletişim kurabilmek için birçok bilgi kanalını kullanırlar. Kişilerin konuşmaları, beden dilleri ve yüz ifadeleri bu kanalların en önemlileri arasında yer alır. İletişim konusunda yapılan çalışmalardan birinin sonuçları incelendiğinde; yüz yüze iletişimin sözcükler, ses tonu ve yüz ifadesi olarak 3 temel bileşenden oluştuğu ve iletişim sürecinde, yüz ifadelerinin %55, ses tonunun %38 ve kelimelerin %7'lik bir önem taşıdığı tespit edilmiştir (Mehrabian 1968, Goleman 1995). Bu noktadan hareketle sağlıklı iletişimde yüz ifadelerini tanıma ve anlama becerilerinin önemli bir role sahip olduğu ifade edilmiştir.

Yüz ifadeleri, kişilerin iç duygusal durumlarına, niyetlerine ya da sosyal iletişimlerine cevap oluşturan yüz değişiklikleridir. Bireylerin yüz ifadelerinin oluşmasına neden olan temel kaynaklar arasında onların ruh halleri, sözlü ve sözlü olmayan iletişim şekilleri ve psikolojik aktiviteleri yer almaktadır (Güneş ve Polat 2009). Bu bağlamda duyguları tanıma genellekle kişilerin yüz ifadeleri, beden duruşları ve hareketleri, kişilerle kurulan göz teması önemli rol oynamaktadır. Özellikle yüzdeki duygu ifadelerinin doğru tanınması ve yorumlanması sosyal ilişkilerin sağlıklı olarak sürdürülebilmesine olanak sağlar (Morrison & Bellack 1981). Yüzdeki duygu ifadelerini tanıma yaşanan zorluklar ve kısıtlılıklar ise sosyal etkileşim ve kişiler arası iletişim sorunlarına yol açar (Begeer et al. 2006).

Kişilerin yüz ifadelerini tanımının; eğitim, duygularla ilgili yapılan araştırmalar (davranış bilimleri, klinik psikoloji, nöroloji, psikiyatri gibi alanlarda), tıbbi teşhis (ağrı değerlendirme), yasa uygulama, görsel olarak gözetim ve güvenlik (yalan algılama, akıllı ortamlar ve multi model insan bilgisayar ara birimi) alanlarında kullanılmalarına sıklıkla rastlanılmaktadır (Shan et al. 2008).

Başta şizofreni olmak üzere anksiyete bozukluğu, antisosyal kişilik bozukluğu, bipolar bozukluk, depresyon, obsesif kompulsif bozukluk gibi bir çok psikiyatrik hastalıkta yüzdeki duygu ifadelerini tanıma zorluklarının görüldüğü ifade edilmektedir (Köhler et al. 2003). Son yıllarda yapılan birçok çalışmada şizofreni hastalarında duygu

algılama süreçleri araştırılmış ve hastaların duygu tanıma (duyguları ayrıştırma, derecelendirme, değerlendirebilme) becerilerinde kusurlar olduğu belirtilmiştir (Johston et al. 2001, Varkal Dalkıran 2012). Yanı sıra yapılan başka bir çalışmada Obsesif Kompulsif Bozukluğa (OKB'li) sahip hastaların iğrenme (tiksinme) duygu ifadesinde bir tür tanıma bozukluğu gösterdikleri, diğer 5 temel duygu ifadesini (mutluluk, hüzün, korku, öfke, şaşkınlık) tanımada ise herhangi bir sorun olmadığı bildirilmektedir (Stone et al. 2001, Özden 2012).

Ülkemizde psikiyatrik hastalıkların tedavisi ile ilgili olarak yapılan birçok bilimsel çalışmada yüz ifadelerinden duygu tanıma aracı olarak; Paul Ekman tarafından 1976 yılında geliştirilen ve 6 farklı duygu ifadesi içeren 35 mm boyutunda siyah beyaz 110 dijital fotoğrafın olduğu bir resim serisi kullanılmaktadır (Ekman & Friesen 1976). Duygu tanıma aracı her ne kadar evrensel olan duyguları içerse de Türkçe geçerlik ve güvenilirliği yoktur.

Ülkemizde hazırlanmış ve Türk toplumundan seçilen bireylere ait temel duygu yüz ifadelerinden oluşan bir duygu tanıma testinin olmaması çalışmanın çıkış noktasını oluşturmuştur. Bu noktadan hareketle Türk toplumundaki bireylerin duygusal yüz ifadelerine bakılarak, Türk toplumuna ait yüz ifadelerinden duygu tanıma testi veri seti oluşturulması ve bu veri setinin geçerliliği ile güvenilirliğinin yapılması amaçlanmıştır.

Ülkemizde bizim çalışmamıza benzer özellikte ve duygusal yüz ifadelerini anlama becerisini değerlendirmek üzere hazırlanmış bazı testler bulunmaktadır. Bunlardan birisi Dökmen (1986) tarafından geliştirilmiş, geçerlik ve güvenilirliği yapılmış olan **“Duygusal Yüz İfadelerini Teşhis Testi (YİTT)”**dir. Bu test 17 farklı duygusal durumu ifade eden 53 adet renkli fotoğraftan oluşmuştur. Her bir duygusal yüz ifadesi bir ya da daha fazla fotoğrafta gösterilmiş ve pozlar bir Türk tiyatro sanatçısı tarafından verilmiştir. Fotoğraflarda canlandırılan duygusal yüz ifadeleri ve her bir duyguya ait poz sayısı aşağıdaki şekildedir:

Mutlu (2), üzgün (13), öfkeli (8), şaşırılmış (4), küçük görme (2), tiksinmiş (2), korkmuş (2), nötr (1), mutlu-üzgün (2), mutlu-küçük görme (4), üzgün-öfkeli (1), korkmuş-şaşırılmış (2), şaşırılmış-öfkeli (2), mutlu-şaşırılmış (2), üzgün-küçük görme (1), öfkeli-tiksinmiş (4), üzgün-şaşırılmış (1).

Testin Uygulanması:

Duygusal ifadeleri yansıtan fotoğraflar ve "duygusal yüz ifadeleri listesi" katılımcılara verilmiş, onlardan fotoğraflara 30 cm mesafeden ve 45 derece açı yapacak şekilde bakmaları istenmiş ve fotoğraflara bakarken zaman sınırlaması getirilmemiştir. Katılımcılardan fotoğraflara tek tek bakıp, kendilerine verilen "duygusal yüz ifadeleri listesinden" uygun olan yanıtı bulmaları ve bu yanıtı soru formunun arkasında bulunan fotoğrafların numaralarının yazılı olduğu kâğıtta ilgili numaranın karşısına yazmaları istenmiştir (Dökmen 1986).

Testin Değerlendirilmesi:

YİTT'nde tam olarak doğru bilinen her madde "2" puandır. Test, tek temel duyguyu belirten yüz ifadesi doğru bilinmişse "2" puan, doğru yanıtın yanında fazladan yanıt verilmişse "1" puan, yanıt bilinmemişse "0" puan şeklinde, iki temel duyguyu birlikte yansıtan yüz ifadelerinin ikisi de doğru bilinmişse "2" puan, biri doğru bilinmişse "1" puan, bilinmemişse "0" puan şeklinde değerlendirilmektedir. Bu durumda testten alınabilecek en yüksek puan 106'dır. Birey testten ne kadar yüksek puan alırsa o kadar başarılı sayılmış olacaktır (Dökmen 1986). Bu çalışmada da güvenilirlik için kontrol grubunun ön test ve son test puan ortalamaları arasındaki ilişki pearson korelasyon testi ile değerlendirilmiş, aradaki ilişki $r = .75$ olarak bulunmuştur. Bu sonuç, YİTT' nin güvenilirliğinin uygun olduğunu göstermektedir (Aksakoğlu 2001).

Bir diğer çalışma ise İşleyen ve arkadaşları (2011) tarafından yapılmıştır; şizofreni hastaları için geliştirilen "**Yüz İfadelerini Öğreniyorum**" isimli bir web sitesini kurmuşlardır. Bu web sitesi; şizofreni hastalarının öğrenmeyi etkileyebilecek dikkat eksikliği, düşünce bozukluğu ve düşük aktivite gibi sorunları göz önünde bulundurularak, yüze ait duygu ifadelerinin tanıtıldığı "Eğitim", sekiz adet oyundan oluşan "Oyunlar" ve kullanıcıların oyunlarla ilgili yardım alabilecekleri "Yardım modülleri olarak üç ana modül şeklinde hazırlanmıştır. Oyunların hepsinde "**Yüze Ait Duygu İfadeleri**" fotoğraf setinden alınan yüz ifadeleri kullanılmıştır. Bu fotoğraf seti İşleyen ve arkadaşları (2011) tarafından tamamı Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olan toplam 40 kişinin temel duygu ifadesi içeren yüz fotoğraflarından oluşmaktadır. Yüz ifadeleri çok kolay-kolay-zor kategorilerine ayrılmış ve hazırlanan oyunların başlangıç aşamalarında çok kolay kategorisindeki fotoğraflar kullanılmıştır. Oyunlarda seviyeler arttıkça yüz ifadelerinin zorluk derecesi de artmaktadır.

2.5. Duygusal Yüz İfadelerinin Kültürel Farklılıkları:

Yüze ait birçok duygu ifadesi vardır ve bunların bir çoğu kültüre özgü bir yapı kazanmıştır (Brekke et al. 2005). 1872’de Charles Darwin insanlar ve hayvanlarda doğuştan gelen bazı duyguların bulunduğunu ve duyguların yüz ifadeleri şeklinde ortaya çıktığını belirtmiştir (akt; İşleyen ve ark. 2012). Darwin’den sonra 1971’de yapılan bir çalışmada Ekman ve Friesen, insanlarda **altı temel duygunun** var olduğunu ve her bir duygunun da farklı bir yüz ifadesi taşıdığını söylemişlerdir. Kültürlerden bağımsız ve evrensel olarak geçerli kabul edilmiş olan bu temel duygular “mutluluk”, “öfke”, “üzüntü”, “korku”, “iğrenme” ve “şaşkınlık” olarak belirtilmiştir (Ekman & Friesen 1971).

Farklı kültürlere sahip bireylerin duygusal yüz ifadelerini tanıma ve anlama düzeylerinin karşılaştırıldığı birçok çalışmada kişilerin kendi kültürlerinden gelen bireylerin duygularını daha iyi anladığı ve kültürler arasında duygusal yüz ifadelerini tanıma ve anlama bakımından farklılıklar olduğu görülmüştür (Camras et al. 2006, Ekman & Keltner 1997, Elfenbein & Ambady 2003, Huang et al. 2001, Marsh et al. 2003, Yuki et al. 2007, Shioiri et al. 1999a, Akpınar 2010).

Akpınar (2010) tarafından duygusal yüz ifadelerinin tanınmasında Moğol ve Türk katılımcılar arasında herhangi bir farklılık olup olmadığını tespit etmek amacıyla yapılan çalışmada; katılımcıların duygusal yüz ifadelerini tanıma düzeylerini belirlemek için Dökmen (1986) tarafından geliştirilen, **YİTT** kullanılmıştır. Araştırma; yetişkin, en az okur-yazar olan, ölçeğin uygulandığı gün herhangi bir sağlık problemi bulunmayan ve çalışmaya gönüllü olarak katılmayı kabul eden 60 Moğol ve 65 Türk katılımcı ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmaya dâhil olan Moğol katılımcıların **YİTT** puan ortalaması 47.78 ± 10.8 iken, Türk katılımcıların puan ortalaması 62.60 ± 7.6 olarak belirlenmiş ve puan ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p < 0.001$). Katılımcıların testte yer alan duygulardan aldıkları puan ortalamaları incelendiğinde Moğol katılımcıların en fazla puanı (59.90) “mutlu” en az puanı ise (20.83) “küçük görme” duygusundan aldıkları tespit edilmiştir. Araştırma sonuçları değerlendirildiğinde, Moğol ve Türk katılımcıların duygusal yüz ifadelerini tanımaları arasında farklılıklar olduğu görülmüştür.

Çin’in başkenti Pekinde Sağlık Bilimleri Üniversitesinde okuyan Çinli 222 (144 kız, 81 erkek) öğrenci ile yapılan bir çalışmada Matsumoto ve Ekman’ın (1988) hazırladığı JACFEE (Japanese and Caucasian Facial Expressions of Emotion= Japon ve Beyaz

ıktan insanların duygusal yüz ifadelerinden oluşan 56 fotoğraf içeren bir test) fotoğraf seti kullanılmıştır. Araştırma sonuçları benzer çalışmalarla birlikte değerlendirildiğinde duygusal yüz ifadelerini Amerikalı katılımcıların Japon ve Çinli katılımcılardan daha iyi tanıdıkları, Japon ve Çinli katılımcıların yüz ifadelerini tanıma düzeylerinin ise benzerlik gösterdiği bildirilmiştir (Huang et al. 2001).

İngiliz, İtalyan ve Japon katılımcılarla yapılan bir çalışmada, katılımcıların Japonlara ait yüz fotoğraflarındaki duyguları tanımakta güçlük çektikleri ifade edilmiştir (Ekman & Keltner 1997).

Shioiri ve ark. (1999b) tarafından yapılan başka bir araştırmada, Japon katılımcıların Kafkasyalı (beyaz ırk= caucasian) bireylere ait yüz fotoğraflarındaki duygusal ifadeleri anlamakta zorluk yaşadıkları görülmüştür.

Bizim çalışmamızda yukarıda ifade edilen çalışmalarla uyumlu olarak; katılımcı bireylerin **“Türk Toplumunda Sağlıklı Bireylerin Yüz İfadelerinden Oluşan Duyguları Tanımlama Testi”** sonuçları ile FEIT Amerikalı bireylerin yüz ifadelerinden duygu tanıma testinin sonuçları değerlendirildiğinde katılımcı bireylerin hazırlamış olduğumuz test düzeneğinde temel duyguları bilmekte Amerikalı insanların duygusal yüz ifadelerini tanımaktan (%74, 12) daha başarılı oldukları bulundu (%86, 09). 6 temel duygu evrensel olarak kabul edilmekle birlikte genel olarak insanlar kendi kültürlerine ait duygusal yüz ifadelerini diğer kültürlerle ait duygusal yüz ifadelerine oranla daha iyi tanımaktadırlar. Kişinin doğduğu andan itibaren içinde yaşadığı toplum ve kültürel özellikler duygusal yüz ifadelerini tanıma, ayırt etme, anlamlandırma ve yorumlamasını da etkilemektedir.

2.6. Empati:

Yüzdeki duygu ifadelerini algılamak ve tanımak insanlar için temel sosyal-bilişsel yeteneklerin başında gelmektedir. Bireyler arasındaki ilişkiler, çatışma ve sosyal uzlaşma bu temel işlevin uzantılarıdır (Erol ve ark. 2009). İnsanlarla sağlıklı bir iletişimin yolu; insanları anlamaktan, onların beklentilerini karşılayabilmekten ve empati kurmaktan geçmektedir (Dökmen 2005, Katman 2010).

Empati, günlük yaşamda bireylerin birbirlerine yaklaşmasını ve birbirlerini anlamasını kolaylaştıran bir yaşam becerisidir. Bu nedenle toplumda sağlıklı bir iletişimin var olabilmesi için empatinin tüm bireylere kazandırılması büyük bir önem arz etmektedir.

Empatinin ayrıca duygu tanıma ile de yakından ilişkili olduğu ifade edilmiştir.(Cooley & Triemer 2002, Decety & Jackson 2004). Günümüze kadar yapılan bir çok çalışmada empati sürecinde yüz ve duygu tanıma ile ilgili beyin bölgeleri olan amigdala, superior temporal sulkus ve fusiform girusun da empati yeteneğinde önemli olduğu gösterilmiştir (Brunet-Gouet and Decety 2007, Pinkham et al. 2008).

Başkalarının duygularını fark edebilmek veya diğer bir ifadeyle empati kurabilmek, duygusal zekanın vazgeçilmez özelliklerinden biridir. Empati yeteneği yüksek bireyler diğer kişilerin neye gereksiniminin olduğunu, ne istediğini gösteren işaretlere karşı daha hassastırlar. Carl Rogers (1983) empatiyi; bir kişinin kendisini karşısındakinin yerine koyarak olaylara onun bakış açısıyla bakması, o kişinin duygularını ve düşüncelerini doğru olarak anlaması, hissetmesi ve bu durumu ona iletmesi şeklinde ifade etmektedir. Bu durumda empatinin 3 özelliği vardır:

*Empati kurabilmek için bireyin kendisini karşısındaki kişinin yerine koyması ve olaylara onun bakış açısıyla bakabilmesi gerekir.

*Empati kurabilmek için bireyin karşısındaki kişinin hem duygularını hem de düşüncelerini doğru olarak anlayabilmesi gerekir. Dolayısıyla karşıdaki bireyin sadece duygularını ya da sadece düşüncelerini anlamış olmak empati kurabilmek adına yeterli olmamaktadır.

*Empati kuran bireyin zihninde oluşan empatik anlayışı, karşıdaki bireye aktarabilmesi gerekir. Bu aktarım olmadan empati süreci tamamlanmış sayılmaz. Empatik tepki vermenin başlıca iki yolu mevcuttur. Bunlardan ilki yüzü ve bedeni kullanmak, ikincisi ise sözel ifadelerden faydalanmaktır. Empatik tepki vermenin en etkili yolu ise her ikisini birlikte kullanabilmektir.

3. GEREÇ VE YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın; örnekleme, yöntemi, veri toplama araçları, toplanan verilerin değerlendirilmesinde kullanılan istatistiksel yöntemler ve kısıtlılıkları üzerinde durulmuştur.

3.1. Evren ve Örneklem:

Araştırmanın evrenini Üsküdar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi ve Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksek Okulu'nda görev yapan akademik ve idari personeli oluşturmaktadır. Örneklemi ise Üsküdar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi ve Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksek Okulu'nda görev yapan akademik ve idari personelden basit seçkisiz örnekleme (simple random sampling) yöntemiyle seçilen 18-60 yaş aralığında 72 katılımcı birey oluşturmaktadır.

3.2. Araştırma Yöntemi:

“Türk Toplumunda Sağlıklı Bireylerin Yüz İfadelerinden Oluşan Duyguları Tanımlama Testi” nin güvenilirlik ve geçerlilik çalışmasının yapılması amaçlanmaktadır.

Veriler değerlendirilirken tanımlayıcı istatistiksel metotlar (frekans, yüzde, ortalama, standart sapma, minimum, maksimum) ve SPSS 20 programı ile Microsoft Excel kullanıldı.

Araştırmada yer alan ölçeklerin demografik değişkenlere göre farklılık gösterip göstermediğini incelemek için yapılacak testlerde hangi analizlerin uygulanacağını belirlemek amacıyla yapılan grafiksel gösterimler ve Test-retest sonuçlarını belirlemek için ise Pearson Korelasyon Katsayısı kullanıldı. Araştırmada kullanılan ölçeklerin sonuçları arasındaki farklılıkları tespit etmek için Wilcoxon test, Mann Whitney U, Kruskal Wallis testleri uygulandı.

Elde edilen bulgular %95 güven aralığında ve %5 ($p<0,05$) anlamlılık düzeyinde değerlendirildi.

3.3. Veri Toplama Yöntemi:

İki aşamadan oluşmaktadır.

3.3.1. “Türk Toplumunda Sağlıklı Bireylerin Yüz İfadelerinden Oluşan Duyguları Tanımlama Testi” nin Hazırlık Aşaması:

1.Aşama: Duygusal Yüz İfadesi İçeren Fotoğrafların Çekimi ve İlk Test Düzenineğinin Oluşturulması

Bu testin oluşturulması sırasında; araştırmacı tarafından, hepsi Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olan, aileleri ya da bireylerin kendileri köken olarak Türkiye'nin dört farklı bölgesinden gelmiş, 18-60 yaş aralığında, kadın ve erkek olmak üzere ve İstanbul'da ikamet eden gönüllü 64 farklı birey ile 6 temel duygu ve nötr duyguyu ifade eden yüz fotoğraflarının çekimi gerçekleştirilmiştir.

İlk olarak çalışmaya katılan gönüllü bireylere araştırmacı tarafından hazırlanmış 6 temel duyguyu ve nötr duyguyu tanımlayan bir yönerge verilmiş ve gönüllülerle yüz yüze görüşülerek konu hakkında bilgilendirilmeleri sağlanmıştır. Yanı sıra her bir gönüllü bireye bilgilendirilmiş onam formu verilmiştir. Çalışma için hazırlanan bu yönerge; Paul Ekman tarafından 1976 yılında geliştirilen, 6 temel duygu (mutluluk, hüzn, şaşkınlık, korku, tikslenme, öfke) ve nötr duyguyu ifade eden 110 resimden oluşan “**Yüz İfadelerinden Duygu Tanıma Testi**”nden 7 resim seçilerek hazırlanmıştır. Gönüllü bireylerden bu yönergedeki duygu ifadelerini modellemeleri talep edilmiş ve onların yüz fotoğrafları çekilmiştir (her bir gönüllü bireyin 6 temel duygu ve nötr duygu olmak üzere 7 farklı yüz fotoğrafları çekilmiştir). Bütün fotoğraflar 400x265 piksel olarak boyutlandırılmıştır.

Akademisyenlerden oluşan 5 kişilik uzman bir ekip tarafından fotoğraflar yukarıda belirtmiş olan kriterler (**1-yaş aralığı**; 18-25 yaş, 26-35 yaş, 36-45 yaş, 46-60 yaş, **2-coğrafi bölge**; batı, doğu, kuzey, güney olmak üzere, **3-cinsiyet**; kadın, erkek) dikkate alınarak ön elemeye tabi tutulmuş, her bir fotoğrafta gönüllü bireylerin başarılı olup olmadığı değerlendirilmiş ve toplam 64 bireyden 41 farklı bireyin 7'şer fotoğrafı (toplam=287 fotoğraf) seçilmiştir. Sonuçta kendisinden istenilen duygusal yüz ifadesini tam olarak verememiş olan bireylerin fotoğrafları çalışma dışı bırakılmış ve uygun görülen fotoğraflar bir araya getirilerek bilgisayar ortamında bir test düzeniği (sistemi) oluşturulmuştur.

2.Aşama: İlk Hazırlanan Test Düzenine Katılımcılara Uygulanması ve Son Halinin Düzenlenmesi

Bu test düzeni ilk olarak random olarak seçilmiş, üniversite mezunu, 18-60 yaş aralığında 20 kişilik (10 kadın, 10 erkek) bir katılımcı grubuna uygulanmıştır.

Teste başlarken katılımcı bireyler bilgisayar ekranında kendileri için hazırlanmış olan şu yönergeyle karşılaşmaktadırlar: **“Birazdan ekranın ortasında yüz resimleri göreceksiniz. Sizden istediğimiz mümkün olduğunca resimlere odaklanıp ifade edilen duyguyu ekranın sağındaki seçenekler arasından seçmeniz. Seçiminizi 1, 2, 3, 4, 5, 6 ve 7 tuşlarına basarak yapabilirsiniz.”**

Katılımcılardan, bilgisayar ekranında gördükleri yüz ifadesinin kendileri için hangi duyguyu ifade ettiğini yan tarafta bulunan seçenekler arasından seçmeleri istenmiştir (**1-mutlu, 2-hüzünlü, 3-kızgın, 4-korkmuş, 5-şaşırmış, 6-tiksinmiş, 7-nötr**). Katılımcıların test sonuçları analiz edilmiş ve bu istatistiksel bulguların ışığında testimize ait fotoğraf setinin son hali aşağıda belirtildiği şekilde düzenlenmiştir:

“Türk Toplumunda Sağlıklı Bireylerin Yüz İfadelerinden Oluşan Duyguları Tanımlama Testi” için; Paul Ekman’ın duygusal yüz ifadelerinden yapılmış olan test sistemine uygun olarak, 6 temel duygu ifadesi (korku, mutluluk, öfke=kızgınlık, şaşkınlık, hüzn=üzüntü, tikslenme) ve nötr ifade olmak üzere her bir duygunun tanınma oranı **%80 ve üzerindeki oranlar değerlendirilerek;** yaş aralığı, cinsiyet ve coğrafi bölge kriterleri de dikkate alınarak toplam 30 (14 kadın, 16 erkek) farklı gönüllü bireyin yüz fotoğrafları seçilmiştir (toplam 70 tane fotoğraf).

Son olarak bilgisayar ortamında; her bir duyguya ait 10’ar tane duygu ifadesinden (mutluluk, şaşkınlık, öfke, üzüntü, tikslenme, korku ve nötr) oluşan yüz fotoğrafları bir araya getirilerek toplam 70 fotoğraftan oluşan bir test düzeni oluşturulmuştur.

Fotoğraf çekimi için gönüllü bireylerin araştırmaya dâhil edilme ve dışlama kriterleri aşağıdaki şekildedir.

Dahil Olma Kriterleri:

- 1.Sağlıklı olmak,
- 2.18-60 yaş aralığında olmak.

Dışlama Kriterleri:

1. Psikiyatrik bir rahatsızlığa sahip olmak; psikoz, bipolar bozukluk, önemli nörolojik bozukluk (ör. kafa travması, inme, epilepsi, yüz anomalisi) öyküsü, son 6 ayda geçirilmiş major depresif dönem, çalışmaya alınma zamanından önceki 1 yıllık dönemde madde ve/veya alkol kötüye kullanımı veya bağımlılığı, ciddi intihar düşüncelerinin olduğu psikiyatrik durumlar, yaygın gelişimsel bozukluklar, zekâ geriliği, ciddi bir fiziksel hastalığın olması, botoks ve silikon (implant) uygulanmış olması, verilen öz bildirim ölçeklerini okuyup anlayabilecek eğitim düzeyinde olmama dışlama ölçütleridir.

2. 18 yaş altı birey olmak.

3.3.2. Testin Uygulama Aşaması:

1. Uygulama Aşaması:

“Türk Toplumunda Sağlıklı Bireylerin Yüz İfadelerinden Oluşan Duyguları Tanımlama Testi” oluşturulmasından hemen sonra bu testin güvenilirlik ve geçerlilik çalışması gerçekleştirilmiştir.

Testin güvenilirlik ve geçerliliği için bu test düzeneği Üsküdar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi ve Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksek Okulu’nda görev yapan akademik ve idari personelden basit seçkisiz örnekleme (simple random sampling) yöntemiyle seçilmiş 72 (34 kadın, 38 erkek) farklı katılımcı bireye uygulanmıştır. Katılımcı bireyler eğitim düzeyi olarak ön lisans, lisans, yüksek lisans ve doktora mezunu olmalarının yanı sıra yaş olarak 18-60 yaş aralığında bulunmaktadır.

Araştırmanın veri toplama araçlarını; ilk aşamada katılımcı bireylere uygulanan (72 birey) sosyodemografik bilgi formu, Empati Ölçeği (Empathy Quotient=EQ), Paul Ekman tarafından hazırlanan Yüzde Dışavuran Duyguların Tanınması Testi-YDIT (Facial Emotion Identification Test=FEIT) ve araştırmacı tarafından hazırlanan “Türk Toplumunda Sağlıklı Bireylerin Yüz İfadelerinden Oluşan Duyguları Tanımlama Testi” (bilgisayar ortamında) oluşturmaktadır.

2.Uygulama Aşaması:

Test-tekrar-test: Güvenirlilik ve geçerliliğini sağlamak amacıyla tekrar test uygulaması yapılmıştır.

İlk uygulamadan 15 gün sonra aynı 72 katılımcı bireye araştırmacı tarafından hazırlanan “Türk Toplumunda Sağlıklı Bireylerin Yüz İfadelerinden Oluşan Duyguları Tanımlama Testi” bilgisayar ortamında yeniden uygulanmıştır.

3.4. Veri Toplama Araçları:

Araştırmanın uygulama aşamasında öncelikli olarak katılımcı bireyler (34 kadın, 38 erkek) sosyodemografik bilgi formunu doldurmuşlardır. Yanı sıra bu bireylere *Empati Ölçeği(EÖ)*, *Yüzde Dışavuran Duyguların Tanınması Testi –YDDT= (Facial Emotion Identification Test =FEIT)* ve “*Türk Toplumunda Sağlıklı Bireylerin Yüz İfadelerinden Oluşan Duyguları Tanımlama Testi*” uygulanmıştır.

3.4.1. Sosyodemografik Bilgi Formu:

Araştırmacı tarafından hazırlanan bilgi formu katılımcı bireylerin sosyodemografik özellikleri (adı-soyadı, doğum tarihi, yaşı, memleketi, ailedeki kardeş sayısı, medeni durumu, eğitim durumu, gelir durumu) ile ilgili sorulardan oluşur.

3.4.2. Empati Ölçeği(EÖ)= Empathy Quotient (EQ)

Veri toplama aracı olarak Empati Ölçeği (EÖ) kullanılmıştır. EÖ, Baron-Cohen ve ark. (2004) tarafından normal bireylerde empatiyi ölçmek amacıyla geliştirilmiştir. Kendini değerlendirme türündeki ölçek, klinik ve klinik dışı gruplarda uygulanabilmektedir. EÖ, empatiyi ölçmeye yönelik **40** (1, 4, 6, 8, 10-12, 14, 15, 18,19, 21, 22, 25-29, 32, 34-39, 41-44, 46, 48-50, 52, 54, 55, 57-60) ve testin amacına odaklanmasına engel olmaya yönelik **20** çeldirici özellikte soruyu içeren toplam **60** sorudan oluşan bir öz bildirim ölçeğidir. Kişiler ölçekteki soruları, iki ucunda "kesinlikle katılıyorum" ve "kesinlikle katılmıyorum" yanıtları olan 4 seçenek arasından işaretlemektedir. Puanlandırmada sadece empatiyi ölçen 40 soru dikkate alınmaktadır. En az empatik yanıt 0, en empatik yanıt 2 ve ikinci empatik yanıt 1 puan verilir. Ölçekten alınabilen toplam puan 0 ile 80 arasında değişmektedir. Maddelerin bir

kısımında "kesinlikle katılıyorum" bazılarındaysa "kesinlikle katılmıyorum" empatik bir yanıtı işaret etmektedir. Baron-Cohen ve ark.'nın (2005) önerdiği kesme puanı 30'dur.

Ölçeğin Türkçe formunun üniversite öğrencilerinde güvenilirliği ve ön geçerliliği Bora ve Baysan (2009) tarafından gösterilmiştir ve ölçeğin iç tutarlılığı oldukça yüksek bulunmuştur ($\alpha= 0,84$). Bu ölçek için Türk örnekleminde kesme puanını belirleyen bir çalışma bulunmamaktadır.

Kırk empati sorusundan 22'si (1, 6, 8, 14, 15, 19, 21, 22, 25, 26, 29, 35, 36, 41, 43, 44, 48, 52, 54, 55, 58, 59) Wakabayashi ve ark. (2006) tarafından (20) faktör analizi yöntemiyle ölçeğin kısa formu için seçilmiştir.

3.4.3. Yüzde Dışavuran Duyguların Tanınması Testi -YDTT (Facial Emotion Identification Test=FEIT) (Kerr & Neal 1993; Erol ve ark, 2009):

Değişik duygu dışavurumları gösteren 19 siyah-beyaz yüz fotoğrafı içeren bir slayt sunumu şeklindedir. Fotoğraflar altı ana duyguyu (mutluluk, hüzn, öfke, korku, şaşkınlık, utanç) içermektedir. Test, fotoğraflar sırayla on beşer saniye süreyle ekranda görülecek ve fotoğraflar arasında onar saniye zaman aralığı olacak şekilde ayarlanmıştır. Deneklerin eline her sorunun karşısında seçenek olarak altı ana duygunun yazılı olduğu, 19 maddelik bir yanıt anahtarı verilir. Deneklerden karşısına sıra ile gelen fotoğrafları izlerken her fotoğraftaki duygunun elindeki anahtarda yazılı olan altı ana duygudan hangisine daha yakın olduğunu bulması ve işaretlemesi istenir.

Puanlama: Doğru yanıtlar için 1, yanlış yanıtlar için ise 0 puan alınır. Testten alınabilecek en yüksek puan 19'dur.

Şizofreni hastalarında yüzde dışavuran duyguları algılama yetisini ölçmekte kullanılan YDTT=FEIT testinin güvenilirlik ve geçerlilik çalışması Erol ve arkadaşları (2009) tarafından yapılmıştır. Çalışmaya katılmak için gönüllü onay veren 50 şizofreni hastası ve hastalarla yaş, cinsiyet, eğitim açısından eşleştirilmiş 50 sağlıklı kontrol alınmıştır. Test-tekrar, test korelasyon katsayıları ve kappa değerleri göz önüne alındığında testin Türk toplumundaki şizofreni hastaları için güvenilir ve geçerli olduğu bulunmuştur.

3.4.4. “Türk Toplumunda Sağlıklı Bireylerin Yüzlerinden Oluşan Duyguları Tanımlama Testi”

Bu testin oluşturulması sırasında; araştırmacı tarafından, aileleri ya da bireylerin kendileri köken olarak Türkiye'nin dört farklı bölgesinden gelmiş, 18-60 yaş aralığında, kadın- erkek olmak üzere ve İstanbul'da ikamet eden gönüllü 64 farklı birey ile 6 temel duygu ve nötr duyguyu ifade eden yüz fotoğraflarının çekimi gerçekleştirilmiştir. İlk olarak çalışmaya katılan gönüllü bireylere araştırmacı tarafından hazırlanmış 6 temel duyguyu tanımlayan bir yönerge verilmiştir. Bu yönerge; Paul Ekman tarafından 1976 yılında geliştirilen, 6 temel duygu (mutluluk, hüzn, şaşkınlık, korku, tikslenme, öfke) ve nötr duyguyu ifade eden 110 resimden oluşan **Yüz İfadelerinden Duygu Tanıma Testinde** yer alan 7 resim seçilerek hazırlanmıştır. Gönüllü bireylerden bu yönergedeki duygu ifadelerini modellemeleri talep edilmiş ve onların yüz fotoğrafları çekilmiştir (her bir gönüllü bireyin 6 temel duygu ve nötr duygu olmak üzere 7 farklı yüz fotoğrafları çekilmiştir).

Akademisyenlerden oluşan 5 kişilik uzman bir grup tarafından fotoğraflar yukarıda belirtilen kriterler (**1-yaş aralığı**; 18-25 yaş, 26-35 yaş, 36-45 yaş, 46-60 yaş, **2-coğrafi köken**; batı, doğu, kuzey, güney olmak üzere, **3-cinsiyet**; kadın, erkek) dikkate alınarak ön elemeye tabi tutulmuş, toplam 64 bireyden 41 farklı bireyin 7'şer fotoğrafı (toplam= 287 fotoğraf) bir araya getirilerek bilgisayar ortamında bir test düzeneği (sistemi) oluşturulmuştur.

Uygulama Aşaması:

Bu test düzeneği ilk olarak random olarak seçilmiş, üniversite mezunu, 18-60 yaş aralığında 20 kişilik (10 kadın, 10 erkek) bir katılımcı grubuna uygulanmıştır. Test sonuçları Paul Ekman'ın yüz ifadelerinden yapılmış olan test sistemine uygun olarak düzenlenmiş, 6 temel duygu ifadesi (mutluluk, şaşkınlık, üzüntü, öfke, korku, tikslenme) ve nötr ifade olmak üzere her bir duygunun tanınma oranı %80 ve üzerindeki oranlar değerlendirilerek, yaş aralığı, cinsiyet ve coğrafi bölge kriterleri de dikkate alınarak toplam 30 (14 kadın, 16 erkek) farklı gönüllü bireyin yüz fotoğraflarından oluşan bir test düzeneği haline getirilmiştir.

Son aşamada her bir duyguya ait 10'ar tane duygusal yüz ifadesinden (mutluluk, şaşkınlık, öfke, üzüntü, tikslenme, korku ve nötr) oluşan yüz fotoğrafları bir araya getirilerek toplam 70 fotoğraftan oluşan bir test düzeneği oluşturulmuştur.

Puanlama: Doğru yanıtlar için 1, yanlış yanıtlar için ise 0 puan alınır. Katılımcı bireylerin testten alabileceği en yüksek puan 70'tir.

Fotoğraf çekimi yapılan gönüllü bireylerin araştırmaya dâhil edilme ve dışlanma kriterleri aşağıdaki şekildedir.

Dahil Olma Kriterleri:

- 1.Sağlıklı olmak,
- 2.18-60 yaş aralığında olmak.

Dışlama Kriterleri:

1.Psikiyatrik bir rahatsızlığa sahip olmak, psikoz, bipolar bozukluk, önemli nörolojik bozukluk (ör. kafa travması, inme, epilepsi, yüz anomalisi) öyküsü, son 6 ayda geçirilmiş major depresif dönem, çalışmaya alınma zamanından önceki 1 yıllık dönemde madde ve/veya alkol kötüye kullanımı veya bağımlılığı, ciddi intihar düşüncelerinin olduğu psikiyatrik durumlar, yaygın gelişimsel bozukluklar, zekâ geriliği, ciddi bir fiziksel hastalığın olması, botoks ve silikon (implant) uygulanmış olması, verilen öz bildirim ölçeklerini okuyup anlayabilecek eğitim düzeyinde olmama dışlama ölçütleridir.

- 2.18 yaş altı birey olmak.

3.5. Araştırmanın Sınırlılıkları:

1. Araştırmaya katılan bireylerin en az ön lisans mezunu eğitim düzeyinde olması çalışmamızın en önemli kısıtlılığıdır. Eğitim seviyesinin yüksek olması nedeniyle araştırma sonuçlarının Türk toplumunu belli oranlarda yansıttığı söylenilebilir. Bundan sonra yapılacak olan çalışmalarda farklı eğitim düzeylerine sahip (ilköğretim, lise ve üniversite öğrencileri) örneklem grupları seçilebilir. “Türk Toplumunda Sağlıklı Bireylerin Yüz İfadelerinden Oluşan Duyguları Tanımlama Testi” güvenilirlik ve geçerlilik çalışmasının Türk toplumunu daha iyi temsil etmesi adına geniş kapsamlı çalışmalar yapılabilir.

2.Araştırmacı tarafından hazırlanmış olan “**Türk Toplumunda Sağlıklı Bireylerin Yüz İfadelerinden Oluşan Duyguları Tanımlama Testi**” nin güvenilirlik ve geçerlilik

alışmasına 72 birey katılmıştır. Örneklem sayısının az olması çalışmanın önemli kısıtlılıkları arasında yer almaktadır. Bundan sonra yapılacak olan çalışmalarda geniş bir örneklem grubuna ulaşmak için internet ortamında sosyal ağlar kullanılabilir.

3.Araştırma, 6 temel duygu ve nötr duygu ifadesinin tanınması çerçevesinde şekillenmiştir; hüzün, korku, mutluluk, nötr, öfke, şaşkınlık, tikslenme duygularının dışında ara duyguların tanınma performanslarının değerlendirilmesi yapılamamıştır. Bu durum araştırmanın kısıtlılıkları arasında yer almaktadır. Gelecekte yapılacak olan çalışmalarda ara duygulara da yer verilmesinin duygusal yüz ifadelerini tanıma konusunda bizlere önemli bilgiler sağlayacağı düşünülmektedir.

4. BULGULAR

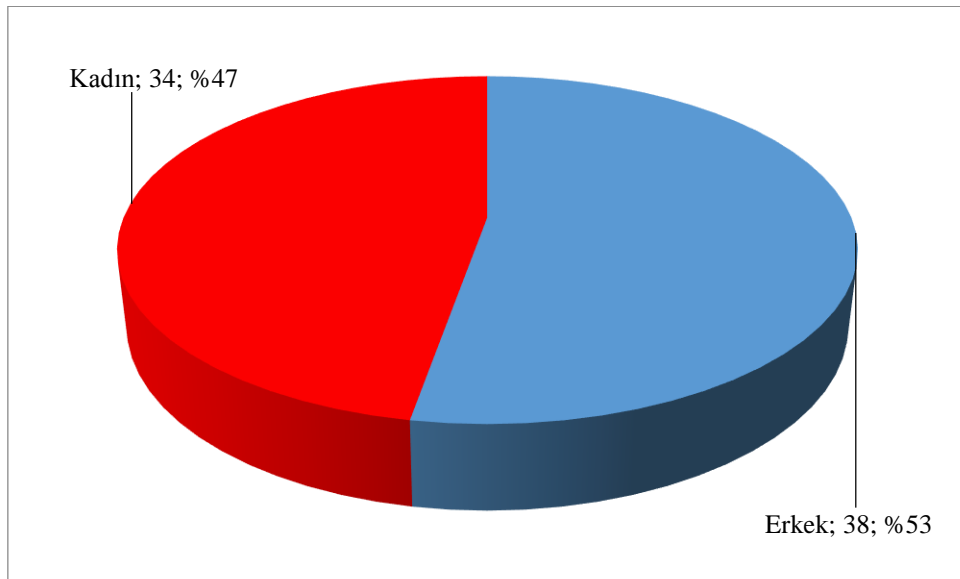
Bu bölümde “*Türk Toplumunda Sağlıklı Bireylerin Yüz İfadelerinden Oluşan Duyguları Tanımlama Testi Oluşturulması ve Geçerlilik ile Güvenilirliğinin Uygulanması*” adlı tez çalışmasına ait veriler ve çalışmanın istatistiksel çözümlenmesi sonucu elde edilen bulgulara yer verilmektedir.

Araştırmacı tarafından oluşturulan “*Türk Toplumunda Sağlıklı Bireylerin Yüz İfadelerinden Oluşan Duyguları Tanımlama Testi*” ’nin güvenilirlik ve geçerlik çalışmasına, 72 yetişkin birey katılmıştır.

Şekil-1, Şekil-2, Şekil-3, Şekil-4 ve Şekil-5 katılımcı bireylerin sosyodemografik özelliklerine ait verilerden oluşmaktadır.

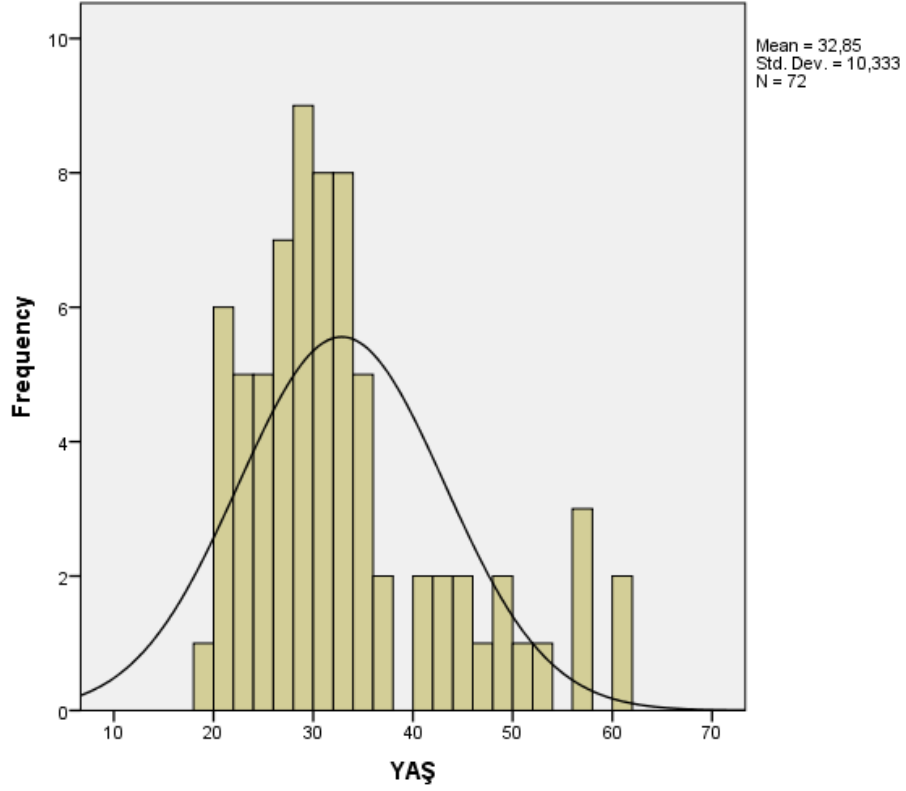
Araştırmaya dâhil edilen 72 katılımcının cinsiyet dağılımı incelendiğinde %52,78 (n=38) erkek ve %47,22 (n=34) kadın birey olduğu bulundu (Şekil-1).

Şekil 1: Katılımcıların cinsiyet dağılım grafiği

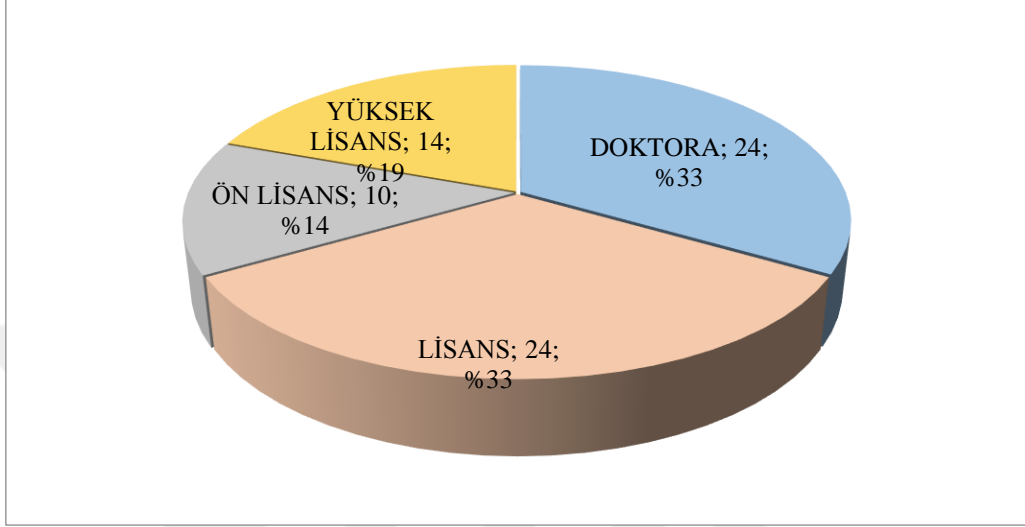
Araştırmaya dâhil edilen 18-60 yaş aralığındaki 72 katılımcının yaş ortalamasının $32,85 \pm 10,33$ şeklinde dağıldığı görüldü (şekil-2).

şekil 2: Katılımcıların yaş dağılım grafiği

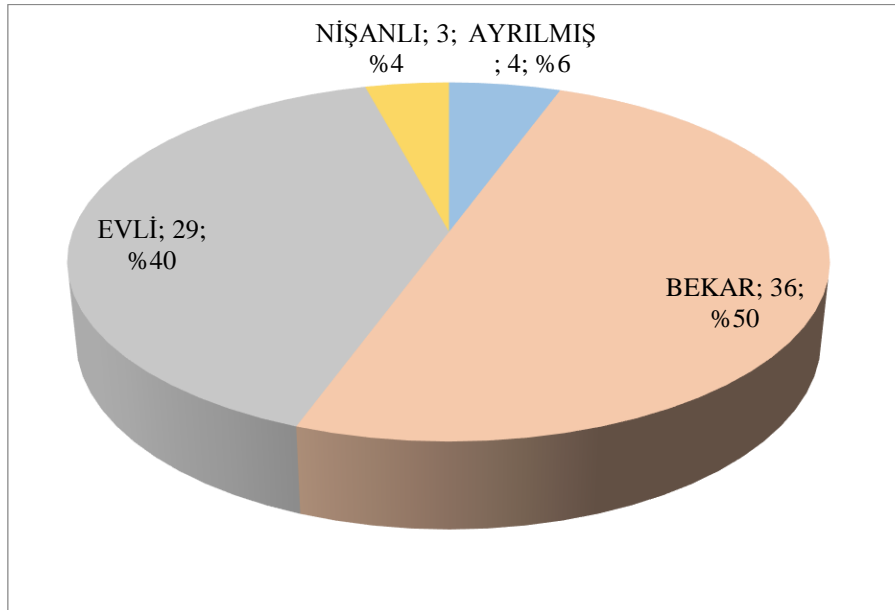
Araştırmaya dâhil edilen 72 katılımcının eğitim düzeylerinin dağılımı incelendiğinde; %33,33'ünün (n=24) doktora, %19,44'ünün (n=14) yüksek lisans, %33,33'ünün (n=24) lisans ve %13,89'unun (n=10) ise ön lisans mezunu olduğu bulundu (Şekil-3).

Şekil 3: Katılımcıların eğitim durumlarının grafiği

Araştırmaya dâhil edilen 72 katılımcının medeni durumuna ilişkin dağılım incelendiğinde %5,56'sının (n=4) eşinden ayrılmış, %40,28'inin (n=29) evli, %4,17'sinin (n=3) nişanlı ve %50'sinin (n=36) bekâr olduğu bulundu (Şekil-4).

Şekil 4: Katılımcıların medeni durumlarının grafiği

Araştırmaya dâhil edilen 72 katılımcının sosyodemografik özelliklerine ilişkin bilgiler Tablo-1’ de yer almaktadır.

Tablo-1: Katılımcıların sosyodemografik özelliklerinin dağılımı

		Ortalama	Standart Sapma
YAŞ		32,85	10,33
		n	%
CİNSİYET	Erkek	38	52,78
	Kadın	34	47,22
EĞİTİM	Doktora	24	33,33
	Lisans	24	33,33
	Ön Lisans	10	13,89
	Yüksek Lisans	14	19,44
MEDENİ D.	Eşinden Ayrılmış	4	5,56
	Bekâr	36	50,00
	Evli	29	40,28
	Nişanlı	3	4,17

Katılımcılara Amerikalı insanların duygusal yüz ifadelerinden oluşan **FEIT=YDTT** testi ve “**Türk Toplumunda Sağlıklı Bireylerin Yüz İfadelerinden Oluşan Duyguları Tanımlama Testi**” uygulandı.

FEIT testinde katılımcılara; **utanmış** yüz ifadesi için 2, **korkmuş** yüz ifadesi için 6, **şaşırmış** yüz ifadesi için 2, **hüzünlü** yüz ifadesi için 3, **mutlu** yüz ifadesi için 2, **kızgın** yüz ifadesi için 4 fotoğraf olmak üzere, 6 farklı duygu ifadesi için toplam 19 fotoğraf gösterilmiştir.

“**Türk Toplumunda Sağlıklı Bireylerin Yüz İfadelerinden Oluşan Duyguları Tanımlama Testi**” nde katılımcılara; 7 farklı duygu ifadesinin (hüzünlü, kızgın, korkmuş, mutlu, nötr, şaşırılmış, tiksiniş) her biri için 10’ar fotoğraf olmak üzere toplam 70 duygusal yüz ifadesi içeren fotoğraf gösterilmiştir.

Her iki test için yüzde bazında puanlar, katılımcı bireyin bildiği yüz ifadesi sayısı 100 ile çarpılıp, gösterilen yüz ifadesi sayısına bölünerek aşağıdaki formül kullanılarak hesaplandı.

$$\text{Puan} = \frac{\text{Bildiği Yüz İfadesi Sayısı} \times 100}{\text{Gösterilen Toplam Yüz İfadesi Sayısı}}$$

Güvenirlilik ve geçerliliğini sağlamak amacıyla ilk uygulamadan 15 gün sonra aynı 72 katılımcı bireye hazırlamış olduğumuz **Türk İnsanın Yüz İfadelerinden Oluşan Duygu Tanımlama Test** düzeneği (bilgisayar ortamında) yeniden uygulandı (test-tekrar test). Sonuçlar Tablo-2’de gösterilmektedir.

Kızgın yüzlerin puanı açısından test-retest arasında istatistiksel olarak anlamlı pozitif yönde (her iki puanın birlikte artışı/azalışı) orta düzeyde ilişki bulundu ($r=0,58;p=0,0001$).

Hüzünlü yüzlerin puanı açısından test-retest arasında istatistiksel olarak anlamlı pozitif yönde (her iki puanın birlikte artışı/azalışı) düşük düzeyde ilişki bulundu ($r=0,39;p=0,0001$).

Şaşırılmış yüzlerin puanı açısından test-retest arasında istatistiksel olarak anlamlı pozitif yönde (her iki puanın birlikte artışı/azalışı) orta düzeyde ilişki bulundu ($r=0,64;p=0,0001$).

Korkmuş yüzlerin puanı açısından test-retest arasında istatistiksel olarak anlamlı pozitif yönde (her iki puanın birlikte artışı/azalışı) orta düzeyde ilişki bulundu ($r=0,55;p=0,0001$).

Tiksinmiş yüzlerin puanı açısından test-retest arasında istatistiksel olarak anlamlı pozitif yönde (her iki puanın birlikte artışı/azalışı) düşük düzeyde ilişki bulundu ($r=0,30;p=0,01$).

Toplam puan açısından test-retest arasında istatistiksel olarak anlamlı pozitif yönde (her iki puanın birlikte artışı/azalışı) orta düzeyde ilişki bulundu ($r=0,58;p=0,0001$).

Mutlu ve nötr yüzlerin puanlar açısından test-retest arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki bulunmadı ($p>0,05$).

Toplam puan açısından r değeri; $r=0.60$ bulundu. Bu sonuç “**Türk Toplumunda Sağlıklı Bireylerin Yüz İfadelerinden Oluşan Duyguları Tanımlama Testi**” nin güvenilirliğinin uygun olduğunu göstermektedir (Büyüköztürk, 2012).

Tablo-2: Katılımcıların test-retest sonuçları arasındaki istatistiksel ilişkinin değerlendirilmesi

ÖNCE		SONRA
		İlgili Değişken
Kızgın	r*	0,582
	p	0,0001
Hüzünlü	r*	0,385
	p	0,0001
Şaşırılmış	r*	0,639
	p	0,0001
Korkmuş	r*	0,548
	p	0,0001
Mutlu	r*	0,038
	p	0,751
Nötr	r*	0,208
	p	0,079
Tiksinmiş	r*	0,295
	p	0,012
Toplam	r*	0,579
	p	0,0001

*: Pearson Correlation

Türk Toplumunda Sağlıklı Bireylerin Yüz İfadelerinden Oluşan Duyguları Tanımlama Testi ilk uygulandığı zaman her bir katılımcıya; EÖ ve FEIT testi de uygulandı. Katılımcıların FEIT testinden aldığı puanlar; onların testte doğru bildikleri duygusal yüz ifadesi sayısı, yüzlük değer bazında yukarıdaki formül kullanılarak hesaplandı. Sonuçlar Tablo-3'te gösterilmektedir.

Türk Toplumunda Sağlıklı Bireylerin Yüz İfadelerinden Oluşan Duyguları Tanımlama Testi ilk uygulamadan elde edilen yüz ifade puanları ile EÖ ve FEIT testine ait utanmış, korkmuş, şaşırılmış, hüzünlü, kızgın yüz ifadeleri puanları arasındaki ilişki araştırıldı.

Türk Toplumunda Sağlıklı Bireylerin Yüz İfadelerinden Oluşan Duyguları Tanımlama Testi kızgın yüz ifadesi puanı ile FEIT testinin kızgın yüz ifadesi puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı pozitif yönde (her iki puanın birlikte artışı/azalışı) ilişki bulundu ($r=0,44$; $p=0,001$).

Türk Toplumunda Sağlıklı Bireylerin Yüz İfadelerinden Oluşan Duyguları Tanımlama Testi kızgın yüz ifadesi puanı ile FEIT testinin toplam puanı arasında

istatistiksel olarak anlamlı pozitif yönde (her iki puanın birlikte artışı/azalışı) ilişki bulundu ($r=0,42;p=0,001$).

Türk Toplumunda Sağlıklı Bireylerin Yüzlerinden Oluşan Duyguları Tanımlama Testi hüzünlü yüz ifadesi puanı ile **FEIT** testinin korkmuş yüz ifadesi puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı pozitif yönde (her iki puanın birlikte artışı/azalışı) ilişki bulundu ($r=0,26;p=0,03$).

Türk Toplumunda Sağlıklı Bireylerin Yüz İfadelerinden Oluşan Duyguları Tanımlama Testi hüzünlü yüz ifadesi puanı ile **FEIT** testinin kızgın yüz ifadesi puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı pozitif yönde (her iki puanın birlikte artışı/azalışı) ilişki bulundu ($r=0,25;p=0,03$).

Türk Toplumunda Sağlıklı Bireylerin Yüz İfadelerinden Oluşan Duyguları Tanımlama Testi hüzünlü yüz ifadesi puanı ile **FEIT** testinin toplam puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı pozitif yönde (her iki puanın birlikte artışı/azalışı) ilişki bulundu ($r=0,33;p=0,004$).

Türk Toplumunda Sağlıklı Bireylerin Yüz İfadelerinden Oluşan Duyguları Tanımlama Testi şaşırılmış yüz ifadesi puanı ile **FEIT** testinin şaşırılmış yüz ifadesi puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı pozitif yönde (her iki puanın birlikte artışı/azalışı) ilişki bulundu ($r=0,35;p=0,003$).

Türk Toplumunda Sağlıklı Bireylerin Yüz İfadelerinden Oluşan Duyguları Tanımlama Testi korkmuş yüz ifadesi puanı ile **FEIT** testinin korkmuş yüz ifadesi puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı pozitif yönde (her iki puanın birlikte artışı/azalışı) ilişki bulundu ($r=0,48;p=0,001$).

Türk Toplumunda Sağlıklı Bireylerin Yüz İfadelerinden Oluşan Duyguları Tanımlama Testi korkmuş yüz ifadesi puanı ile **FEIT** testinin şaşırılmış yüz ifadesi puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı **negatif yönde** (bir puanın artarken diğerinin azalışı şeklinde) ilişki bulundu ($r=-0,29;p=0,02$).

Türk Toplumunda Sağlıklı Bireylerin Yüz İfadelerinden Oluşan Duyguları Tanımlama Testi korkmuş yüz ifadesi puanı ile **FEIT** testinin toplam puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı pozitif yönde (her iki puanın birlikte artışı/azalışı) ilişki bulundu ($r=0,37;p=0,001$).

Türk Toplumunda Sağlıklı Bireylerin Yüz İfadelerinden Oluşan Duyguları Tanımlama Testi tiksiniş yüz ifadesi puanı ile **EÖ** puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı pozitif yönde (her iki puanın birlikte artışı/azalışı) ilişki bulundu ($r=0,33;p=0,005$).

Türk Toplumunda Sağlıklı Bireylerin Yüz İfadelerinden Oluşan Duyguları Tanımlama Testinin toplam puanı ile **FEIT** testinin korkmuş yüz ifadesi puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı pozitif yönde (her iki puanın birlikte artışı/azalışı) ilişki bulundu ($r=0,35;p=0,002$).

Türk Toplumunda Sağlıklı Bireylerin Yüz İfadelerinden Oluşan Duyguları Tanımlama Testinin toplam puanı ile **FEIT** testinin kızgın yüz ifadesi puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı pozitif yönde (her iki puanın birlikte artışı/azalışı) ilişki bulundu ($r=0,24;p=0,04$).

Türk Toplumunda Sağlıklı Bireylerin Yüz İfadelerinden Oluşan Duyguları Tanımlama Testinin toplam puanları ve **FEIT** testi toplam puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı pozitif yönde (her iki puanın birlikte artışı/azalışı) ilişki bulundu ($r=0,41;p=0,000$).

Türk Toplumunda Sağlıklı Bireylerin Yüz İfadelerinden Oluşan Duyguları Tanımlama Testi mutlu ve nötr yüz ifadelerinin puanları ile **FEIT** testinin herhangi bir duygusal yüz ifadesi puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmadı ($p>0,05$).

Tablo-3: Katılımcıların empati ölçeği, FEIT testi ile Türk Toplumunda Sağlıklı Bireylerin Yüz İfadelerinden Oluşan Duyguları Tanımlama Testi düzeneği arasındaki istatistiksel ilişkinin değerlendirilmesi

		EÖ Puanı	Utlanmış	Korkmuş	Şaşırılmış	Hüzünlü	Kızgın	Toplam
Kızgın	r*	0,026	0,102	0,223	-0,057	0,117	0,441	0,417
	p	0,829	0,395	0,06	0,635	0,328	0,001	0,001
Hüzünlü	r*	0,087	0,202	0,261	-0,135	-0,001	0,251	0,331
	p	0,465	0,089	0,027	0,258	0,993	0,034	0,004
Şaşırılmış	r*	0,075	0,095	-0,172	0,347	-0,043	-0,111	-0,112
	p	0,53	0,428	0,15	0,003	0,72	0,354	0,35
Korkmuş	r*	-0,001	0,054	0,48	-0,286	0,018	0,079	0,374
	p	0,993	0,655	0,001	0,015	0,879	0,509	0,001
Mutlu	r*	-0,034	-0,023	-0,065	0	-0,096	-0,159	-0,159
	p	0,776	0,849	0,59	1	0,42	0,183	0,182
Nötr	r*	0,109	0,052	-0,159	-0,075	-0,112	-0,095	-0,201
	p	0,362	0,662	0,182	0,529	0,35	0,428	0,091
Tiksinmiş	r*	0,326	0,225	-0,028	0,025	-0,029	0,156	0,093
	p	0,005	0,058	0,815	0,837	0,807	0,189	0,439
Toplam	r*	0,153	0,218	0,354	-0,144	0,001	0,243	0,405
	p	0,199	0,066	0,002	0,227	0,994	0,04	0

*:Pearson Correlation

EÖ puanı ile FEIT testinin duygusal yüz ifadelerinden alınan puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki bulunmadı ($p>0,05$). FEIT testine ait duygusal yüz ifadesi puanlarının kendi aralarındaki ilişkileri araştırıldı. Sonuçlar Tablo-4'te gösterilmektedir.

FEIT testinde yer alan korkmuş yüz ifadesi puanı ile kızgın yüz ifadesi puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı pozitif yönde (her iki puanın birlikte artışı/azalışı) ilişki bulundu ($r=0,24;p=0,045$).

FEIT testinde yer alan korkmuş yüz ifadesi puanı ile testten alınan toplam puan arasında istatistiksel olarak anlamlı pozitif yönde yüksek düzeyde (her iki puanın birlikte artışı/azalışı) ilişki bulundu ($r=0,81;p=0,0001$).

FEIT testinde yer alan hüzünlü yüz ifadesi puanı ile testten alınan toplam puan arasında istatistiksel olarak anlamlı pozitif yönde (her iki puanın birlikte artışı/azalışı) ilişki bulundu ($r=0,24;p=0,04$).

FEIT testinde yer alan kızgın yüz ifadesi puanı ile testten alınan toplam puan arasında istatistiksel olarak anlamlı pozitif yönde (her iki puanın birlikte artışı/azalışı) ilişki bulundu ($r=0,62;p=0,0001$).

Tablo-4: Katılımcıların Empati Ölçeği puanları ile FEIT Testinin kendi içindeki istatistiksel ilişkinin değerlendirilmesi

		EÖ Puanı	Utanmış	Korkmuş	Şaşırılmış	Hüzünlü	Kızgın	Toplam
EÖ Puanı	r*	1	-0,07	0,109	0,061	0,145	-0,073	0,079
	p		0,561	0,36	0,613	0,225	0,541	0,507
Utanmış	r*	-0,07	1	-0,153	-0,053	-0,166	-0,01	0,05
	p	0,561		0,2	0,657	0,164	0,935	0,677
Korkmuş	r*	0,109	-0,153	1	0,048	-0,036	0,237	0,815
	p	0,36	0,2		0,691	0,763	0,045	0,0001
Şaşırılmış	r*	0,061	-0,053	0,048	1	-0,066	-0,023	0,154
	p	0,613	0,657	0,691		0,582	0,849	0,196
Hüzünlü	r*	0,145	-0,166	-0,036	-0,066	1	-0,005	0,241
	p	0,225	0,164	0,763	0,582		0,97	0,041
Kızgın	r*	-0,073	-0,01	0,237	-0,023	-0,005	1	0,615
	p	0,541	0,935	0,045	0,849	0,97		0
Toplam	r*	0,079	0,05	0,815	0,154	0,241	0,615	1
	p	0,507	0,677	0	0,196	0,041	0	

*:Pearson Correlation

Türk Toplumunda Sağlıklı Bireylerin Yüz İfadelerinden Oluşan Duyguları Tanımlama Testinin güvenilirlik ve geçerlik çalışması kapsamında, katılımcıların ilk uygulama ve 15 gün sonraki ikinci uygulama (test-retest) test düzeneği puanları karşılaştırıldı. Sonuçlar Tablo-5’te gösterilmektedir.

Türk Toplumunda Sağlıklı Bireylerin Yüz İfadelerinden Oluşan Duyguları Tanımlama Testinden birinci ve ikinci uygulama sonrası alınan puanlar karşılaştırıldığında, en yüksek puanın mutlu yüz ifadesinden alındığı bulundu.

Türk Toplumunda Sağlıklı Bireylerin Yüz İfadelerinden Oluşan Duyguları Tanımlama Testinden birinci ve ikinci uygulama sonrası alınan puanlar karşılaştırıldığında, şaşırılmış yüz ifadesinin doğru bilinme oranının ikinci uygulamada birinci uygulamaya göre daha düşük olduğu bulundu.

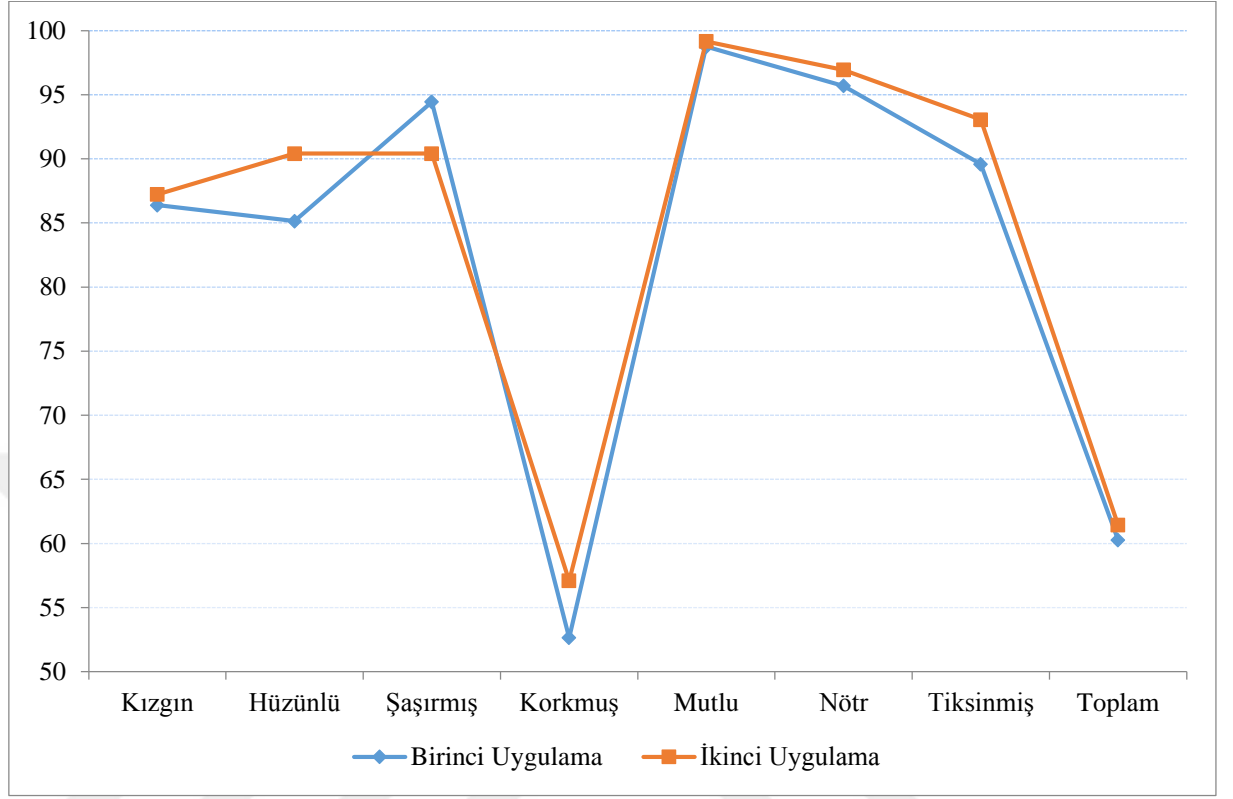
Türk Toplumunda Sağlıklı Bireylerin Yüz İfadelerinden Oluşan Duyguları Tanımlama Testinden birinci ve ikinci uygulama sonrası alınan puanlar karşılaştırıldığında, hüzünlü, şaşırılmış, tiksiniş yüz ifadelerinden alınan ve toplam puanların birinci ile ikinci uygulamalar arasındaki farklılığı istatistiksel olarak anlamlı bulundu ($p<0,05$).

Tablo-5: Katılımcıların Türk Toplumunda Sağlıklı Bireylerin Yüz İfadelerinden Oluşan Duyguları Tanımlama Testinden farklı zaman dilimlerinde aldıkları puanların istatistiksel olarak karşılaştırılması

	İlk Uygulama	İkinci Uygulama	p*
Kızgın	86,39±14,76	87,22±14,06 ↑	0,837
Hüzünlü	85,14±16,1	90,42±11,68 ↑	0,008
Şaşırılmış	94,44±13,52	90,42±18,03	0,028
Korkmuş	52,64±29,41	57,08±32,56 ↑	0,152
Mutlu	98,75±3,33	99,17±2,78 ↑	0,405
Nötr	95,69±8,53	96,94±5,97 ↑	0,348
Tiksiniş	89,58±12,04	93,06±9,88 ↑	0,022
Toplam Puan	60,26±4,9	61,43±4,5 ↑	0,020
Toplam Puan (%)	86,09±7,00	87,76±6,43	0,020

*: Wilcoxon Test

Şekil 5: Katılımcıların Türk Toplumunda Sağlıklı Bireylerin Yüz İfadelerinden Oluşan Duyguları Tanımlama Testinden farklı zaman dilimlerinde aldıkları puanların grafiği

Katılımcılara ilk aşamada uygulanan **Türk Toplumunda Sağlıklı Bireylerin Yüz İfadelerinden Oluşan Duyguları Tanımlama Testi** puanları ile **FEIT** testi puanları karşılaştırıldı. Sonuçlar Tablo-6'da gösterilmektedir.

FEIT testi korkmuş, şaşırmış, mutlu yüz ifadeleri ile toplam puanı açısından farklılıklar istatistiksel olarak anlamlı bulundu ($p<0,05$).

Türk Toplumunda Sağlıklı Bireylerin Yüz İfadelerinden Oluşan Duyguları Tanımlama Testi kızgın yüz ifadesi puanı ve toplam puanlarının, **FEIT** testi toplam puanlarından daha yüksek olduğu bulundu.

Tablo-6: Katılımcıları Türk Toplumunda Sağlıklı Bireylerin Yüz İfadelerinden Oluşan Duyguları Tanımlama Testi ile FEIT Testi sonuçlarının istatistiksel olarak karşılaştırılması

	FEIT Testi	Türk Toplumunda Sağlıklı Bireylerin Yüz İfadelerinden Oluşan Duyguları Tanımlama Testi	P
Korkmuş	69,88±24,3	52,64±29,41	0,0003
Şaşırmış	94,44±15,82	94,44±13,52	0,0111
Hüzünlü	83,9±20,11	85,14±16,1	0,7669
Mutlu	100±0	98,75±3,33	0,0020
Kızgın	79,86±21,66	86,39±14,76	0,2277
Toplam	74,12±10,14	86,09±7	0,00001

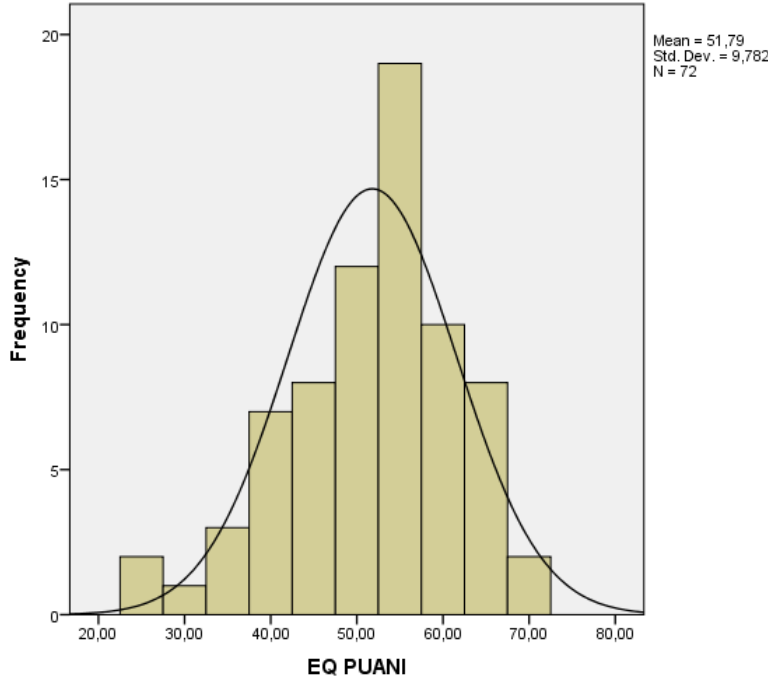
*: Mann Whitney U Test

Katılımcıların **EÖ** testinden aldıkları en düşük puan 25, en yüksek puan 72 ve testten aldıkları puanların genel ortalaması **51,79±9,7** olarak bulundu. Sonuçlar Tablo-7'de gösterilmektedir.

Tablo-7: Katılımcıların Empati Ölçeği puanlarının dağılımı

	Ortalama	Standart Sapma	Minimum	Maximum
Empati Ölçeği (EÖ)	51,79	9,78	25	72

Şekil 6: Katılımcıların Empati Ölçeği grafiği

Katılımcıların **FEIT** testi puan dağılımı sonuçları Tablo-8’de gösterilmektedir.

Katılımcıların **FEIT** testi (toplam 19 fotoğraftan 2 tanesi utanmış yüz ifadesi) utanmış yüz ifadesi puanları; doğru bilinen en az 0 en fazla 1 şeklindedir. Utanmış yüz ifadesini doğru bilme ortalama ve standart sapma oranı; $0,31 \pm 0,46$ ve %’lik olarak alınan puanların en az 0 en fazla 50, ortalama ve standart sapma oranlarının ise $15,28 \pm 23,19$ dağılımında olduğu bulundu.

Katılımcıların **FEIT** testi (toplam 19 fotoğraftan 6 tanesi korkmuş yüz ifadesi) korkmuş yüz ifadesi puanları; doğru bilinen en az 0 en fazla 6 şeklindedir. Korkmuş yüz ifadesini doğru bilme ortalama ve standart sapma oranı; $4,19 \pm 1,46$ ve %’lik olarak alınan puanların en az 0 en fazla 100, ortalama ve standart sapma oranlarının ise $69,88 \pm 24,3$ dağılımında olduğu bulundu.

Katılımcıların **FEIT** testi (toplam 19 fotoğraftan 2 tanesi şaşırılmış yüz ifadesi) şaşırılmış yüz ifadesi puanları; doğru bilinen en az 1 en fazla 2 şeklindedir. Şaşırılmış yüz ifadesini doğru bilme ortalama ve standart sapma oranı; $1,89 \pm 0,32$ ve %’lik olarak alınan puanların en az 25 en fazla 100, ortalama ve standart sapma oranlarının ise $79,86 \pm 21,66$ dağılımında olduğu bulundu.

Katılımcıların **FEIT** testi (toplam 19 fotoğraftan 3 tanesi hüzünlü yüz ifadesi) hüzünlü yüz ifadesi puanları; doğru bilinen en az 1 en fazla 3 şeklindedir. Hüzünlü yüz ifadesini doğru bilme ortalama ve standart sapma oranı; $2,51 \pm 0,6$ ve %'lik olarak alınan puanların en az 33 en fazla 100, ortalama ve standart sapma oranlarının ise $83,9 \pm 20,11$ dağılımda olduğu bulundu.

Katılımcıların **FEIT** testi (toplam 19 fotoğraftan 2 tanesi mutlu yüz ifadesi) mutlu yüz ifadesi için gösterilen yüz ifadelerinin tamamını doğru bildiği bulundu.

Katılımcıların **FEIT** testi (toplam 19 fotoğraftan 4 tanesi kızgın yüz ifadesi) kızgın yüz ifadesi puanları; doğru bilinen en az 1 en fazla 4 şeklindedir. Kızgın yüz ifadesini doğru bilme ortalama ve standart sapma oranı; $3,19 \pm 0,87$ ve %'lik olarak alınan puanların en az 25 en fazla 100, ortalama ve standart sapma oranlarının ise $79,86 \pm 21,66$ dağılımda olduğu bulundu.

FEIT testi toplam puanları için doğru bilinen duygusal yüz ifadesi sayısı en az 10 en fazla 18, ortalama ve standart sapma oranı ise $14,08 \pm 1,93$ olarak bulundu. Toplam puan %'lik olarak değerlendirildiğinde en az 52,63 en fazla 94,74, ortalama ve standart sapma oranlarının ise $74,12 \pm 10,14$ dağılımda olduğu bulundu.

Tablo-8: Katılımcıların FEIT Testi puan dağılımı

		Ortalama	Standart Sapma	Min.	Max.	Testteki Duygusal Yüz İfadesi Sayısı
Utanmış	Bilinen Yüz İfadesi	0,31	0,46	0	1	2
	Yüzde Puan	15,28	23,19	0	50	
Korkmuş	Bilinen Yüz İfadesi	4,19	1,46	0	6	6
	Yüzde Puan	69,88	24,3	0	100	
Şaşırmış	Bilinen Yüz İfadesi	1,89	0,32	1	2	2
	Yüzde Puan	79,86	21,66	25	100	
Hüzünlü	Bilinen Yüz İfadesi	2,51	0,6	1	3	3
	Yüzde Puan	83,9	20,11	33	100	
Mutlu	Bilinen Yüz İfadesi	2	0	2	2	2
	Yüzde Puan	100	0	100	100	
Kızgın	Bilinen Yüz İfadesi	3,19	0,87	1	4	4
	Yüzde Puan	79,86	21,66	25	100	
Toplam	Bilinen Yüz İfadesi	14,08	1,93	10	18	19
	Yüzde Puan	74,12	10,14	52,63	94,74	

Duygusal yüz ifadelerini tanımlama amacıyla kullanılan testlerin (**FEIT testi ve Türk Toplumunda Sağlıklı Bireylerin Yüz İfadelerinden Oluşan Duyguları Tanımlama Testi**) ve **EÖ** puanlarının katılımcıların cinsiyetleri arasındaki farkı istatistiksel olarak araştırıldı. Sonuçlar Tablo-9’da gösterilmektedir.

Türk Toplumunda Sağlıklı Bireylerin Yüz İfadelerinden Oluşan Duyguları Tanımlama Testi “*tiksinmiş*” yüz ifadesinin tanınması açısından cinsiyetler arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulundu ($p=0,028, p< 0,028$). Erkek katılımcıların ortalama %86,58 ve kadın katılımcıların ortalama %92,94 ile tiksinmiş yüz ifadesini tanıdığı görüldü.

Kadın katılımcıların testte yer alan **tiksinmiş** yüz ifadelerini erkek katılımcılara göre daha iyi tanıdığı sonucuna ulaşıldı.

Tablo-9: Katılımcıların cinsiyet farkına göre ölçeklerin analizi

	Erkek	Kadın	p*
EÖ Puanı	50,58±11,35	53,15±7,6	,423
Utanmış	10,53±20,66	20,59±24,98	,066
Korkmuş	68,37±21,51	71,56±27,31	,347
Şaşırılmış	93,42±17,13	95,59±14,4	,562
Hüzünlü	84,34±18,45	83,41±22,08	,954
Mutlu	100±0	100±0	1,000
Kızgın	76,32±21,71	83,82±21,22	,115
FEIT Toplam Puan	13,76±1,88	14,44±1,94	,119
FEIT Toplam Puan (%)	72,44±9,9	76,01±10,22	,119
Kızgın	83,16±15,96	90±12,55	,058
Hüzünlü	82,37±18,07	88,24±13,14	,213
Şaşırılmış	95,26±6,47	93,53±18,57	,260
Korkmuş	49,21±30,35	56,47±28,27	,335
Mutlu	98,95±3,11	98,53±3,59	,595
Nötr	95,53±7,24	95,88±9,88	,388
Tiksinmiş	86,58±13,81	92,94±8,71	,028
Toplam Puan	59,11±5,54	61,56±3,74	,160
Toplam Puan (%)	84,44±7,91	87,94±5,35	,160

*: Mann Whitney U Test

Duygusal yüz ifadelerini tanımlama amacıyla kullanılan testlerin(**FEIT testi ve Türk Toplumunda Sağlıklı Bireylerin Yüz İfadelerinden Oluşan Duyguları Tanımlama Testi**) ve **EÖ** puanlarının katılımcıların eğitim durumları arasındaki farkı istatistiksel olarak araştırıldı. Sonuçlar Tablo-10'da gösterilmektedir.

Eğitim durumuna göre yüz tanıma ölçeklerinden alınan puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmadı ($p>0,05$).

Tablo-10: Katılımcıların eğitim durumuna göre ölçeklerin analizi

	Ön Lisans	Lisans	Yüksek Lisans	Doktora	p*
EÖ Puanı	44,5±10,87	50,29±7,93	52,71±8,74	55,79±10,03	,092
Utanmış	10±21,08	12,5±22,12	21,43±25,68	16,67±24,08	,399
Korkmuş	58,4±23,87	73,58±25	65,43±26,46	73,54±21,92	,172
Şaşırılmış	100±0	95,83±14,12	92,86±18,16	91,67±19,03	,466
Hüzünlü	83,5±17,39	82,04±21,91	85,71±25,27	84,88±16,8	,708
Mutlu	100±0	100±0	100±0	100±0	1,000
Kızgın	75±20,41	81,25±21,17	83,93±21,05	78,13±23,67	,499
FEIT Toplam Puan	13,2±1,4	14,29±1,92	14,14±2,35	14,21±1,86	,282
FEIT Toplam Puan (%)	69,47±7,36	75,22±10,12	74,44±12,36	74,78±9,81	,282
Kızgın	85±12,69	87,08±11,97	90±14,14	84,17±18,4	,435
Hüzünlü	77±23,59	84,58±15,03	87,86±13,11	87,5±14,82	,610
Şaşırılmış	97±4,83	94,17±6,54	91,43±26,85	95,42±9,77	,161
Korkmuş	31±31,78	57,92±28,43	53,57±32,96	55,83±24,66	,064
Mutlu	99±3,16	99,17±2,82	97,86±4,26	98,75±3,38	,490
Nötr	93±8,23	95±7,8	95,71±13,42	97,5±5,32	,202
Tiksinmiş	81±21,32	90±10,22	90±10,38	92,5±7,94	,505
Toplam Puan	56,3±6,02	60,79±3,41	60,64±5,21	61,17±4,99	,123
Toplam Puan (%)	80,43±8,6	86,85±4,88	86,63±7,45	87,38±7,13	,123

*: Kruskal Wallis Test

Duygusal yüz ifadelerini tanımlama amacıyla kullanılan testlerin (**FEIT testi ve Türk Toplumunda Sağlıklı Bireylerin Yüz İfadelerinden Oluşan Duyguları Tanımlama Testi**) ve **EÖ** puanlarının katılımcıların medeni durumları arasındaki farkı istatistiksel olarak araştırıldı. Sonuçlar Tablo-11’de gösterilmektedir.

FEIT testi “şaşırmış” yüz ifadesinin tanınması açısından katılımcıların medeni durumları arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulundu ($p=0,035$). Bekâr katılımcıların ortalama %98,61, evli katılımcıların ortalama %89,06 ve eşinden ayrılmış katılımcıların ortalama %100 ile şaşırmış yüz ifadesini tanıdığı bulundu. Evli katılımcıların **FEIT** testinde yer alan şaşırmış yüz ifadesini diğer katılımcılara kıyasla tanımakta zorlandığı sonucuna ulaşıldı.

Tablo-11: Katılımcıların medeni durumuna göre ölçeklerin analizi

	Bekâr	Evli	Eşinden Ayrılmış	p*
EÖ Puanı	50,31±10,41	52,84±9,36	56,75±4,92	,368
Utandı	13,89±22,71	15,63±23,55	25±28,87	,657
Korkmuş	73,56±26,51	64,56±21,86	79,25±15,76	,128
Şaşırmış	98,61±8,33	89,06±21	100±0	,035
Hüzünlü	81,64±18,48	86,53±20,46	83,25±33,5	,410
Mutlu	100±0	100±0	100±0	1,000
Kızgın	81,94±21,22	78,91±22,1	68,75±23,94	,462
FEIT Toplam Puan	14,36±1,9	13,72±1,97	14,5±1,73	,298
FEIT Toplam Puan (%)	75,58±10	72,2±10,38	76,32±9,12	,298
Kızgın	89,72±12,07	82,5±17,41	87,5±5	,186
Hüzünlü	86,39±16,24	84,38±16,84	80±8,16	,408
Şaşırmış	94,44±8,77	94,38±18,13	95±5,77	,338
Korkmuş	52,22±27,68	51,88±32,37	62,5±23,63	,785
Mutlu	98,61±3,51	98,75±3,36	100±0	,731
Nötr	96,11±7,28	95,63±9,82	92,5±9,57	,586
Tiksinmiş	88,33±14,24	90,31±9,33	95±10	,540
Toplam Puan	60,58±4,7	59,78±5,36	61,25±2,87	,771
Toplam Puan (%)	86,55±6,72	85,4±7,66	87,5±4,1	,771

*: Kruskal Wallis Test

5. TARTIŞMA

Duygular yaşamı anlamlandırma, değer katma, karar verme ve uygulama aşamalarında yol gösterme gibi önemli işlemlere sahiptir. Bireyin duygularını tanıması, duygularının farkına varması ve onları uygun bir şekilde ifade etmesi, yaşadığı hayatın niteliğini artırmasına, insanlarla olan ilişkilerinde başarılı olmasına ve hayata daha olumlu bakmasına neden olmaktadır (Furnham & Petrides 2003; Palmer, Donaldson and Stough 2002).

Bu çalışmada, Ekman tarafından kültürden bağımsız olduğu öngörülen altı temel duygu (mutluluk, üzüntü, şaşkınlık, korku, kızgınlık ve iğrenme) ve nötr duygu referans alınarak Türk toplumunda yaşayan insanların yüz ifadelerinden duygu tanıma testi veri seti oluşturulması hedeflenmektedir. Duygu tanımlama testleri her ne kadar kültürden bağımsız gibi tanımlanmış olsa da yapılan çalışmalarda farklı kültüre mensup insan yüzlerinin kullanılmasının yanıtlar üzerinde karıştırıcı değişken etkisi olduğu gösterilmiştir.

Ülkemizde psikiyatrik hastalıkların tedavisi ile ilgili olarak yapılan birçok bilimsel çalışmada yüz ifadelerinden duygu tanıma aracı olarak; Paul Ekman tarafından 1976 yılında geliştirilen ve 6 farklı duygu ifadesi içeren 35 mm boyutunda siyah beyaz 110 dijital fotoğrafın olduğu bir resim serisi kullanılmaktadır (Ekman & Friesen 1976). Duygu tanıma aracı her ne kadar evrensel olan duyguları içerse de Türkçe geçerlik ve güvenilirliği yoktur.

Türkiye’de yapılmış Türk toplumundan seçilen bireylere ait duygusal yüz ifadelerinden oluşan bir duygu tanıma testinin bulunmayışı çalışmanın çıkış noktasını oluşturmuştur. Bu noktadan hareketle Türk toplumundaki bireylerin yüz ifadelerine bakılarak Türk toplumuna ait duygu tanıma testi veri seti oluşturulması ve bu veri setinin geçerliliği ile güvenilirlik çalışmasının yapılması amaçlanmaktadır.

Türkiye’deki yetişkin bireylerle yapılmış yüzde duygu tanıma çalışmalarından biri olması nedeniyle araştırmamızın tıp dizininde bu alanda yapılacak birçok çalışmaya katkı sağlayacağı inancındayız.

İnsanlar arasındaki sözel olmayan iletişimde, kişilerin duygularının tanınması ve fark edilmesi oldukça önemlidir. Bu bağlamda duyguları tanımada genellikle kişilerin yüz ifadeleri, beden duruşları ve hareketleri, kişilerle kurulan göz teması önemli rol oynamaktadır. Özellikle yüzdeki duygu ifadelerinin doğru tanınması ve yorumlanması sosyal ilişkilerin sağlıklı olarak sürdürülebilmesine olanak sağlar (Morrison et al. 1981). Yüzdeki duygu ifadelerini tanımada yaşanan zorluklar ve sınırlılıklar ise sosyal etkileşim ve kişiler arası iletişim sorunlarına neden olur (Begeer et al. 2006).

Başta şizofreni olmak üzere anksiyete bozukluğu, anti sosyal kişilik bozukluğu, bipolar bozukluk, depresyon, obsesif kompulsif bozukluk gibi bir çok psikiyatrik hastalıkta yüzdeki duygu ifadelerini tanıma zorluklarının görüldüğü ifade edilmektedir (Kohler et al. 2003). Son yıllarda yapılan birçok çalışmada şizofreni hastalarında duygu algılama süreçleri araştırılmış ve hastaların duygu tanıma (duyguları ayırıştırma, derecelendirme, değerlendirebilme) becerilerinde kusurlar olduğu belirtilmiştir (Johston et al. 2001; Varkal Dalkıran 2012). Yanı sıra yapılan başka bir çalışmada OKB' li hastaların iğrenme (tiksinme) duygu ifadesinde bir tür tanıma bozukluğu gösterdikleri, diğer 5 temel duygu ifadesini (mutluluk, hüzn, korku, öfke, şaşkınlık) tanımada ise herhangi bir sorun olmadığı bildirilmektedir (Stone et al. 2001, Özden 2012).

Kültürel Farklılıklar:

Yüze ait birçok duygu ifadesi vardır ve bunların çoğu kültüre göre özelleşmiştir (Brekke et al. 2005). 1872'de Charles Darwin insanlar ve hayvanlarda doğuştan gelen bazı duyguların bulunduğunu ve duyguların yüz ifadeleri şeklinde ortaya çıktığını belirtmiştir (akt; İşleyen ve ark. 2012). Darwin'den sonra 1971'de Ekman ve Friesen tarafından yapılan bir çalışmada insanlarda altı temel duygu olduğunu ve her bir duygunun da farklı bir yüz ifadesi taşıdığını ifade etmişlerdir. Kültürlerden bağımsız ve evrensel olarak geçerli kabul edilmiş olan bu duygular "mutluluk", "kızgınlık", "üzüntü", "korku", "tiksinme" ve "şaşkınlık" olarak gösterilmiştir (Ekman & Friesen 1971).

Farklı kültürlere sahip bireylerin duygusal yüz ifadelerini tanıma ve anlama düzeylerinin karşılaştırıldığı birçok çalışmada kişilerin kendi kültürlerinden olan bireylerin duygularını daha iyi anladığı ve kültürler arasında duygusal yüz ifadelerini tanıma ve anlama bakımından farklılıklar olduğu tespit edilmiştir (Camras et al. 2006, Ekman & Keltner 1997, Elfenbein & Ambady 2003, Huang et al. 2001, Marsh et al. 2003, Yuki et al. 2007, Shioiri et al. 1999a, Akpınar, 2010).

Akpınar (2010) tarafından duygusal yüz ifadelerinin tanınmasında Moğol ve Türk katılımcılar arasında herhangi bir farklılık olup olmadığını tespit etmek amacıyla yapılan çalışmada; katılımcıların duygusal yüz ifadelerini tanıma düzeylerini belirlemek için Dökmen (1986) tarafından geliştirilen, “Duygusal Yüz İfadelerini Teşhis Testi” kullanılmıştır. Araştırma; yetişkin, en az okur-yazar olan, ölçeğin uygulandığı gün herhangi bir sağlık problemi olmayan ve çalışmaya gönüllü olarak katılmayı kabul eden 60 Moğol ve 65 Türk katılımcı ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma kapsamına alınan Moğol katılımcıların “Duygusal Yüz İfadelerini Teşhis Testi” puan ortalaması 47.78 ± 10.8 iken Türk katılımcıların puan ortalaması 62.60 ± 7.6 olarak belirlenmiş ve puan ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p < 0.001$). Testte yer alan duygulardan aldıkları puan ortalamaları değerlendirildiğinde Moğol katılımcıların en fazla puanı (59.90) “mutlu” en az puanı ise (20.83) “küçük görme” duygusundan aldıkları görülmüştür. Araştırmanın sonucunda Moğol ve Türk katılımcıların duygusal yüz ifadelerini tanımları arasında farklılıklar olduğu tespit edilmiştir.

Çin’in başkenti Pekinde Sağlık Bilimleri Üniversitesinde okuyan Çinli 222 (144 kız, 81 erkek) öğrenci ile yapılan bir çalışmada Matsumoto ve Ekman’ın (1988) hazırladığı JACFEE (Japanese and Caucasian Facial Expressions of Emotion= Japon ve Beyaz ırktan insanların duygusal yüz ifadelerinden oluşan 56 fotoğraf içeren bir test) fotoğraf seti kullanılmıştır. Araştırma sonuçları benzer çalışmalarla birlikte değerlendirildiğinde duygusal yüz ifadelerini Amerikalı katılımcıların Japon ve Çinlilerden daha iyi tanıdıkları, Japon ve Çinlilerin yüz ifadelerini tanıma düzeylerinin ise benzer olduğu bildirilmiştir (Huang et al. 2001).

Ekman & Keltner (1997); İngiliz, İtalyan ve Japon katılımcılarla yaptıkları bir çalışmada, katılımcıların Japonlara ait yüz fotoğraflarındaki duyguları tanımakta güçlük çektiklerini belirtmişlerdir.

Shioiri ve ark. (1999b) tarafından yapılan başka bir çalışmada, Japon katılımcıların Kafkasyalı (beyaz ırk= caucasian) bireylere ait yüz fotoğraflarındaki duygusal ifadeleri anlamakta zorlandıkları görülmüştür.

Bizim çalışmamızda yukarıda ifade edilen çalışmalarla uyumlu olarak; katılımcı bireylerin **“Türk Toplumunda Sağlıklı Bireylerin Yüz İfadelerinden Oluşan Duyguları Tanımlama Testi”** sonuçları ile FEIT testinin sonuçları değerlendirildiğinde katılımcı bireylerin hazırlamış olduğumuz test düzeneğinde temel duyguları bilmekte Amerikalı insanların duygusal yüz ifadelerini tanımaktan (%74, 12) daha başarılı oldukları bulundu (%86, 09). 6 temel duygu evrensel olarak kabul edilmekle birlikte genel

olarak insanlar kendi kültürlerine ait duygusal yüz ifadelerini diğer kültürlerle ait duygusal yüz ifadelerine oranla daha iyi tanımaktadırlar. Kişinin doğduğu andan itibaren içinde yaşadığı toplum ve kültürel özellikler; kişilerin duygusal yüz ifadelerini tanımasını, ayırt etmesini, anlamlandırmasını ve yorumlamasını da etkilemektedir.

Sosyodemografik Değişkenler:

Kişilerin duygusal yüz ifadelerini tanıma düzeylerini cinsiyet, eğitim düzeyi ve yaş gibi değişkenlerin etkileyebildiği ifade edilmektedir (Hall et al. 1999, Akpınar 2010). Yüze ait duygu ifadelerinin tanınmasıyla ilgili yapılan çalışmalarda, kadınların yüz ifadelerini tanıma konusunda erkeklere göre daha başarılı olduğu ve yüze ait duygu ifadelerini tanıma yeteneğinin bireylerin yaşı arttıkça azaldığı gibi bulgulara ulaşılmıştır (İşleyen ve ark. 2011).

İşleyen ve arkadaşları (2011) tarafından yapılan çalışmada, web üzerinde görüntülenen Türk vatandaşlarına ait dijital fotoğraflarda yüze ait duygu ifadesi tanıma yeteneğini etkileyen faktörler çalışılmıştır. Sonuçlar diğer kültürlerde yapılan çalışmalarla ve geleneksel yöntemlerle elde edilmiş fotoğraflarla yapılmış çalışmalarla tutarlılık göstermektedir. Diğer kültürlerde olduğu gibi, kadınlar ve yaşı daha genç olanların yüze ait temel duygu ifadelerini daha kolay tanıyabildikleri tespit edilmiştir. Çalışmamızla uyumlu olarak: **“Türk Toplumunda Sağlıklı Bireylerin Yüz İfadelerinden Oluşan Duyguları Tanımlama Testi”** kullanılarak yapılan çalışmamızda kadın katılımcıların erkek katılımcılardan daha yüksek puan aldıkları ve duygusal yüz ifadelerini erkek bireylere kıyasla daha fazla tanıdıkları görülmüştür. Çalışmamıza 18-60 yaş aralığında 72 (34 kadın, 38 erkek) birey katılmıştır. Katılımcılar; yaş ortalaması **32,85** olan ve yetişkin bireylerden oluşan bir gruptur.

Katılımcı bireylerin eğitim düzeyleri ile yüz ifadelerinden duygu tanıma ölçeklerinden aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamamıştır. Bununla birlikte **“Türk Toplumunda Sağlıklı Bireylerin Yüz İfadelerinden Oluşan Duyguları Tanımlama Testi”** nde korkmuş yüz ifadesini tanıma oranları istatistiksel olarak anlamlılık değerine yakın bulunmuştur. Buradan hareketle eğitim düzeyi arttıkça korkmuş yüz ifadesini tanıma oranında artış gösterebileceği düşünülmektedir.

Empati Ölçeği Puanlarının Değerlendirilmesi:

Genel olarak çalışmamıza ait bulgular incelendiğinde katılımcı bireylerin eğitim düzeyi yükseldikçe EÖ puanlarının da yükseldiği tespit edildi (katılımcı bireylerin EÖ puan ortalamaları; ön lisans mezunu: 44,5, lisans mezunu: 50,29, yüksek lisans mezunu: 52,71, doktora mezunu: 55,79). Empati ölçeğinin Türkiye'de yapılan geçerlilik çalışmasında, 475 üniversite öğrencisinin yakın arkadaşları tarafından değerlendirilmesiyle elde edilen EÖ ortalama puanı 40,9 olarak bulunmuştur (Bora ve Baysan 2009). Yapılan bir diğer çalışmada (Wheelwright et al. 2006), 1761 üniversite öğrencisinin ortalama EÖ puanı 44,3'tür. Başka bir çalışmada (Wakabayashi et al. 2006) yaş ortalaması 19,4 olan 1250 üniversite öğrencisi Empati Ölçeği'nden ortalama 33,4 puan almıştır. 13,4 yaş ortalaması olan 22 normal gelişimi olan bireyin katıldığı bir çalışmada, Empati Ölçeği ortalamaları 40,6 olarak hesaplanmıştır. Asperger Bozukluğu olan grupta ise ortalama 29,0'dır (Johnson & Filliter, 2009). Sağlıklı yetişkinlerde (Krause et al. 2012) yapılan bir çalışmada ise Empati Ölçeği puanları 48,06 olarak bulunurken başka bir çalışmada (Warrier et al. 2013) 41,5 olarak belirlenmiştir. Bütün bu çalışmalar değerlendirildiğinde çalışmamıza ait bulguların belirtilen çalışmalarda görülen ortalama puanlara benzer olduğu düşünülmektedir.

Temel Duygu İfadeleri:

Mutluluk, üzüntü, öfke ve korkma gibi duyguların yansıtılmasının ve anlaşılmasının bebeklik dönemlerinde gelişmeye başladığı; kültürel, diğer bireysel ve çevresel faktörlerden daha az etkilendiği, tikslenme, küçük görme ve hayret etme gibi duyguların ve bunları açığa çıkaran ifadelerin kültürden ve diğer etmenlerden daha fazla etkilendiği belirtilmektedir (Pollak et al. 2000, Schmidt & Cohn 2001). Akpınar (2010) tarafından duygusal yüz ifadelerinin tanınmasında Moğol ve Türk katılımcılar arasında herhangi bir farklılık olup olmadığını tespit etmek amacıyla yapılan çalışmada; katılımcıların duygusal yüz ifadelerini tanıma düzeylerini belirlemek için Dökmen (1986) tarafından geliştirilen, “Duygusal Yüz İfadelerini Teşhis Testi” kullanılmıştır. Moğol katılımcıların en yüksek puanları daha evrensel duygular olarak nitelendirilen mutluluk ve üzüntü duygularından aldığı, Türk katılımcıların ise en yüksek puanı “mutlu-hayret içinde”, en düşük puanı “mutlu-üzgün” pozlarından aldıkları bulunmuştur uyumlu bir sonuç olarak değerlendirilmiştir. Çalışmamızın bulguları değerlendirildiğinde katılımcı bireylerin hem

FEIT testinde (%100) hem de “Türk Toplumunda Sağlıklı Bireylerin Yüz İfadelerinden Oluşan Duyguları Tanımlama Testi” nde (%98,75) en yüksek puanları mutlu yüz ifadesinin tanınmasından aldıkları görölmüştür.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

6.1. Sonuçlar:

Paul Ekman (1976) yüzün, binden fazla ayrı ifade biçimi gerçekleştirilebileceğini ve bunlar arasında temel rol alanları tespit etmiştir. Araştırma bulguları sonucunda kabul edilen altı temel evrensel duygu mutluluk, şaşkınlık, öfke, korku, hüzn ve tiksinti sınıflandırmasını yapmıştır.

Ülkemizde psikiyatrik hastalıkların tedavisi ile ilgili olarak yapılan birçok bilimsel çalışmada yüz ifadelerinden duygu tanıma aracı olarak; Paul Ekman tarafından 1976 yılında geliştirilen ve 6 farklı duygu ifadesi içeren 35 mm boyutunda siyah beyaz 110 dijital fotoğrafın olduğu bir resim serisi kullanılmaktadır (Pictures of Facial Affect/POFA) (Ekman ve Friesen 1976). Duygu Tanıma Aracı her ne kadar evrensel olan duyguları içerse de Türkçe geçerlilik ve güvenilirliği yoktur.

Türkiye’de yapılmış ve Türk toplumundan seçilen bireylere ait temel duygu yüz ifadelerinden oluşan bir duygu tanıma testinin olmaması çalışmanın çıkış noktasını oluşturmuştur. Bu noktadan hareketle Türk toplumundaki bireylerin duygusal yüz ifadelerine bakılarak, Türk toplumuna ait yüz ifadelerinden duygu tanıma testi veri seti oluşturulması ve bu veri setinin geçerliliği ile güvenilirliğinin yapılması amaçlanmıştır.

Türkiye’deki yetişkinlerle yapılmış yüz ifadelerinden duygu tanıma çalışmalarından biri olması nedeniyle; araştırmamızın tıp dizininde erişkinlerle bu alanda yapılacak birçok çalışmaya katkı sağlayacağı inancındayız.

Araştırma bulguları değerlendirildiğinde şu sonuçlara ulaşılmıştır:

- 1- Güvenirlik ve geçerlik çalışması 72 katılımcı birey ile yapılmıştır. Katılımcı bireylerin sosyodemografik bilgileri şu şekildedir. **Cinsiyet faktörü:** Çalışmaya 34 kadın ve 38 erkek katılmıştır. **Yaş faktörü:** Araştırmaya 18-60 yaş aralığında 72 birey katılmış ve bu bireylerin yaş ortalaması 32,85 olarak bulunmuştur. **Eğitim durumu:** Araştırmaya katılan 72 bireyden; 24 kişi doktora, 14 kişi yüksek lisans, 24 kişi lisans ve 10 kişi ise ön lisans mezunudur. **Medeni durum:** Araştırmaya katılan 72 bireyden 4 kişi eşinden ayrılmış, 29 kişi evli, 3 kişi nişanlı ve 36 kişi ise bekârdır.

2- Katılımcılara araştırmacı tarafından hazırlanan “Türk Toplumunda Sağlıklı Bireylerin Yüz İfadelerinden Oluşan Duyguları Tanımlama Testi” nin güvenirlik ve geçerliliğini sağlamak amacıyla test uygulanmış ve 15 gün sonra aynı 72 katılımcı bireye bu test yeniden uygulanmıştır (test-retest). Bulgular incelendiğinde kızgın, hüzünlü, şaşırmış, korkmuş, tiksini mi ř yüz ifadelerinin puanı açısından test-retest arasında istatistiksel olarak anlamlı pozitif yönde (her iki puanın birlikte artışı/azalışı) ilişki bulundu. Aynı şekilde testin toplam puan açısından test-retest arasında istatistiksel olarak anlamlı pozitif yönde (her iki puanın birlikte artışı/azalışı) ilişki bulundu. Mutlu ve nötr yüzlerin puanları açısından test-retest arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki bulunmadı ($p>0,05$). Katılımcı bireyler mutlu ve nötr yüz ifadelerini akıllarında tutmalarına gerek kalmadan retest uygulamasında kolaylıkla bilmişlerdir. Katılımcı bireylerin retest uygulamasında duygusal yüz ifadelerini birinci uygulamaya göre daha kolay anlayabildikleri grlmştr. Toplam puan açısından r değeri; $r=0.60$ bulundu. Bu sonuç **Türk Toplumunda Sağlıklı Bireylerin Yüz İfadelerinden Oluşan Duyguları Tanımlama Testinin güvenilirliğinin uygun olduğunu göstermektedir.**

3- **Türk Toplumunda Sağlıklı Bireylerin Yüz İfadelerinden Oluşan Duyguları Tanımlama Testi** ilk uygulandığı zaman her bir katılımcıya; **E** ve **FEIT** testi de uygulandı. Katılımcıların **FEIT** testinden aldığı puanlar; onların testte doğru bildikleri duygusal yüz ifadesi sayısı, yüzlük değer bazında özel bir formül kullanılarak hesaplandı.

Türk Toplumunda Sağlıklı Bireylerin Yüz İfadelerinden Oluşan Duyguları Tanımlama Testi ilk uygulamadan elde edilen yüz ifade puanları ile **E** ve **FEIT** testine ait utanmış, korkmuş, şaşırmış, hüzünlü, kızgın yüz ifadeleri puanları arasındaki ilişki araştırıldı.

Türk insanının duygusal yüz ifadelerinden oluşan test düzeneğindeki kızgın yüz ifadelerini doğru bilen katılımcıların, **FEIT** testindeki kızgın yüz ifadelerini de doğru bildiği tespit edildi.

Türk insanının duygusal yüz ifadelerinden oluşan test düzeneğindeki kızgın yüz ifadelerini doğru bilen katılımcıların, **FEIT** testinden aldıkları toplam puanların da yüksek olduğu tespit edildi.

Türk insanının duygusal yüz ifadelerinden oluşan test düzeneğindeki hüznü yüz ifadelerini doğru bilen katılımcıların, **FEIT** testindeki korkmuş yüz ifadelerini de doğru bildiği tespit edildi.

Türk insanının duygusal yüz ifadelerinden oluşan test düzeneğindeki hüznü yüz ifadelerini doğru bilen katılımcıların, **FEIT** testindeki kızgın yüz ifadelerini de doğru bildiği tespit edildi.

Türk insanının duygusal yüz ifadelerinden oluşan test düzeneğindeki hüznü yüz ifadelerini doğru bilen katılımcıların, **FEIT** testinden aldıkları toplam puanların da yüksek olduğu tespit edildi.

Türk insanının duygusal yüz ifadelerinden oluşan test düzeneğindeki şaşırılmış yüz ifadelerini doğru bilen katılımcıların, **FEIT** testindeki şaşırılmış yüz ifadelerini de doğru bildiği tespit edildi.

Türk insanının duygusal yüz ifadelerinden oluşan test düzeneğindeki korkmuş yüz ifadelerini doğru bilen katılımcıların, **FEIT** testindeki korkmuş yüz ifadelerini de doğru bildiği tespit edildi.

Türk insanının duygusal yüz ifadelerinden oluşan test düzeneğindeki korkmuş yüz ifadelerini doğru bilen katılımcıların, **FEIT** testindeki şaşırılmış yüz ifadelerini yanlış bildiği tespit edildi.

Türk insanının duygusal yüz ifadelerinden oluşan test düzeneğindeki korkmuş yüz ifadelerini doğru bilen katılımcıların, **FEIT** testinden aldıkları toplam puanların da yüksek olduğu tespit edildi.

Türk insanının duygusal yüz ifadelerinden oluşan test düzeneğindeki tiksiniş yüz ifadelerini doğru bilen katılımcıların, **EÖ'**nden aldıkları toplam puanların da yüksek olduğu tespit edildi.

Türk insanının duygusal yüz ifadelerinden oluşan test düzeneğinden aldıkları toplam puanları yüksek olan katılımcıların, **FEIT** testindeki korkmuş yüz ifadelerini doğru bildiği tespit edildi.

Türk insanının duygusal yüz ifadelerinden oluşan test düzeneğinden aldıkları toplam puanları yüksek olan katılımcıların, **FEIT** testindeki kızgın yüz ifadelerini doğru bildiği tespit edildi.

Türk insanının duygusal yüz ifadelerinden oluşan test düzeneğinden aldıkları toplam puanları yüksek olan katılımcıların, **FEIT** testinden aldıkları toplam puanlarında yüksek olduğu tespit edildi.

Türk insanının yüz ifadelerinden oluşan duygu tanımlama test düzeneğinden aldığı toplam puanı yüksek olan katılımcı bireylerin, **FEIT** testinden aldıkları toplam puanın da yüksek olduğu görülmüştür. Özetle katılımcı bireylerin Türk insanının yüz ifadelerinden duygularını tanıma ve Amerikalı insanların yüz ifadelerinden duygularını tanıma sonuçları birbiriyle uyumludur. Türk insanın duygu ifadelerini tanıyan katılımcı birey, kolaylıkla Amerikalı bireylerin duygu ifadelerini de tanıyabilmiştir.

4- Katılımcıların **EÖ** puanları ile **FEIT** testinin kendi içindeki istatistiksel ilişkisinin değerlendirilmesi gerçekleştirildi. Katılımcıların **EÖ** puanı ile **FEIT** testi toplam puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki bulunmadı ($p>0,05$). Katılımcıların **EÖ** puanlarının yüksek ya da düşük olmasının **FEIT** testi sonuçları üzerinde herhangi bir etki oluşturmadığı tespit edildi.

***FEIT** testine ait yüz ifadesi puanlarının kendi aralarında ki ilişkileri araştırıldı.

FEIT testinde korkmuş yüz ifadelerini doğru bilen katılımcıların **FEIT** testi kızgın yüz ifadelerini de doğru bildikleri tespit edildi.

FEIT testinde korkmuş yüz ifadelerini doğru bilen katılımcıların **FEIT** testi toplam puanlarının da yüksek olduğu tespit edildi.

FEIT testinde hüzünlü yüz ifadelerini doğru bilen katılımcıların, **FEIT** testi toplam puanlarının da yüksek olduğu tespit edildi.

FEIT testinde kızgın yüz ifadelerini doğru bilen katılımcıların **FEIT** testi toplam puanlarının da yüksek olduğu tespit edildi.

Katılımcıların **FEIT** testinde yer alan, Amerikalı bireylere ait duygusal yüz ifadelerini tanımakta zorlanmadıkları tespit edildi.

5- Katılımcı bireylere uygulanan **Türk Toplumunda Sağlıklı Bireylerin Yüz İfadelerinden Oluşan Duyguları Tanımlama Testi** düzeneğinin ilk uygulama ve 15 gün sonraki ikinci uygulama puanları karşılaştırıldı. Birinci ve ikinci uygulamada en yüksek puanın mutlu yüz ifadesinden ve en düşük puanın ise korkmuş yüz ifadesinden alındığı bulundu.

Katılımcı bireylerin birinci ve ikinci uygulama sonuçları karşılaştırıldığında kızgın, hüznü, korkmuş, mutlu, nötr ve tiksiniş yüz ifadeleri ile testten alınan toplam puanların ikinci uygulamada birinci uygulama sonuçlarına kıyasla yükseldiği tespit edildi. Katılımcı bireylerin şaşırmiş yüz ifadelerini ilk uygulamada daha fazla, ikinci uygulama da ise daha az bildiği ve 15 gün sonra şaşırmiş yüz ifadelerini tanımakta zorluk yaşadıkları görüldü.

Hüznü, şaşırmiş, tiksiniş yüz ifadeleri ve toplam puanların birinci ile ikinci uygulamaları arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulundu ($p<0,05$). İlk uygulamada hüznü yüz ifadesini doğru bilen katılımcıların ikinci uygulamada da hüznü yüz ifadesini doğru bildiği bulundu. İlk uygulamada tiksiniş yüz ifadesini doğru bilen katılımcıların ikinci uygulamada da tiksiniş yüz ifadesini doğru bildiği bulundu.

Özetle katılımcı bireylerin, **Türk Toplumunda Sağlıklı Bireylerin Yüz İfadelerinden Oluşan Duyguları Tanımlama Testinin** her iki uygulamasında oldukça başarılı oldukları görüldü (İlk uygulama; 70 puan üzerinden .60,26 puan, % 86,09 ve ikinci uygulama; 70 puan üzerinden 61,43 puan, % 87,76).

- 6- Katılımcı bireylere ilk uygulanan **Türk Toplumunda Sağlıklı Bireylerin Yüz İfadelerinden Oluşan Duyguları Tanımlama Testi** nin ilk uygulama puanları ile **FEIT** testi puanları karşılaştırıldı. Tiksiniş, korkmuş, şaşırmiş, mutlu yüz ifadeleri ile testlerden alınan toplam puanlar açısından farklılıklar istatistiksel olarak anlamlı bulundu ($p<0,05$).

Katılımcı bireylerin **FEIT** testinde bulunan korkmuş ve mutlu yüz ifadelerini **Türk Toplumunda Sağlıklı Bireylerin Yüz İfadelerinden Oluşan Duyguları Tanımlama Testi** ne kıyasla daha yüksek oranda doğru bildiği bulundu. Yanı sıra **Türk Toplumunda Sağlıklı Bireylerin Yüz İfadelerinden Oluşan Duyguları Tanımlama Testi**'nde yer alan hüznü ve kızgın yüz ifadelerinin **FEIT** testinde yer alan hüznü ve kızgın yüz ifadeleri puanlarından daha yüksek olduğu görüldü.

Türk Toplumunda Sağlıklı Bireylerin Yüz İfadelerinden Oluşan Duyguları Tanımlama Testi toplam puanlarının **FEIT** testi toplam puanlarından daha yüksek olduğu bulundu.

Şaşırmiş duygusal yüz ifadelerinin doğru bilinme puanlarının her iki testte aynı oranda olduğu bulundu.

Türk insanı **Türk Toplumunda Sağlıklı Bireylerin Yüz İfadelerinden Oluşan Duyguları Tanımlama Testinde** daha başarılı olmuştur (%86,09). **FEIT** testi sonuçları incelendiğinde katılımcı bireyler Amerikalıların korkmuş yüz ifadelerini Türk insanın korkmuş yüz ifadelerine kıyasla daha yüksek oranda tanımıştır. Bununla birlikte Türk insanına ait kızgın yüz ifadelerini daha yüksek oranda bilmıştır.

Burada kültürel farklılıkların etkili olduğu düşünülmektedir.

Katılımcı bireyler **FEIT** testindeki mutlu yüz ifadesini **Türk Toplumunda Sağlıklı Bireylerin Yüz İfadelerinden Oluşan Duyguları Tanımlama Testi**'ndeki mutlu yüz ifadelerine kıyasla daha yüksek oranda bilmıştır. Yanı sıra **FEIT** ta 2 mutlu yüz ifadesi varken diğer testte 10 tane mutlu yüz ifadesi vardır. Bu da duygusal yüz ifadelerini tanıma oranlarının farklı olmasına neden olmaktadır.

7- Katılımcı bireylerin **EÖ**'nden aldıkları en düşük puan 25, en yüksek puan 72 ve genel puan ortalama-standart sapmaları ise $51,79 \pm 9,7$ olarak bulundu. **EÖ**'den alınabilecek en yüksek puanın 80 olması itibariyle katılımcı bireylerin **EÖ** puan ortalamalarının yüksek olduğu görüldü.

8- Duygusal yüz ifadelerini tanımlama amacıyla kullanılan testlerin (**FEIT testi ve Türk Toplumunda Sağlıklı Bireylerin Yüz İfadelerinden Oluşan Duyguları Tanımlama Testi**) ve **EÖ** puanlarının katılımcıların cinsiyetleri arasındaki farkı istatistiksel olarak araştırıldı.

Türk Toplumunda Sağlıklı Bireylerin Yüz İfadelerinden Oluşan Duyguları Tanımlama Testi "*tiksinmiş*" yüz ifadesinin tanınması açısından cinsiyetler arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulundu ($p=0,028, p< 0,028$). Erkek katılımcıların ortalama %86,58 ve kadın katılımcıların ortalama %92,94 ile tiksinmiş yüz ifadesini tanıdığı görüldü. Kadın katılımcıların testte yer alan tiksinmiş yüz ifadelerini erkek katılımcılara göre daha iyi tanıdığı sonucuna ulaşıldı.

Türk Toplumunda Sağlıklı Bireylerin Yüz İfadelerinden Oluşan Duyguları Tanımlama Testinde yer alan kızgın, hüzünlü, korkmuş, nötr ve tiksinmiş yüz ifadelerini kadın katılımcıların erkek katılımcılara kıyasla daha yüksek oranda tanıdığı görüldü. Aynı teste ait toplam puanlar incelendiğinde; kadın katılımcıların erkek katılımcılara kıyasla duygusal yüz ifadelerini daha iyi tanıdığı tespit edildi (Erkek; %84,44, Kadın; %87,94).

Yanı sıra kadın katılımcıların **EÖ**' nden aldıkları puanların erkek katılımcıların puanlarından daha yüksek olduğu bulundu. Kadın katılımcıların **FEIT** testinde yer alan utanmış, korkmuş, şaşırılmış, hüznü, kızgın yüz ifadelerini erkek katılımcılardan daha fazla bildiği görüldü. **FEIT** testinden alınan toplam puanların ise yine aynı şekilde kadın katılımcılarda erkek katılımcılara oranla daha yüksek olduğu tespit edildi(Erkek; %72,44, Kadın; %76,01). **FEIT** testinde kadın ve erkek katılımcıların mutlu yüz ifadelerini eşit oranda bildiği sonucuna ulaşıldı.

- 9-** Duygusal yüz ifadelerini tanımlama amacıyla kullanılan testlerin (**FEIT testi ve Türk Toplumunda Sağlıklı Bireylerin Yüz İfadelerinden Oluşan Duyguları Tanımlama Testi**) ve **EÖ** puanlarının katılımcıların eğitim durumları arasındaki farkı istatistiksel olarak araştırıldı.

Eğitim durumuna göre duygusal yüz ifadelerini tanımlama amacıyla kullanılan testlerden ve **EÖ**' nden alınan toplam puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmadı ($p>0,05$).

Genel olarak bulgular incelendiğinde katılımcı bireylerin eğitim düzeyi yükseldikçe **EÖ** puanlarının da **yükseldiği** tespit edildi.

- 10-** Duygusal yüz ifadelerini tanımlama amacıyla kullanılan testlerin (**FEIT testi ve Türk Toplumunda Sağlıklı Bireylerin Yüz İfadelerinden Oluşan Duyguları Tanımlama Testi**) ve **EÖ** puanlarının katılımcıların medeni durumları arasındaki farkı istatistiksel olarak araştırıldı.

FEIT testi “şaşırılmış” yüz ifadesinin tanınması açısından medeni durumlar arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulundu ($p=0,035$). Bekâr katılımcıların ortalama %98,61, evli katılımcıların ortalama %89,06 ve eşinden ayrılmış katılımcıların %100 puan ile şaşırılmış yüz ifadesini kolaylıkla tanıdıkları tespit edildi. Bulgular değerlendirildiğinde evli katılımcıların şaşırılmış yüz ifadesini diğer katılımcılara kıyasla tanımakta zorlandığı görüldü.

Genel olarak bulgular değerlendirildiğinde eşinden ayrılmış katılımcı bireylerin **EÖ** puanlarının daha yüksek olduğu ve duygusal yüz ifadelerini tanımada diğer katılımcılara göre daha başarılı oldukları tespit edildi.

11- Bu araştırmanın sonuçları; örnekleminde yer alan eğitim düzeyi yüksek yetişkin bireylere benzer nitelik taşıyan diğer yetişkin bireylere genellenebilir.

6.2. Öneriler:

- 1- **Türk Toplumunda Sağlıklı Bireylerin Yüz İfadelerinden Oluşan Duyguları Tanımlama Testi** Türk toplumundan seçilen bireylere ait temel duygusal yüz ifadelerinden oluştuğu için büyük bir öneme sahiptir. Duyguları tanıma ve ifade edebilme, insanlar arasında sağlıklı sosyal ilişkilerin kurulabilmesinde önemli rol oynar. Başta şizofreni olmak üzere anksiyete bozukluğu, antisosyal kişilik bozukluğu, bipolar bozukluk, depresyon, obsesif kompulsif bozukluk gibi bir çok psikiyatrik hastalıkta yüzdeki duygu ifadelerini tanıma zorluklarının görüldüğü ifade edilmektedir (Köhler ve ark. 2003). Bu hastalıkların tanı ve tedavilerinde (psikoterapi) hazırlanmış olduğumuz Türk insanının yüz ifadelerinden oluşan duygu veri seti kullanılabilir.
- 2- **Türk Toplumunda Sağlıklı Bireylerin Yüz İfadelerinden Oluşan Duyguları Tanımlama Testi** güvenilirlik ve geçerlilik çalışması, katılımcı birey sayısı artırılarak Türk toplumunun genelini kapsayan bir örneklem grubu ile yapılabilir.
- 3- **Türk Toplumunda Sağlıklı Bireylerin Yüz İfadelerinden Oluşan Duyguları Tanımlama Testi** eğitim düzeyi daha düşük seviyede olan örneklem gruplarına uygulanarak, farklı eğitim düzeylerindeki katılımcıların duygusal yüz ifadelerini tanıma seviyeleri hakkında daha detaylı bilgiler elde edilebilir. Örneğin; 13-18 yaş arası lise öğrencileri ve üniversite öğrencilerinden oluşan örneklem grupları.
- 4- Dökmen' in (1986) yaptığı çalışma sonuçlarına göre duygusal yüz ifadelerini anlama becerisinin planlı öğretimle geliştirilebileceği ifade edilmektedir. Bu noktadan hareketle **Türk Toplumunda Sağlıklı Bireylerin Yüz İfadelerinden Oluşan Duyguları Tanımlama Testi** anaokulu çocuklarına uygulanarak, çocukların yüz ifadelerinden temel duygu tanıma düzeyleri ölçülebilir. Çalışma sonuçları değerlendirilerek çocukların duygusal zeka ve empati yeteneklerinin geliştirilmesi adına eğitim programları hazırlanabilir.
- 5- Türk Toplumunda Sağlıklı Bireylerin Yüz İfadelerinden Oluşan Duyguları Tanımlama Testinin hazırlanması aşamasında 4 farklı coğrafyadan 18-60 yaş aralığında kadın-erkek olmak üzere 30 kişi ile çalışıldı. Bir sonraki aşamada bu

fotoğraf setinde yer alan bireylerin coğrafik kökenlerine bakılarak; katılımcı bireyler tarafından hangi coğrafi bölgeye ait duygusal yüz ifadelerinin hangi oranda tanındığı, genç ve yaşlı bireylere ait duygusal yüz ifadelerinin hangi oranlarda bilinebildiği ile ilgili geniş kapsamlı çalışmalar yapılabilir.

- 6- İşleyen ve arkadaşları (2011) Şizofreni hastaları için geliştirilen **“Yüz İfadelerini Öğreniyorum”** isimli bir web sitesini kurmuşlardır. Bu web sitesi; şizofreni hastalarının öğrenmeyi etkileyebilecek dikkat eksikliği, düşük aktivite, düşünce bozukluğu gibi sorunları dikkate alınarak, yüze ait duygu ifadelerinin tanıtıldığı “Eğitim”, sekiz adet oyundan oluşan “Oyunlar” ve kullanıcılar oyunlarla ilgili yardım alabilecekleri “Yardım modülleri” olarak üç ana modül şeklinde tasarlanmıştır. Oyunların hepsinde **“Yüze Ait Duygu İfadeleri”** fotoğraf setinden alınan yüz ifadeleri kullanılmıştır. Bu fotoğraf seti İşleyen ve arkadaşları (2011) tarafından tamamı Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olan toplam 40 kişinin temel duygu ifadesi içeren yüz fotoğraflarından oluşmaktadır. Yüz ifadeleri zor-kolay-çok kolay kategorilerine ayrılmıştır. Tasarlanan oyunların başlangıç seviyelerinde çok kolay kategorisindeki fotoğraflar kullanılmıştır. Oyunlarda seviyeler arttıkça yüz ifadelerinin zorluk derecesi de artmaktadır. **Türk Toplumunda Sağlıklı Bireylerin Yüz İfadelerinden Oluşan Duyguları Tanımlama Testi** kullanılarak yukarıda ki çalışma ile benzer özelliklere sahip daha geniş kapsamlı bir web sitesi kurulabilir.

7. KAYNAKLAR

- Adolphs, R., Tranel, D., Damasio, H., & Damasio, A. (1994).** Impaired Recognition Of Emotion İn Facial Expressions Following Bilateral Damage To The Human Amygdala. *Nature*, 372; 669-672.
- Adolphs, R. (2002).** Recognizing Emotion from Facial Expressions: Psychological and Neurological Mechanisms. *Behavioral and Cognitive Neuroscience Reviews*, 1, 21–62.
- Akpınar Balcı, R. (2004).** Duygusal Yüz İfadelerini Anlama Becerisini Geliştirmeye Yönelik Örnek Bir Öğretim Programı. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 1 (1): 1-10.
- Akpınar Balcı, R. (2010).** Moğol ve Türk Katılımcıların Duygusal Yüz İfadelerini Tanıma Becerileri. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*, 13: 3.
- Aksakoğlu, G. (2001).** Sağlıkta Araştırma Teknikleri ve Analiz Yöntemleri. Dokuz Eylül Üniversitesi Rektörlük Matbaası, İzmir.
- Altunel, Ö., Demirdöğen, G., Dural, U., Kuşçu M.K. (2008).** Şizofrenide Duygu Algılama ve Tanıma Süreçleri. *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 11(Ek 4):3-11.
- Baron-Cohen, S. & Wheelwright, S (2004).** The Empathy Quotient: An Investigation of Adults with Asperger Syndrome or High Functioning Autism and Normal Sex Differences, *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 34 (2): 163-175.
- Baron-Cohen, S., Wheelwright, S., Robinson, J. & Woodbury-Smith, M. (2005).** The Adult Asperger Assessment (AAA): A Diagnostic Method, *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 35(6): 807-819.
- Begeer, S., Rieffe, C., Terwogt, MM. & Stockmann, L. (2006).** Attention to Facial Emotion Expressions in Children with Autism, *Autism*, 10: 37-51.
- Bora, E. & Baysan, L. (2009).** Empati Ölçeği-Türkçe Formunun Üniversite Öğrencilerinde Psikometrik Özellikleri, *Klinik Psikofarmakoloji Bülteni*, 19(1): 39-47.
- Brekke, JS., Nakagami, E., Kimmy, SK. & Green, MF. (2005).** Cross-Ethnic Differences in Perception of Emotion in Schizophrenia, *Schizophrenia Research*, vol. 77 (2-3): 289– 298.
- Brunet-Gouet, E. & Decety, J. (2007).** Social Brain Dysfunctions in Schizophrenia: A Review of Neuroimaging Studies, *Psychiatry Research: Neuroimaging*, 148 (2-3): 75-92.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, E.Ö., Karadeniz, Ş. & Demirel, F. (2012).** Bilimsel Araştırma Yöntemleri, Ankara, Pegem Akademi, 11. Baskı; ss: 22-184.
- Camras, LA., Bakeman, R., Chen, Y. et al. (2006).** Culture, Ethnicity and Children’s Facial Expressions: A Study of European American, Mainland Chinese, Chinese American and Adopted Chinese Girls, *Emotion*, 6(1): 103–114.

Cooley, EL. & Triemer, DM. (2002). Classroom Behaviour and The Ability to Decode Nonverbal Cues in Boys with Severe Emotional Disturbance, *The Journal of Social Psychology*, 142(6): 741-752.

Cüceloğlu, D. (2001). Yeniden İnsan İnsana, İstanbul, Remzi Kitabevi.

Darwin, C. (1995). İnsanın Türeyişi, (Ünal, Ö., çev.) Ankara, Onur Yayınları, 7. Baskı.

Decety, J. & Jackson, PL. (2004). The Functional Architecture of Human Empathy, *Behavioral and Cognitive Neuroscience Reviews*, 3(2): 71-100.

Diñçer Ker, M.(1998). İş Yaşamında ve Özel Yaşamda Kişisel İmaj, İstanbul, Alfa Yayınları.

Dökmen, Ü. (1986). Yüz İfadeleri Konusunda Verilen Eğitimin Duygusal Yüz İfadelerini Teşhis Etme Becerisi ve İletişim Çatışmalarına Girme Eğilimi Üzerindeki Etkisi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi. Ankara.

Dökmen, Ü. (2005). Sanatta ve Günlük Yaşamda İletişim Çatışmaları ve Empati, İstanbul, Sistem Yayıncılık.

Ekman, P. & Friesen, WV. (1971). Constants Across Cultures in The Face and Emotion, *Journal of Personality and Social Psychology*, 17(2): 124-129.

Ekman, P. & Friesen, WV. (1975). Unmasking The Face: A Guide to Recognizing Emotions from Facial Expressions, New Jersey.

Ekman, P. & Friesen, WV. (1976). Pictures of Facial Affect. Palo Alto, CA: Consulting Psychologists Press.

Ekman, P. (1992). Are There Basic Emotions? *Psychological Review*, 99(3): 550-553.

Ekman, P. & Davidson RJ. (1993). Voluntary Smiling Changes Regional Brain Activity, *Psychology Sci*, 4: 342.

Ekman, P. & Keltner, D. (1997). Universal Facial Expressions of Emotion: An Old Controversy and New Findings in Nonverbal Communication:Where Nature Meets Culture. Segerstrale Ulica and Peter Molnar (Eds), Mahwah:Lawrence Erlbaum Associates, New Jersey.

Ekman, P. (2012). Yalan Söylediğimi Nasıl Anladın? (Akter, E.İ.,çev.ed.). İstanbul, Okuyan Us Yayınları, 1. Baskı.

Elfenbein, HA. & Ambady, N. (2003). Universals and Cultural Differences in Recognizing Emotions, *Current Directions in Psychological Science*, 12(5): 159-164.

Erol, A., Ünal, E. K., Gülpek, D. & Mete, L. (2009). Yüzde Dışavuran Duyguların Tanınması ve Ayırt Edilmesi Testlerinin Türk toplumunda Güvenilirlik ve Geçerlilik Çalışması (The Reliability and Validity of Facial Emotion Identification and Facial Emotion Discrimination Tests in Turkish Culture), *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 10 (2): 116–123.

Fisher, BA. & Adams, KL.(1994). Interpersonal Communication: Pragmatic of Human Relationships. New York, McGraw-Hill.

Furnham, A. & Petrides, KV. (2003). Trait Emotional İntelligence and Happiness, *Social Behavior and Personality*, 31 (8): 815-824.

Gallese, V. (2003). The Roots Of Empathy: The Shared Manifold Hypothesis And The Neutral Basis of Intersubjectivity. *Psychopathology*, 36(4):171.

Goleman, D. (1995), Duygusal Zekâ Neden IQ'dan Önemlidir? (Seçkin Yüksel, B., çev. ed.). Varlık Yayınları.

Gorno – Tempini, M. L., Pradelli, S., Serafini, M., Pagnoni, G., Baraldi, P., Porro, C., Nicoletti, R., Umita, C. & Nichelli, P. (2001). Explicit and Incidental Facial Expression Processing: An FMRI Study. *Neuroimage*, 14(2), 465-473.

Gouta, K. & Miyamoto, M. (2000). Emotion Recognition: Facial Components Associated with Various Emotions. *Shinrigaku Kenkyu: The Japanese Journal of Psychology*, 71(3): 211- 218.

Greenberg LS., (2015). Duygu Odaklı Terapi: Danışanlara Duygu Koçluğu Yapmak. (Çelik Balcı, S., çev. edi.), Nobel Akademik Yayıncılık, 1.Basım, Ankara.

Güneş, T. & Polat, E., (2009). Yüz İfade Analizinde Öznitelik Seçimi ve Çoklu Svm Sınıflandırıcılarına Etkisi, Gazi Üniversitesi. Müh. Mim. Fak. Dergisi, 24 (1): 7-14.

Hacızade, N. (2012), Bilişsel Dilbilim Açısından Duyguların Dili, Çizgi Kitabevi, Konya, 214 s.

Hall, CW., Gaul, L. & Kent, M. (1999). College Students' Perception of Facial Expressions, Perceptual and Motor Skills, 89 (3): 763-770.

Huang, Y., Tang, S., Helmeste, D. et al. (2001). Differential Judgement of Static Facial Expressions of Emotions in Three Cultures, *Psychiatry and Clinical Neurosciences*, 55 (5): 479-483.

İşleyen, F., Gülkesen, K.H., Zayim, N., Samur, M.K. & Cinemre, B. (2011.). Bilgisayar Ekranında Yüze Ait Duygu İfadelerini Tanımada Başarılı Olan İnsanların Özellikleri Nelerdir ? 8. Ulusal Tıp Bileşimi Kongresi.

İşleyen, F., Gülkesen, K.H., Zayim, N., Samur, M.K. & Cinemre, B. (2012). Yüz İfadelerini Öğreniyorum: Şizofreni Hastalarına Yüz İfadelerini Öğretmek İçin Geliştirilmiş Oyun Web Sitesi.

Johnson, SA., Filliter, JH. & Murphy, RR. (2009). Discrepancies Between Self- And Parent-Perceptions of Autistic Traits and Empathy in High Functioning Children and Adolescents on The Autism Spectrum. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 39: 1706–1714.

Johnston, PJ., Katsikitis, M. & Carr, VJ. (2001). A Generalised Deficit can Account for Problems in Facial Emotion Recognition in Schizophrenia. *Biol Psychol.*, 58 (3): 203-227.

Katman, A.H. (2010). Okul Yöneticilerinin Empatik Eğilimlerinin İncelenmesi: Isparta İl Merkezi Örneği, Süleyman Demirel Üniversitesi İşletme Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.

Kerr, SL. & Neale, JM. (1993). Emotion Perception in Schizophrenia: Specific Deficit or Further Evidence of Generalized Poor Performance? *Journal of Abnormal Psychology*, 102 (2): 312-318.

Kohler, CG., Turner, TH., Bilker, WB. et al. (2003). Facial Emotion Recognition in Schizophrenia: Intensity Effects and Error Pattern. *Am J Psychiatry*, 160 (10):1768-1774.

Kohler, CG. & Martin EA. (2006). Emotional Processing in Schizophrenia. *Cognitive Neuropsychiatry*, 11(3): 250-71.

- Konrad, S. & Hendl, C. (2001).** Duygularla Güçlenmek, (Taştan, M. çev.), İstanbul, Hayat Yayınları.
- Krause, L., Enticott, PG., Zangen, A. & Fitzgerald, PB. (2012).** The Role of Medial Prefrontal Cortex in Theory of Mind: A Deep rTMS Study, *Behavioural Brain Research*, 228 (1): 87– 90.
- Le Doux JE. (1996).** The Emotional Brain: The Mysterious underpinnings of emotional life. New York: Simon &Schuster.
- Le Doux JE. (2006).** Duygusal Beyin, Pegasus Yayınları, İstanbul.
- Marsh, AA., Elenkin, HA. & Ambady, N. (2003).** Nonverbal “Accents”: Cultural Differences in Facial Expressions of Emotion. *Psychological Science*, 14(4): 373-376.
- Matsumoto, D. & Ekman, P. (1988).** *Japanese and Caucasian Facial Expressions of Emotion (JACFEE) Slides*. Intercultural and Emotion Research Laboratory, Department of Psychology, State University, San Francisco.
- Mayer, JD., Salovey P, Caruso DR. (2000),** Emotional İntelligence As Zeitgeist, As Personality And As A Mental Ability, *Journal of Personality Assesment*; 54:772-781.
- Mehrabian, A. (1968).** Communication without Words, *PsychologyToday*, vol. 2,no. 4, pp. 53-56.
- Morris, JS., Friston, KJ., Büchel, C., Frith, CD., Young, AW., Calder, AJ., Dolan, RJ. (1998).** A Neuromodulatory Role for The Human Amygdala in Processing Emotional Facial Expressions. *Brain*, 121:47-57.
- Morrison, RL., & Bellack, AS. (1981).** The Role of Social Perception in Social Skill. *Behavior Therapy*, 12: 69-79; *Psychological Science*; 12 (5): 159–164.
- Özden Yetkin, S. (2012).** Migrenlilerde Yüz Tanıma Fonksiyonları ve Obsesif Kompulsif Bulguların Araştırılması. İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Sinir bilim Anabilim Dalı, Sinir Bilim Programı Yüksek Lisans Tezi.
- Palmer, B., Donaldson, C. & Stough, C. (2002).** Emotional İntelligence and Life Satisfaction, *Personality and Individual Differences*, 33: 1091–1100.
- Pinkham, AE., Hopfinger, JB., Pelphrey, KA., Piven, J. & Penn, DL. (2008).** Neural Bases for İmpaired Social Cognition in Schizophrenia and Autism Spectrum Disorders, *Schizophrenia Reserch*, 99 (1-3): 164- 175.
- Pollak, SD., Cicchetti, D., Katherine, H. et al. (2000).** Recognizing Emotion in Faces: Developmental Effects of Child Abuse and Neglect, *Developmental Psychology*, 36 (5): 679-688.
- Robertson, AK. (2004).** Etkili Dinleme, (Yarmalı, S. çev.edi.), İstanbul, Hayat Yayınları.
- Rogers, CR. (1983).** Empatik Olma Değeri Anlaşılmamış Bir Var Oluş Şeklidir, (Akkoyun, F. Çev.), Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 16(1): 103-123.
- Salah, AA. (2006).** İnsan ve Bilgisayarda Yüz Tanıma. III. Uluslararası Kognitif Nörobilim Sempozyumu;17-21 Mayıs, Marmaris-Türkiye.

Schmidt, KL. & Cohn, JF. (2001). Human Facial Expressions as Adaptations: Evolutionary Questions in Facial Expression Research. *Yearbook of Physical Anthropology*, 44: 3-24.

Schober, O. (2003). *Beden Dili Davranış Anahtarı*, Arion Yayıncılık, İstanbul.

Shan, C., Gong, S. & Mc.Owan, PW. (2008). Facial Expression Recognition Based on Statistical Local Features, in J. Luo and X. Tang (Eds.), *USTC 50th Golden Anniversary Book: Computer Vision*, USTC Press.

Shioiri, T., Someya, T., Helmeste, D. & Tang, SW. (1999a). Misinterpretation of Facial Expression: A Cross-culturel Study, *Psychiatry and Clinical Neurosciences*, 53(1): 45-50.

Shioiri, T., Someya, T., Helmeste, D. & et al. (1999b). Culturel difference in recognition of facial expression: Contrast between Japanese and American rates. *Psychiatry and Clinical Neurosciences* 53(1): 629-633.

Stone, A., Valentine, T. & Davis, R. (2001). Face Recognition and Emotional Valence: Processing without Awareness by Neurologically İntact Participants does not Simulate Covert Recognition in Prosopagnosia. *Cognitive Affective & Behavioral Neuroscience*, 1 (2): 183-191.

Tarhan, N. (2010). *Duyguların Dili*, İstanbul, Timaş Yayınları, 8. Baskı.

<http://www.tdk.gov.tr/>. Erişim Tarihi:10.04.2016.

Tuğrul, C. (1999). Duygusal Zekâ, *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 1:12-20.

Varkal Dalkıran, M. (2012). Elektrokonvulsif Tedavinin Şizofreni Hastalarında Emosyonel Yüz İfadelerini Tanıma Becerisi Üzerine Etkisi. İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Psikiyatri Anabilim Dalı, Psikiyatri Uzmanlık Tezi.

Wakabayashi, A., Baron-Cohen, S., Wheelwright, S. & Tojo, Y. (2006). The Autism Spectrum Quotient (AQ) İn Japan: A Cross-Cultural Comparison, *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 36(2): 263-270.

Warrier, V., Baron-Cohen, S. & Chakrabarti, B. (2013). Genetic Variation in GABRB3 is Associated with Asperger Syndrome and Multiple Endophenotypes Relevant to Autism, *Molecular Autism*, 4:48.

Wheelwright, S., Baron-Cohen, S., Goldenfeld, N., Delaney, J., Fine, D., Smith, R., Weil, L. & Wakabayashi, A. (2006). Predicting Autism Spectrum Quotient (AQ) from The Systemizing Quotientrevised (SQ-R) and Empathy Quotient (EQ), *Brain Research*, 1079 (1): 47-56.

Yuki, M., Maddux, WW. & Masuda, T. (2007). Are The Windows to The Soul The Same in The East and West? Cultural Differences in Using The Eyes and Mouth as Cues to Recognize Emotions in Japan and The United States. *Journal Of Experimental Social Psychology*, 43; 303-311.

8. EKLER

8.1. Formlar

8.1.1. Bilgilendirilmiş Gönüllü Onam Formu

8.1.2. Sosyodemografik Bilgi Formu

8.1.3. Empati Ölçeği

8.1.4. FEIT Testi

8.2. Etik Kurul Onayı

8.3. Özgeçmiş

8.1.1. BİLGİLENDİRİLMİŞ GÖNÜLLÜ ONAM FORMU:

BİLGİLENDİRİLMİŞ GÖNÜLLÜ ONAM FORMU ÖRNEĞİ (BGOF)

ÇALIŞMANIN ADI:

“Türk Toplumunda Sağlıklı Bireylerin Yüzlerinden Oluşan Duyguları Tanımlama Testi Oluşturulması ve Geçerlilik ile Güvenilirliğinin Uygulanması”

Aşağıda bilgileri yer almakta olan bir araştırma çalışmasına katılmanız istenmektedir. Çalışmaya katılıp katılmama kararı tamamen size aittir. Katılmak isteyip istemediğinize karar vermeden önce araştırmanın neden yapıldığını, bilgilerinizin nasıl kullanılacağını, çalışmanın neleri içerdiğini, olası yararları ve risklerini ya da rahatsızlık verebilecek yönlerini anlamanız önemlidir. Lütfen aşağıdaki bilgileri dikkatlice okumak için zaman ayırınız. Eğer çalışmaya katılma kararı verirseniz, Çalışmaya Katılma Onayı Formu’nu imzalayınız. Çalışmadan herhangi bir zamanda ayrılmakta özgürsünüz. Çalışmaya katıldığımız için size herhangi bir ödeme yapılmayacak ya da sizden herhangi bir maddi katkı/malzeme katkısı istenmeyecektir.

ÇALIŞMANIN KONUSU VE AMACI :

Duygular yaşamı anlamlandırma, değer katma, karar verme ve uygulama aşamalarında yol gösterme gibi kayda değer işlevlere sahiptir. Duygu: Bir his ve bu hisse özgü belirli düşünceler, psikolojik ve biyolojik haller ve bir dizi hareket eğilimi (Goleman 1995).

Duygular ile ilgili araştırmalar yapan Paul Ekman, duyguların genellikle bilinç ile algılanmasından çok daha önce başladığını ileri sürer. Bu nedenle duygusal durumların kontrol edilmesi de güçtür. Ekman bu durumu “duygular, aynen kontrolden çıkmış bir tren gibi güçlü ve durdurulması zordurlar” diye ifade etmektedir. Ekman’a göre altı temel duygu vardır. Bunlar;

1. Öfke
2. Tiksinti
3. Korku
4. Mutluluk
5. Üzüntü
6. Şaşkınlık.

Türk toplumundaki bireylerin yüz ifadelerine bakılarak duyguları tanımlama testi oluşturularak Türk toplumuna ait duygu tanıma testi veri tabanı oluşturulması amaçlanmaktadır.

ÇALIŞMA İŞLEMLERİ:

Türkiye'nin farklı coğrafik bölgelerinden gelmiş (Kuzey; Karadeniz Bölgesi, Güney; Akdeniz bölgesi, Batı; Ege ve Marmara bölgeleri, Doğu; İç Anadolu, Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri) olan, dört farklı yaş aralığında yer alan 32 yetişkin kadın ve 32 yetişkin erkek (toplam 64 yetişkin birey) ile yapılacak olan çalışmada gönüllü bireylerin, Paul Ekman'ın tüm insan halklarında, her bireyde aynı olan temel yüz ifadeleri (kızgınlık=sinirlenme, iğrenme=tiksinme, korku, mutluluk, üzüntü=keder, şaşkınlık) 6 temel duygu ve nötr duygu ifadesi referans alınarak yüz ifadelerinin resimleri çekilecektir. Elde edilen veriler bilgisayar ortamında test bataryası hale getirilerek, katılımcı bireylerin bu bataryayı uygulaması sağlanacaktır.

Sonuçlar istatistik olarak değerlendirilerek; Türk toplumunda sağlıklı bireylerin yüzlerinden oluşan duyguları tanımlama testinin geçerlilik ile güvenilirliğinin uygulanması çalışması tamamlanmış olacaktır.

ÇALIŞMAYA KATILMAMIN OLASI YARARLARI NELERDİR?

Gönüllü bireyin kendi duygularını daha kolay tanınmasına ve anlamlandırmasına yardımcı olacaktır.

KİŞİSEL BİLGİLERİM NASIL KULLANILACAK?

Kişisel bilgiler kullanılmayacaktır. Gönüllü bireylerin yüz fotoğrafları çekilerek test bataryasında kullanılacaktır.

SORU VE PROBLEMLER İÇİN BAŞVURULACAK KİŞİLER :

Öğr. Gör.Fatma Turan

Çalışmaya Katılma Onayı:

Yukarıdaki bilgileri ilgili araştırmacı ile ayrıntılı olarak tartıştım ve kendisi bütün sorularımı cevapladı. Bu bilgilendirilmiş olur belgesini okudum ve anladım. Bu araştırmaya katılmayı kabul ediyor ve bu onay belgesini kendi hür irademle imzalıyorum. Bu onay, ilgili hiçbir kanun ve yönetmeliği geçersiz kılmaz. Araştırmacı, saklamam için bu belgenin bir kopyasını çalışma sırasında dikkat edeceğim noktaları da içerecek şekilde bana teslim etmiştir.

Gönüllü Adı Soyadı:

Tarih ve İmza:

Telefon:

Vasi (var ise) Adı Soyadı:

Tarih ve İmza:

Telefon:

Araştırmacı1 *- Adı Soyadı:

Tarih ve İmza:

Adres ve Telefon:

1*: Gönüllünün bilgilendirilme işlemine başından sonuna dek tanıklık eden ve gönüllüyü araştırma hakkında bilgilendiren kişi.

8.1.2. SOSYODEMOGRAFİK BİLGİ FORMU:

Katılımcı Bireylere İlişkin Sosyodemografik Bilgi Formu:

1. Adı-soyadı:

2.Doğum Tarihi ve Yaşı:

3. Cinsiyeti:

4. Eğitim yılı sayısı (tekrar ettiği yıllar hariç):

5. Mesleği:

6. Halen çalışıp çalışmadığı, çalışmıyorsa ne zamandan beri çalışmıyor ?

7. Maddi durum: a)Kötü b)Orta c)İyi

8. Medeni durumu ve süresi: a)bekâr b)nişanlı c)evli d)deşinden ayrılmış e)dul

9.Aile içindeki rolü (anne, baba, eş vb.):

10. Aynı evde siz dâhil kaç kişi yaşıyor?

8.1.3. EMPATİ ÖLÇEĞİ

EÖ

TÜM BİLGİLER KESİNLİKLE GİZLİ TUTULACAKTIR.

İsim :

Cinsiyet :

Doğum Tarihi :

Bugünün Tarihi :

Anketi Nasıl Dolduracaksınız ?

Aşağıda bazı ifadelerin listesi bulunmaktadır. Lütfen her ifadeyi *çok dikkatli* okuyunuz ve hangi şiddetle kabul veya red ettiğinizi, cevabınızı daire içine alarak oranlayınız. Bu testte doğru veya yanlış cevap yoktur.

LÜTFEN AŞAĞIDAKİ HİÇBİR İFADEYİ BOŞ BIRAKMAYINIZ

Örnekler:

Ö.1: Eğer her gün müzik dinleyemezsem kendimi üzgün hissederim.	Kesinlikle katılıyorum	Sıklıkla katılıyorum	Bazen katılıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
Ö.2: Arkadaşlarıma mektup yazmaktansa onlarla telefonda görüşmeyi tercih ederim.	Kesinlikle katılıyorum	Sıklıkla katılıyorum	Bazen katılıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
Ö.3: Dünyanın farklı bölgelerine seyahat etme isteğim yoktur.	Kesinlikle katılıyorum	Sıklıkla katılıyorum	Bazen katılıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
Ö.4: Kitap okumayı dans etmeye tercih ederim.	Kesinlikle katılıyorum	Sıklıkla katılıyorum	Bazen katılıyorum	Kesinlikle katılmıyorum

1 Başka birisi sohbeteye katılmak istediğinde bu durumu kolaylıkla anlayabilirim	Kesinlikle katılıyorum	Sıklıkla katılıyorum	Bazen katılıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
2 Hayvanları insanlara tercih ederim.	Kesinlikle katılıyorum	Sıklıkla katılıyorum	Bazen katılıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
3 Güncel eğilimler ve modayı takip etmeye çalışırım.	Kesinlikle katılıyorum	Sıklıkla katılıyorum	Bazen katılıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
4 Benim kolaylıkla anladığım şeyleri anlamadıklarında, onlara açıklama yapmak bana zor gelir.	Kesinlikle katılıyorum	Sıklıkla katılıyorum	Bazen katılıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
5 Çoğu gece rüya görürüm.	Kesinlikle katılıyorum	Sıklıkla katılıyorum	Bazen katılıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
6 Diğer insanlarla ilgilenmekten hoşlanırım.	Kesinlikle katılıyorum	Sıklıkla katılıyorum	Bazen katılıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
7 Problemlerimi diğerleri ile tartışmaktansa kendi başıma çözmeye çalışırım.	Kesinlikle katılıyorum	Sıklıkla katılıyorum	Bazen katılıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
8 Sosyal ortamlarda ne yapacağımı bilmekte zorlanırım.	Kesinlikle katılıyorum	Sıklıkla katılıyorum	Bazen katılıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
9 Sabahları günün kendimi en iyi hissettiğim vaktidir.	Kesinlikle katılıyorum	Sıklıkla katılıyorum	Bazen katılıyorum	Kesinlikle katılmıyorum

10.	İnsanlar sıklıkla tartışmada kendi görüşümü söylerken çok ileri gittiğimi söylerler.	Kesinlikle katılıyorum	Sıklıkla katılıyorum	Bazen katılıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
11.	Bir arkadaşımın buluşmaya geç kalırsam bu durumdan çok rahatsız olmam.	Kesinlikle katılıyorum	Sıklıkla katılıyorum	Bazen katılıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
12.	Arkadaşlıklar ve ilişkiler benim için çok zordur, bu nedenle onlarla canımı sıkmam.	Kesinlikle katılıyorum	Sıklıkla katılıyorum	Bazen katılıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
13.	Ne kadar küçük olursa olsun, asla kuralları/kanunları çiğnemem.	Kesinlikle katılıyorum	Sıklıkla katılıyorum	Bazen katılıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
14.	Bir şeyin kaba ya da nazik olup olmadığına karar vermek bana sıklıkla zor gelir.	Kesinlikle katılıyorum	Sıklıkla katılıyorum	Bazen katılıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
15.	Sohbet sırasında dinleyenin ne düşünüyor olabileceğinden çok kendi fikirlerime odaklanma eğilimindeyimdir.	Kesinlikle katılıyorum	Sıklıkla katılıyorum	Bazen katılıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
16.	Sözlü şakalardansa el şakalarını tercih ederim.	Kesinlikle katılıyorum	Sıklıkla katılıyorum	Bazen katılıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
17.	Hayatı gelecekte çok bugün için yaşarım.	Kesinlikle katılıyorum	Sıklıkla katılıyorum	Bazen katılıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
18.	Çocukken ne olacağını görmek için solucanları kesmeyi severdim.	Kesinlikle katılıyorum	Sıklıkla katılıyorum	Bazen katılıyorum	Kesinlikle katılmıyorum

19.	Eğer bir kişi bir şey söylüyor fakat görünürde söylediğinden başka bir şeyi kastediyorsa bunu çok çabuk kavrarım.	Kesinlikle katılıyorum	Sıklıkla katılıyorum	Bazen katılıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
20.	Ahlaki konularda çok katı fikirlerim vardır.	Kesinlikle katılıyorum	Sıklıkla katılıyorum	Bazen katılıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
21.	Bazı şeylerin insanları neden çok üzdüğünü anlamak benim için zordur.	Kesinlikle katılıyorum	Sıklıkla katılıyorum	Bazen katılıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
22.	Kendimi başka birinin yerine koymak benim için kolaydır.	Kesinlikle katılıyorum	Sıklıkla katılıyorum	Bazen katılıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
23.	İyi davranışların bir ailenin çocuğuna öğreteceği en önemli şey olduğunu düşünürüm.	Kesinlikle katılıyorum	Sıklıkla katılıyorum	Bazen katılıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
24.	Anlık kararlarla bir şeyler yapmayı severim.	Kesinlikle katılıyorum	Sıklıkla katılıyorum	Bazen katılıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
25.	Bir kişinin nasıl hissedeceğini tahmin etmekte iyiyimdir.	Kesinlikle katılıyorum	Sıklıkla katılıyorum	Bazen katılıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
26.	Gruptan bir kişinin kendini huzursuz ya da mahçup hissettiğini çok çabuk fark ederim.	Kesinlikle katılıyorum	Sıklıkla katılıyorum	Bazen katılıyorum	Kesinlikle katılmıyorum

27.	Başka birinin güceneceği bir şey söylersem, bu durumun benim değil onların problemi olduğunu düşünürüm.	Kesinlikle katılıyorum	Sıklıkla katılıyorum	Bazen katılıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
28.	Eğer birisi yeni saç kesimini nasıl bulduğumu sorarsa, beğenmemiş de olsam doğruyu söylemeyi tercih ederim.	Kesinlikle katılıyorum	Sıklıkla katılıyorum	Bazen katılıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
29.	Neden bazılarının bir söz ile gücenebileceğini anlayamam.	Kesinlikle katılıyorum	Sıklıkla katılıyorum	Bazen katılıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
30.	İnsanlar sıklıkla sağımın solumun belli olmadığını söylerler.	Kesinlikle katılıyorum	Sıklıkla katılıyorum	Bazen katılıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
31.	Herhangi bir sosyal faaliyette ilgi odağı olmayı severim.	Kesinlikle katılıyorum	Sıklıkla katılıyorum	Bazen katılıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
32.	Ağlayan insanları görmek beni (gerçekten) üzmez.	Kesinlikle katılıyorum	Sıklıkla katılıyorum	Bazen katılıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
33.	Politika hakkında tartışmalara katılmayı severim.	Kesinlikle katılıyorum	Sıklıkla katılıyorum	Bazen katılıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
34.	Bir kastım olmamasına rağmen son derece açık sözlü biriyim ki bazı insanlar bunu kabalık olarak görüyor.	Kesinlikle katılıyorum	Sıklıkla katılıyorum	Bazen katılıyorum	Kesinlikle katılmıyorum

35.	Sosyal ortamlarda ne yapacağımı bilmekte zorlanmam.	Kesinlikle katılıyorum	Sıklıkla katılıyorum	Bazen katılıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
36.	İnsanlar onların nasıl hissettiklerini ve ne düşündüklerini anlamada iyi olduğumu söylerler.	Kesinlikle katılıyorum	Sıklıkla katılıyorum	Bazen katılıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
37.	İnsanlarla konuşurken kendimle ilgili şeylerden çok onlarla ilgili konulardan bahsetmeye eğilimliyimdir.	Kesinlikle katılıyorum	Sıklıkla katılıyorum	Bazen katılıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
38.	Bir hayvanı acı içinde görmek beni mutsuz eder.	Kesinlikle katılıyorum	Sıklıkla katılıyorum	Bazen katılıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
39.	Diğer insanların düşüncelerinden etkilenmeden kararlar verebilirim.	Kesinlikle katılıyorum	Sıklıkla katılıyorum	Bazen katılıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
40.	O gün için planladığım her şeyi yapmadan rahatlayamam.	Kesinlikle katılıyorum	Sıklıkla katılıyorum	Bazen katılıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
41.	Ben konuşurken birisi ilgilenir ya da sıkılırsa bunu kolayca anlarım.	Kesinlikle katılıyorum	Sıklıkla katılıyorum	Bazen katılıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
42.	Haberlerde acı çeken insanlar gördüğümde mutsuz olurum.	Kesinlikle katılıyorum	Sıklıkla katılıyorum	Bazen katılıyorum	Kesinlikle katılmıyorum

43.	Arkadaşlarım çoğunlukla problemlerini bana açarlar çünkü benim çok anlayışlı birisi olduğumu söylüyorlar.	Kesinlikle katılıyorum	Sıklıkla katılıyorum	Bazen katılıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
44.	Eğer birini rahatsız ediyorsam, o kişi bunu bana söylemese bile ben bunu anlarım.	Kesinlikle katılıyorum	Sıklıkla katılıyorum	Bazen katılıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
45.	Sürekli yeni hobilere başlarım ama onlardan kolaylıkla sıkılıp başka şeyler aramaya yönelirim.	Kesinlikle katılıyorum	Sıklıkla katılıyorum	Bazen katılıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
46.	İnsanlar bazen çok fazla alay edip ileri gittiğimi söylerler.	Kesinlikle katılıyorum	Sıklıkla katılıyorum	Bazen katılıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
47.	Gerçekten büyük bir hızlı trene binecek olsaydım çok sinirli ve tedirgin olurdu.	Kesinlikle katılıyorum	Sıklıkla katılıyorum	Bazen katılıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
48.	Nedenin anlayamama rağmen insanlar çoğu kez duygusuz biri olduğumu söylerler.	Kesinlikle katılıyorum	Sıklıkla katılıyorum	Bazen katılıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
49.	Eğer gruba yeni birisi katılırsa ortamla kaynaşmak için çabalaması gereken odur.	Kesinlikle katılıyorum	Sıklıkla katılıyorum	Bazen katılıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
50.	Bir filmi genellikle karakterlerin duygularına kendimi kaptırmaksızın izlemeyi beceririm.	Kesinlikle katılıyorum	Sıklıkla katılıyorum	Bazen katılıyorum	Kesinlikle katılmıyorum

51.	Günlük yaşamda organize olmayı çok severim ve sıklıkla yapmam gereken gündelik işlerin bir listesini çıkarırım.	Kesinlikle katılıyorum	Sıklıkla katılıyorum	Bazen katılıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
52.	Başka birinin belli bir durumda ne hissettiğini hızla ve kolayca anlayabilirim.	Kesinlikle katılıyorum	Sıklıkla katılıyorum	Bazen katılıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
53.	Risk almayı sevmem.	Kesinlikle katılıyorum	Sıklıkla katılıyorum	Bazen katılıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
54.	Karşımdaki kişinin ne hakkında konuşmak isteyebileceğini kolaylıkla tahmin edebilirim.	Kesinlikle katılıyorum	Sıklıkla katılıyorum	Bazen katılıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
55.	Birisinin gerçek duygularını saklıyor olduğunu anlayabilirim.	Kesinlikle katılıyorum	Sıklıkla katılıyorum	Bazen katılıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
56.	Karar vermeden önce destekleyen ve karşıt olan yönleri tartarım.	Kesinlikle katılıyorum	Sıklıkla katılıyorum	Bazen katılıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
57.	Sosyal ortamlarda doğru davranabilmeyi çaba harcamaksızın başarabilirim.	Kesinlikle katılıyorum	Sıklıkla katılıyorum	Bazen katılıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
58.	Birisinin ne yapacağını tahmin etmede iyiyimdir.	Kesinlikle katılıyorum	Sıklıkla katılıyorum	Bazen katılıyorum	Kesinlikle katılmıyorum

59.	Arkadaşlarımın problemleri olduğunda duygusal olarak etkilenirim.	Kesinlikle katılıyorum	Sıklıkla katılıyorum	Bazen katılıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
60.	Diğer kişilerin bakış açlarına katılmasam da genellikle değer veririm(saygı duyarım).	Kesinlikle katılıyorum	Sıklıkla katılıyorum	Bazen katılıyorum	Kesinlikle katılmıyorum

8.1.4. FEIT TESTİ

FID (FACE IDENTIFICATION TEST)

1-UTANMIŞ

2-KORKMUŞ

3-ŞAŞIRMİŞ

4-ŞAŞIRMİŞ

5-KORKMUŞ

6-UTANMIŞ

7-HÜZÜNLÜ

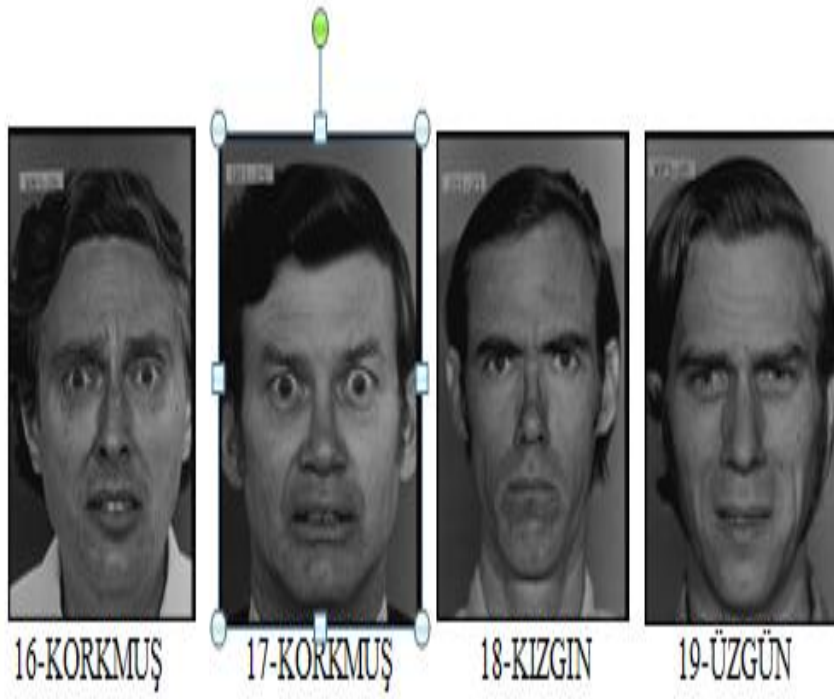
8-MUTLU

9-KORKMUŞ

10-KIZGIN

8.2. ETİK KURUL ONAYI

www.uskudar.edu.tr

REKTÖRLÜK - FAKÜLTELER - MESLEK YÜKSEKOKULU
Altunizade Mah. Haluk Türksoy Sk. No:14 PK:34662 Üsküdar / İstanbul / Türkiye
Tel: +90 216 400 22 22 Fax: +90 216 474 12 56 E-posta: info@uskudar.edu.tr

T.C.
ÜSKÜDAR ÜNİVERSİTESİ
GİRİŞİMSEL OLMAYAN ARAŞTIRMALAR
ETİK KURULU BAŞKANLIĞI

SAYI: B.08.6.YÖK.2.ÜS.0.05.0.06 /2015 /196

25 Kasım 15

Sayın Yrd. Doç. Dr. Cumhur Taş
(Öğr. Gör. Fatma Turan)

Üsküdar Üniversitesi Girişimsel Olmayan Araştırmalar Etik Kurulu'nun 23 Kasım 2015 tarihinde, 13 No.lu toplantısında değerlendirmeye almış olduğu "Türk Toplumunda Sağlıklı Bireylerin Yüzlerinden Oluşan Duyguları Tanımlama Testi Oluşturulması ve Geçerlilik ile Güvenilirliğinin Uygulanması" adlı araştırma projenizin etik açıdan uygun olduğuna karar verilmiştir.

Bilgilerinize rica ederim.

Doç. Dr. Gökben HIZLI SAYAR
Girişimsel Olmayan Araştırmalar Etik
Kurulu Başkan Yardımcısı

ÖZGEÇMİŞ:

Fatma Turan 1980 yılında İstanbul'da doğdu. 2001 yılında Uludağ Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Biyoloji bölümünü bitirdi. 2003 yılında Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Biyoloji Öğretmenliği yüksek lisans programını tamamladı. 2001 yılından itibaren eğitim danışmanı olarak görev yaptı. Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Klinik Psikoloji yüksek lisans programını 2014 yılında, program ve enstitü birincisi olarak tamamladı. Halen Üsküdar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Nörobilim yüksek lisans programına devam etmektedir.

2013 yılından itibaren Üsküdar Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksek Okulu, Tıbbi ve Aromatik Bitkiler programında Öğretim Görevlisi olarak görev yapmaktadır.

Uluslararası bilimsel toplantılarda sunulan ve bildiri kitabında (*Proceedings*) basılan bildirileri;

Turan F., Özçetin A., Katranlı F., Sayar G.H., (2014), “*Repetitive transcranial magnetic stimulation in schizophrenia with treatment-refractory auditory Hallucinations*”, 11. Uluslararası Kognitif Nörobilim Kongresi, Mayıs 2014.

Özçetin A., **Turan F.**, Sayar G.H., (2014), “*Nicotine And Alcohol Dependence In Schizophrenia Şizofrenide Nikotin ve Alkol Bağımlılığı*”, The Journal Of Neurobehavioral Sciences Nörodavranış Bilimleri Dergisi , 1 (2) .

Sayar G.H., **Turan F.**, Özçetin A., Katranlı F., (2015), “*Repetitive transcranial magnetic stimulation in schizophrenia with treatment-refractory auditory Hallucinations: Tedaviye dirençli işitsel hallusinasyonların tedavisinde transkranyal manyetik uyarmı kullanımı: Bir olgu sunumu.*”, Literatür Sempozyum; Psikiyatri/ Nöroloji/ Davranış Bilimleri Dergisi, 1 (5).

Turan F., (2015), “*Çocuk İstismarının Epidemiyolojisi*”, Imcofe'15: International Multidisciplinary Congree Of Eurasia, Makedonya.